

H. Ref.

167.2

Ex donat. Molliana.

<36602748180015

München
<36602748180015
BIB

hek

GERMANIA

REFORMATA, DEFORMATA,
RESTAURATA, ET NON NISI PER
Syncretismum inter Imperij & Europæ Pro-
testantes Ecclesias penitus Restaurandam;

Ita tractata, ut

*Reformationis, Desolationis, ac Restaurati-
onis hujus cause proponantur genuinae, & quæ Syncre-
tismo obstare videntur obstacula, removeantur; Syncretismi
verò Modus, possibilitas, facilitas, demon-
strentur atque Necessitas:*

R Divisa in sectiones quatuor:

SERENISSIMIS & INVICTISSIMIS
EUROPÆ REGIBVS; ut &
SERENISSIMIS PRINCIPIBUS ELECTO-
RIBUS, RELIQUISQUE PRINCIPIBUS Im-
perij Teutonici Protestantibus: nec non
SERENISSIMIS ac POTENTISSIMIS FOE-
derati Belgij Ordinibus generalibus, ac cujusq;
Provinciae specialibus; cæterisq; Europæ Rebus
publicis ac Principibus Protestantibus sub-
mississimè Dicata: & summa Syncretismi
cura intensissime commendata.

AUTHORE

IOANNE GILENIO Iurisconsulto, non ita pridem
Consiliario Palatino, præfecto Latrensi Comitatus Falckenstei-
nensis Directore & supremo Satrapâ, nunc verò sui iuris.

VESALIAE, typis Henr: V Volphardt, An. 1659.

Quamvis veritas odium
pariat, non tamen semper
reticenda, tam propter
Majorum & veritatis ex-
istimationem, quàm pro-
pter posteritatis usum &
informationem: Regium
enim est honestè vivere,
benefacere, malè audire,
& opprimi.

Ad Zoilum.

Irrides opus hoc, quod vanum, Zoile clamas;
Vt fiat nullum, Zoile, da melius.

Quid tandem vero respondes? Zoile garris:
Sanus & insanus nil furibundus ais.

Responsio Zoilorum.

Non amo te GILENI, nec possum dicere quare,
Hoc saltem possum dicere, non amo te.

INVICTISSIMIS EVROPAE REGIBVS,
SERENISSIMIS PRINCIPIBVS ELE-
CTORIBUS, RELIQUISQUE IMPERII PRIN-
cipibus Protestantibus.

Nec non

SERENISSIMIS ac POTENTISSIMIS Foe-
derati Belgij proceribus &c. Cæterisq; Europæ
Rebus publ. ac Principibus
Protestantibus,

Submissam salutem & felicitatem peren-
nam precatur.

I. G. Iurisconsultus.

Non est mihi animus, Serenissimi
ac Potentissimi Reges, ceteriq; Celsissimi Prin-
cipes Electores, atq; Magnates, phaleratis
verbis, & fucatis encomijs, me, meosve cona-
tus, in favorem vestrum insinuare. Neq; enim id gratum
existimo Magnatibus, quibus artificium illud suspectum est
& sordet, & me (alias non admodum deditum adulationi-
bus) res ipsa, procul habere jubet veritatem illam blan-
diloquentia, quâ multi non contemnendi tractatus, in i-
pso limine debonestantur. Veram tantummodo causam di-
cam, quâ eò adductus fui, ut quamvis nomen meum
obscurius sit quàm ut pervenerit ad notitiam vestram, ve-
strum tamen nomen in fronte hujus libelli ponam.

Certè invictissimi Reges ego pro ingenuitate mea ex tot Victorijs, tantisque Dei in vos Misericordiae testimonijs nihil aliud colligere mihi videor, quam vos ad maiora adhuc natos & ad altiora à Deo destinatos esse; Videmini enim mihi rebus praeclare gestis non ad unius populi solum, sed Orbis universi salutem temporalem & aeternam collimare, atque Augustam vobiscum mente circumversare, quam ratione, quoque pietatis pignore ipsum Caelum vobis devincire queatis. Quam sanè gloriam Reges potentissimi, Serenissimi Principes Electores, ac potentissimi foederati Belgij Proceres nullam expeditiore via, nullo opere gloriosiore venari atque consequi poteritis, quam eam, quam vobis offero & submississimè de meliori nota commendo rationem & occasionem.

Multi siquidem Imperijs vestris subsunt populi, quorum animi in diversos sensus circa sacra distracti, ita inter sese digladiantur, ut Cyclopici & ferreus planè sit, qui tantis non ingemiscat rupturis atque malis. Nec immerito; Politia namque statum infirmari, subruì & funditus everti necesse est, si membra inferiora singula unanimi in Religione consensui sese non submittant; sicut enim non est ferendum membrorum cum capite dissidium, sic nec membrorum inter se distractio. Vult ipsius pacis Deus, ut nobis inter nos conveniat, ut unum sentiamus omnes, ut unum loquamur. Quin ipsa experientia docuit Serenissimi Magnates, quam contra vim alienam invalida fuerint Polonia & Damnia Regna virtute Bellica Regis Triumphatoris paucarum
Septi-

Septimanarum spatio occupata, quod domi tot sacris dissidijs & civilibus contentionibus diu fuerint attrita. Omne Regnum, inquit Rex Regum, omnis urbs in se divisae devastabitur: Tolerari quidem possunt diversa in Religione sententiae, modo pacificae, turbarum olores, & sic Reipublicae sint indemnes. Nescio tamen ut nunc sunt comparata humana ingenia, quae perversissima Christianorum consuetudine, ex doctrinae discrepantia haud difficulter indiffidentiam mutuam nullam iurijurandi Religione securam, in odia, convivia, injurias, seditiones, bella denique civilia, bellorum omnium pessima prolabantur. Testantur hoc cum historia vetus & nova, tum ipsa totius Europae Regna, quae ut bellis crudelissimis, non ita pridem conflagraverunt omnia, sic mali flammam ac originem ex sacris habuerunt dissidijs, ut liquidissime constet, quam sit periculosum gubernare populum, qui in discrepantia trahitur studia & in diversas scinditur in Religione opiniones; quinimo pacem politicam sine pace Ecclesiastica, rarissime firmam, nunquam certe tutam testantur annales.

Testantur id Annales Turcici; nullus enim modus est, quo Turcarum Imperium fortius stabilitum, quam Religionis unione. Mahometes enim de Religione aut ullo ejus articulo, nisi gladio, disputare severissime prohibuit, unde & legem suam Gladij legem appellari voluit. Quocirca Turcarum Princeps, cui summa rerum omnium est potestas, idem omnium quae in Religione occurrunt controversiarum iudex est, & arbiter quas ipse pro suo libitu decidit: aded

Certè invictissimi Reges ego pro ingenuitate mea ex tot Victorijs, tantisque Dei in vos Misericordiae testimonijs nihil aliud colligere mihi videor, quam vos ad maiora adhuc natos & ad altiora à Deo destinatos esse; Videmini enim mihi rebus praeclare gestis non ad unius populi solum, sed Orbis universi salutem temporalem & aeternam collimare, atque Augustâ vobiscum mente circumversare, quâ ratione, quoque pietatis pignore ipsum Caelum vobis devincire queatis. Quam sanè gloriam Reges potentissimi, Serenissimi Principes Electores, ac potentissimi foederati Belgij Proceres nullâ expeditiore via, nullo opere gloriosiore venari atque consequi poterint, quàm eâ, quam vobis offero & submississimè de meliori nota commendo rationem & occasionem.

Multi siquidem Imperijs vestris subsunt populi, quorum animi in diversos sensus circa sacra distracti, ita inter sese digladiantur, ut Cyclopici & ferreus planè sit, qui tantis non ingemiscat rupturis atque malis. Nec immerito; Politia namque statum infirmari, subruì & funditus everti necesse est, si membra inferiora singula unanimi in Religione consensui sese non submittant; sicut enim non est ferendum membrorum cum capite dissidium, sic nec membrorum inter se distractio. Vult ipsius pacis Deus, ut nobis inter nos conveniat, ut unum sentiamus omnes, ut unum loquamur. Quin ipsa experientia docuit Serenissimi Magnates, quàm contra vim alienam invalida fuerint Polonia & Damna Regna virtute Bellicae Regis Triumphatoris paucarum
Septi-

Septimanarum spatio occupata, quod domi tot sacris dissidijs & civilibus contentionibus diu fuerint attrita. Omne Regnum, inquit Rex Regum, omnis urbs in se divisae devastabitur: Tolerari quidem possunt diversa in Religione sententiae, modo pacifica, turbarum olores, & sic Reipublicae sint indemnes. Nescio tamen ut nunc sunt comparata humana ingenia, quae perversissima Christianorum consuetudine, ex doctrina discrepantia haud difficulter indiffidentiam mutuam nulla iurijurandi Religione securam, in odia, convitia, injurias, seditiones, bella denique civilia, bellorum omnium pessima prolabantur. Testantur hoc cum historia vetus & nova, tum ipsa totius Europae Regna, quae ut bellis crudelissimis, non ita pridem conflagrarunt omnia, sic mali flammam ac originem ex sacris hausserunt dissidijs, ut liquidissime constet, quam sit periculosum gubernare populum, qui in discrepantia trahitur studia & in diversas scinditur in Religione opiniones; quinimo pacem politicam sine pace Ecclesiastica, rarissime firmam, nunquam certe tutam testantur annales.

Testantur id Annales Turcici; nullus enim modus est, quo Turcarum Imperium fortius stabilitum, quam Religionis unione. Mahometes enim de Religione aut ullo ejus articulo, nisi gladio, disputare severissime prohibuit, unde & legem suam Gladij legem appellari voluit. Quocirca Turcarum Princeps, cui summa rerum omnium est potestas, idem omnium quae in Religione occurrunt controversiarum iudex est, & arbiter quas ipse pro suo libitu decidit: aded

ut novatoribus non sit locus, qui quam primum coeperunt
exserere caput, funditus extirpantur. Vt credibile sit bar-
baros illos exemplum à Christianis principibus capere, apud
quos religionis varietas discordijs & turbis omnia permi-
scuit. Quae omnia cum Turcarum Principem nequaquam
lateant, nihil prius habet, quam ut tanta avertat incom-
moda.

Eapropter Rex Clementissime, ceteriq; Magnates Se-
renissimi, pro debito meo erga Majestatem vestram obse-
quio atq; sincero affectu, nec non infucato pro procuranda
pace Ecclesiastica studio, intermittere non potui, quin ad
similem intentionem & operam ea qua par est animi sub-
missione vos omnes incitarem; quo illud tantum sector,
quod gratum Deo, Ecclesiae salutare, & reipublicae Chri-
stianae omnino utile crediur, scilicet ut sanctae Majestates
vestrae pro Autoritate, quam Deo in terris secundam habe-
tis, pias ac serias cogitationes suscipere dignentur de sa-
nandis Ecclesiae Evangelicae vulneribus, & restabilienda in-
ter dissidentes concordia, prout decet Principes verè Chri-
stianos in eam curam incumbere, ut coalescant Protestan-
tes, & Regnum Domini sub toto Caelo amplificetur.

Quod quidem nostro seculo difficultate carere arbi-
trantur omnes, tam Theologi, quam Politici, quicunq;
rem absq; praedjudicio, saniore mente contemplantur: Qui
resarcienda concordia tantoperè necessaria, tam Principes
Celsissimi quam Praesules & Doctores vigilantissimi, omnem
impendunt operam: Spirat enim universalis propè orbis E-
van-

Evangelicus sacrarum litium pertasus, horum dissidiorum compositionem; nec desinet usque dum haec litigia sacra prorsus componantur. Multis id demonstrare non est opus, res ipsa loquitur, loquitur hic tractatus demonstrative. Ut pauci contrarium sentientes Theologi, nec ad ejusmodi pacis consilia admittendi, nec audiendi, nec eorum in contrarium scripta toleranda, sed supprimenda & Vulcano publice committenda. Nec ipsi dissentientes Theologi ullibi ferendi, utpote Satanae imperium omni conamine adstruentes. Habes insuper Rex triumphator in Polonia, in Borussia, & in circumjacentibus provinciis Viros Evangelicos quam plurimos, moderatione, pietate & eruditione insignes, qui in re tam sancta operam suam non patiuntur desiderari: Imprimis ad rem faciunt literae quas Dei & sacrae Majestatis tuae fidelissimus servus, & maxime Reverendus Dominus Ioannes Matthiae Episcopus Stregnensis 1656. die 7. Martij hac de re ad te dedit submisit. Rationibus utitur validis, eas considera, & ejus sequere consilia Rex invictissime.

Habetis & vos Serenissimi Principes Electores, & reliqui Imperij procures, in Germania Viros insignissimos, qui ab utraque parte huic concilianda concordiae contribuunt omnem operam, quemadmodum fecit ante 40. circiter annos D. Parvus, & nuper adhuc eximius Dei Vir Calixtus, & alij.

Hac laude Serenissimi Belgij Procures, conspicuus, & per omnes Ecclesias Belgicas & alias insignis fuit, (ut de

alijs nihil dicam qui eisdem vestigijs institerunt, & ad-
buc insistant) eximius Dei servus, D. Godofredus Hotton,
qui in istoc genere fidelem operam, adeo navavit, ut hic
ipse Zelus Domus Dei illum comedisse verè dicatur: unde
etiam coronam illam adeptus est, quam Deus illis prepara-
vit qui multos ad pietatem erudierunt.

In te verò Rex Clementissime & in vos ceteriq;
utriusq; Germaniæ Magnates Potentissimi, omnium oculi
hoc nostro seculo sunt conversi; vos caput & velut Ange-
lum Reliquorum Principum intuetur jam & veneratur u-
niversa Protestantium Cohors, vestra consilia, & auxilium
implorat, vos sanandis vulneribus suis, à Deo datos esse sibi
firmiter persuadet, vobiq; Divinâ Providentiâ tot provin-
cias cecisse, & tot populos, Religione inter se discordes sub-
actos esse credit, ut sub v. ro augustissimo auspicio, curâ
& prudentia, per veritatem & pacis vinculum in unum
coalescant gregem.

Vos igitur iterum etiam atq; etiam, propter Dei
Gloriam, & Ecclesiæ Evangelicæ salutem utramq; modis
quibus possum obnixissimis submissè rogo & obtestor, te Rex
maximè & felicissime, vosq; Magnates omnes, ut non de-
dignemini consilia hæc Irenica à devota & sincera humil-
limi Servi vestri mente profecta, benignissime comprobare,
& invicem ut & alijs cum foederatis Principibus Evangeli-
cis, maturis seriò habitis deliberationibus, hanc ita promo-
vere concordiam, ne gaudium quod sub vestris auspicijs ex
belli felicissimis progressibus Ecclesiæ cepit, deplorando Ec-
clesiæ

clesia schismate cum dolore omnium diutius evageur:
Ita enim eveniet ut heretici facili negotio veritatem ample-
ctantur, ad unanimiorem facilius concurrant, & sopi-
tis inter sese controversijs omnes credant, Iesum Chri-
stum illum esse filium Dei, in quem credentes,
omnes sint habituri vitam æternam.

Concordiæ lehova sacra Irenicorum omnium con-
silia clementissimè secundet, & benedicat ijs, qui votis
precipuis atq; conatibus Christi gloriam Regnumq; promo-
vere gestiunt, ac vestram Majestatem Ecclesiæ atq;
Reipublicæ bono salvam servet & incolumem.

Hæc inscriptionis vera & primaria causa, mihi
etiam est causa sperandi, intentionem & officium hoc
meum vobis non ingratum futurum. Proxima huic
causa est, ut quemcunq; Magistratum Politicum, &
viros politicos qualescunq; ad eadem Irenica consilia, &
eandem operam mecum incitarem: modo enim huic
rei pro virili contribuant Magistratus, & omnes rerum
agendarum periti politici, explosis dissentientibus Theo-
logis, & secularium contradicentium judicijs, dubio pro-
cul speratum res sortietur eventum, quem quod hætenus
non obtinuerit Magistratus Politicorumq; negligentia, rei
tam sanctæ manum non admoventis unice imputandum
venit.

*Tertia causa est, ut publicè revocarem omnia contra
Majestatem Austriacam, aliorumq; Triumpho
meo Suecico, Francofurti ante biennium, ac con-
tra veritatem nativitatis Regis Triumphatoris
alienâ minervâ malitiose interpolata. Fronte fere-
natâ itaque munusculum hoc strena loco accipite, idq; non
ex mole operis, sed intentione, corde, & mente offerentis
ponderate. Ea Syncera est; & ex tali certa officiorum pensa-
tio. Rerum factorumq; species fallit. Fructum ex opuscu-
lo Ecclesie uberem voto. Vobis verè hujus
& futura vite perenne gaudium.*

A M E N.

Lecto-

Lectori Salutem.

VNum moneo & obtestor, ut cui volupe fuerit hanc lucubrationem meam legere, eam legat sine præjudicio, aut affectu pravo, considerans, non quis dicat, sed quid dicatur: idque ad verbi Divini trutinam sincere examinet. Summa nobis rerum cura fuit, verborum penè nulla, alium namq; requirit stylum historica rerum commemoratio: alium Theologica dissertatio. Legat autem eam integram, à capite ad calcem, nihil prætermittens, non frustatim, nec per partes. Cohærent enim omnia inter se, & mutuam sibi lucem fænerantur. Quod ad rei (ut dici solet) substantiam; & præcipuum, quo tota hæc dissertatio mea nititur, fundamentum, veritatem ipsam me expoluisse certò persuasus sum. Res enim ipsa hic sua luce micat, & oculis omnium, qui vel affectibus præditi non sunt, vel oculos ad splendentem veritatem non occludunt, sese ingerit. Cæteroquin quisquis sibi persuasum habeat, notum nobis esse, quod passivorum casus proprius est,

Laudatur ab his, culpatur ab illis.

Qui leguntur hoc in opusculo errores Typographici, cum ex incuria irreplerint, neq; nos correctione

rectioni præesse potuerimus, ij omnes candori, & bonitati lectoris commendantur.

Marginalia lectori erunt loco indicis, usque dum auctior & emendatior lucem aspiciat impressio, quæ fortassis, Deo volente, propediem maturabitur: ut tractatum hunc, me inscio alibi sub incudem revocari nollem.

Quod autem tantis Principibus lucubratio hæc dedicetur & inscribatur, facit rei gravitas, ac summa Syncretismi necessitas, quæ Regum, Principumq; virorum promotionem requirit indefessam, atq; summum patrocinium. Vale amice Lector, & veritatem mecum protege. Dabam raptissimè, more meo, Rhenobergæ Anno C12. 10. C. LIX. ipsis Ianuarij Kalendis &c.

AUTHORIS VINDIETA

Contra zoilos suos, oppressores, ac calumniatores cujuscunq; status ac conditionis:

QUÂ ratione meos ulciscar, quæritis, hostes?
Expediam: ulcisci sic quæque disce tuos.
Incessunt, taceo: culpant, fero: crimina spargunt,
Diffimulo: mordent, absque dolore meo.
Obtreânt, fileo; ringuntur, rideo: vulgo
Traducunt, patior: dant mihi damna, sino.
Aspiciunt torvis oculis, ego comiter illos
Accipio: turbant cuncta, quiete fruor:
Latrant, non moveor; frendent, non curo; mi-
nantur,
Nil metuo: torquent labra, laboro nihil.
Exagitant; non exagitor: vexant, neque vexor.
Lædunt, nec lædor: PROBRA refutat HONOS.
Fingunt excessus vafri, mendacia dicunt:
Pessima mentitis, optima quæque precor.
Insidias ponunt, evado: petunt caput, oro.
Pessima conatis, optima quæque precor.

REIGN OF KING CHARLES THE FIRST

IN THE YEAR 1649

BY JOHN BURNET

IN TWO VOLUMES

LONDON

Printed by J. Sturges, at the

Printers Office, in St. Dunstons Church-yard

1734

Price 1s. 6d.

Half bound in leather

10s. 6d.

Half bound in paper

5s. 6d.

Half bound in paper

3s. 6d.

Half bound in paper

2s. 6d.

Half bound in paper

1s. 6d.

SECTIO PRIMA.

I.

 I Illustre Germaniæ seculum, orthodoxis salutare, hæreticis terribile, toti Europæ, & universo terrarum orbi stupendum unquam *præteritorum, cum* signavimus, hoc nostrum præsens seculum est: Illustre rerum gestarum magnitudine, salutare usu, terribile hæreticorum, hostiumque jactura, stupendum *præsentis seculo comparatio.* horribilium vicissitudinum, atque Revolutionum, opere & successu. Nulla præteritorum seculorum memoria memorabilis magis præsentibus, nulla magis admirabilis postventuris. Nihil hic tepidum, nihil mediocre, nihil remissum. Horribile totum totum est, quicquid gestum est, atque geritur indies. Mores omnium Corruptissimi. Insurgunt liberi contra parentes, præcidunt parentes liberorum commoda: Obstat vicino vicinus, alter in alterius jurat perniciem;

Nusquam tuta fides, non hospes ab hospite tutus:

Omnis amicitias utilitate probat

Homo homini Lupus, homo homini diabolus:

Opprimuntur virtutes, diliguntur vitia; pedibus conculcatur Timor Numinis, Religio, veritas: grassantur crimina, scelera quævis impunè; dominantur Tyrannis, Atheismus ubique, pactorum fæderumque nulla fides: verbi divini præcepta prostrata jacent ubique.

Nulla fides pietasque viris qui sceptrâ gubernant,

Nulla fides, pietasque viris qui castra sequuntur.

Seculum illustre rerum gestarum magnitudine: Seculum illustre rerum gestarum turpitudine. Sacrorum Mysteriorum vates excedit enormiter. Debellantur urbium, provinciarum, Regnorumque robora maxima, evincuntur, ejiciuntur, plectuntur Reges, vincendi modus atrocissimus, acerrimusque, victoriarum tempus viris armisque concitatissimum, & ad miraculum breve.

2. Illustris plane erat fateor superiorum seculorum facies quâ, Albigenes &

Val.

VValdenses, trecentis annis Luthero antiquiores, Lucis & Evangelij puritatem agnoscentes Catholico - Reformatam Religionem, & fidem orthodoxam amplectebantur.

*Reformati, Luthera-
ni 300
annis sunt
antiquiores.*

3. Stupendum fuit seculum, quo sub Leone x. Germanis Evangelij claritas, & eadem paulò post Genevensibus innotuit, & inclaruit. Germaniæ Reformationem inter alios imprimis Sleidanus nullis omissis circumstantijs satis superque delineavit. Genevensis omnibus non utique est obvia: Combinabimus hic igitur utramque utut parcius de Germanorum dicturi simus Reformationis particularibus circumstantijs; utrique communia tamen nullatenus omissuri.

4. Ut verò magnitudinem boni, quod alienæ debemus Liberalitati, nosse, pars gratitudinis est, & verum ejus incentivū: sic, quò summum Reformationis apud Nos, & Genevenses institutæ beneficium suo pretio metiri discamus, tragica nobis seculorum, quæ eam antegressa, series strictim percurrenta, antequam ad felicia illa tempora descendamus, quibus Germa-

niam, Genevā illudere delijt superstitio, Genevenses fascinum Transalpinum, & velata Religione servitus.

*Temporū
superio-
rum in-
felicitas.*

§. Crassæ erant tenebræ Ægyptiacæ, quas scriptura sacra palpari potuisse docet; opacæ erant Cimmeriorum veterum, nullo Sole, nulla Lucis strictura collustratæ specus: sed nullâ ratione comparandæ, cum spissa illa & profunda nocte, quâ, Romanorum præsulorum artibus, totum Ecclesiæ Christianæ Cælum velut obductum horrebat; Ex quo illi cæpêre, condicta judicijs divinis periodo, mysteria iniquitatis operari, apostasiam universalem moliri, sedem suam in Templo & sede DEI figere, religionem superstitione, Divinum verbum Commentis humanis, Cultum Idolomaniâ, conscientias fictis terroribus, orbem denique Christianum horrendâ Tyrannide occupatum ire & oppressum. Temporum momenta, errorum natales & molem, omnes secundæ huius Babylonis Architectorum Technas & artes, grassantis per complura secula labis incunabula, incrementa, fomenta ἀκμὴν notare nec hujus

*Causæ, ob
quas ab
erroribus
Ecclesiæ
pontificiæ
egressi
sint, atq;
reformati
Germani
&c.*

& non nisi per syncretis. &c. Sect. I. 5

huius loci est, nec temporis. Verbo dicam, tanta inde Rei Christianæ Vastitas & strages passim sequuta, Vt ignoraret penè orbis se Christianum esse, esse aliquod Dei Verbum, Religionem ad Deum & Conscientiam pertinere, ita illud populi manibus & mentibus excussum, ista reducta ad digitorum articulos, labiorum murmura, sacrificulorum mugitus, Monachorum crepitacula, Claustrales tonsuras, Anachoretarum Cilicia, Laciniarum, Pectinum, Crepidarum Venerationem, Indulgentiarum Nundinationes, Spectrorum, Lemurum, & fatuorum, ignium *μορμολυκεῖα*, & alia id genus fascina destinendæ & occupandæ plebi accommoda.

6. In *Ceremonias* invasit superstitio, in dogmata falsitas, in cultum Idolomania, in gubernationem Tyrannis, in totam Religionem, ut veteri, sed egregio *Epiphani* verbo utar, mera *ἑτελοπρεπισθορησκειῖα*. Quicquid in Ceremonijs Iudaicis splendidum, quicquid in gentilitia superstitione floridum, quicquid in occupandis & demulcendis hominum oculis, au-

*Corruptio
in cere-
monijs.*

ribus, animis potens, id prudenti in specie, & ad Iudæorum simul ac gentilium Conversionem accommodo, sed tamen in fausto consilio in sanctiones Ecclesiasticas infartum. Et quod liberum primò erat, sensim in necessitatem abiit, & post in rationes meriti & expensi coram tribunali divino.

In Dogmatibus.

7. *Dogmata* non ad Dei verbum, sed ad Compendium Cleri exacta, illa suppressa, quæ Deum, illa substituta, quæ hominem homini commendarent, imò quæ hominem supra Deum nefariâ, sed utili fraudum architectis impietate efferrent. Hinc Servatoris beneficia oblitterata, gratia Dei imminuta, corruptio hominis dissimulata, salutis gratuitæ Canalis interclusus, Idolum humani arbitrij erectum, meritorum fiducia inculcata, intercessionum & satisfactionum mercatus introductus, pergula excitata, In stitoria in Ecclesia exercita, licitationi a sacris publicanis subiecta.

*Templa, sacerdotes, altaria, sacra, coronæ.
Ignis, Thura, Preces; Cælum venale Deusq;
Vt Mantuanus jam olim de temporum*

rum suorum infelicitate quiritabatur. Non conscientijs quæsitapax, sed excussa, ut fictis terroribus perculsi animi obnoxij essent imposturis, & id pretio redemptum irent, quod pretium nec habet, nec habere potest. Adeò verè, quod primis Romæ Conditoribus olim à *Mithride* impactum, in eorum successoribus deprehensum, *Lupæ* uberibus altos luporum animos inexplebiles, divitiarumq; avidos ac jejunos induisse. Per illos sanè tactum, quò minus Harpyas hodiè cum poëtis in Insulas cogamus, quippe quæ ex Insulis in Curiam Transalpinam jam à multis seculis commigrarunt.

8. Quæ verò in Ceremonias & Dogmata invaserat pestis, eadem quoque in *In Cultu.* cultum illata. Pro Christo beata Virgo, pro Deo Tutelarium Numinum plaustra apothecarum pagana postliminiò introducta: cadaveribus, ossibus, cineribus, ligno, lapidi tributum quod Dei erat, & illa omnia in societatem fiduciæ, spei, cultus, quæ Deo debebantur, communi omnium praxi, si non communibus Doctorum placitis vocata:

vocata. Inter Deum & B. virginem provinciae in diribitorio Romano distributae, illi rigor assignatus, isti Diva clementia. *Francisci* stigmata Christi stigmatibus exaequata: *Lauretana*, *Compostellensis*, & alia id genus fana ac Idola, mendacibus praestigiarum & prodigiorum Centonibus in summo venerationis fastigio locata, ad quae ex imo etiam septentrione excurrere pars felicitatis erat, & summus devotionis apex. In angustiis, morbis, calamitatibus non amplius ad Deum itum, sed ad legatos & optiones quibus pontificum Consultis talia commissa, quorum egregiam scilicet providentiam non Regnis tantum, provinciis, civitatibus, sed & morbis, opificiis, brutis sui Divi praestituti, ad quos tutus esset receptus. Febri correptis *Petronella*, morbo Comitiali *Valentinus*, Ophthalmia *Otilia*, Odontalgia *Apollonia*, Thoracis angustia *Blasius*, Calculo *Liberius*, Podagra *Wolfgangus*, peste *Sebastianus* & *Rochus* ad adorationem prostabant. Pictores *Lucam*, Agricola *Medardum*, Rustici *Urbanum*, Vinitores *Chilianum*, piscatores

tores Christophorum, Nautæ Nicolaum,
Venatores Eustachium, Equites Geor-
gium, Carminarij Blesium, sartores Lu-
ciam, Fabri Eligium, Textores Seve-
rum, Molitores Arnoldum, Figuli Go-
arum, alij alios ut artis suæ antesignanos &
vexillarios venerabantur. Imò bobus
Pelagius, Equis & vaccis Eulogius, ovi-
bus V Vendelinus, anseribus Gallus,
Canibus Hundbertus, Porcis Antonius,
muribus Nicasius, alij alijs & capitibus &
Curis Romanæ Curiae instituto addicti.
Deus interim solio suo excussus, & Cum
Iove Homérico convivatum in Æthio-
piam relegatus. Quis non sub fatali illo
temporum & hominum fascino illud
Satyrici usurpasset, non fuerat olim.

————— *Turba Deorum*

*Talis, ut est hodie contentaq; sidera paucis
Numinib' miserum urgebant Atlanta minori
Pondere.*

Tales tamen Deastros Patronos
habere, Eos precari, venerari, eorum
delubris, Idolis, Iconibus oscula figere,
vota nuncupare, anathemata, suspendere,
inter primas pietatis curas erat. *Francisci*

cucullo vestiri, claustrali disciplinâ macerari, tutissima in cælum via putabatur & apud multos etiamnum existimatur, & aureola promerendæ Callis indubius.

9. Reliquiarum quin etiam exoletis & pudendis mercibus adeò delusa populi simplicitas, ut non illa tantum plebi obtruderentur, quæ aliqua specie obtrudi poterant, sed & quæ ad mera ludibria comparata erant, & meris ludibrijs excipienda forent, nî idipsum indignationem potius & gemitus exprimeret hominibus Christianis, tantum superstitioni licuisse, tantum quorundam nequitia, aliorum stoliditate peccatum. Eò enim prorupit Ludionum illorum audacia, ut non solum Mariæ pectinem, Elisabethæ peplum, Eliæ zonam, Iudæ laqueum, Ioannis crepidas, & alia id genus crepundia: sed & Michaelis Angeli pugionem, Gabrielis pennas, & Iosephi ferram reciprocantis, vel ictum cæteroquin intorquentis spiritum, Nicodemi scilicet chirothecâ exceptum, Imò Lamia Turres, & pectines solis, quæ in Infantia inter somni
difficu-

difficultates, ut loquitur *Tertullianus* ad
versus *Valentinianos*, à *Nutricula* audiun-
tur, diducto sipario velut in scena osten-
derent.

Vilia vendentes tunicato scruta popello;
ut complurima talia prætermittam,
quibus projecti & prostituti pudoris ho-
minibus stoliditati plebis Christianæ
hinc inde hucusque in Europa illudere
visum. Quin & multorum, qui nunquam
hunc solem aspexêre, reliquæ auro &
gemmis variegatæ & interstinctæ, multi
quin etiam sanctorum *Geryones* & *Bri-*
aréi redditæ, quibus capita, ora, brachia,
pectora complura afficta, & quicquid
planis illis fucatorum mercium protru-
dere visum faburræ hanc exonerare
infiniti laboris foret, atq; voluminis; nec
huius loci.

10. *Ad Tyrannidem* transeo, quæ Theo-
logiæ Romanensis acropolis est, & Hele-
na illa, cui uni & superstitione in cere-
monijs, & falsitate in dogmatibus, & I-
dololatria in cultu consultum voluere
Babylonis novæ Architecti. Christo
Petrus, Petro Vicarium Caput substitu-
tum,

*In guber-
natione.*

tum, & *homo peccati* funestâ, Christianorum Principum indulgentiâ, fatali Episcoporum conniventiâ, immanî Christianæ plebis stupore, malis artibus, sensim ad fastigium illud sibi gradum struxit, quod hodieq; occupat: ad cujus arbitrium religio Christiana corrupta, cultus constitutus, conscientiæ Constrictæ, gratia distributa, Cœlum clausum, inferi aperti, Imperatorum, Regum, Principum jura, sceptrâ, capita suspensa, imò totus penè orbis obnoxius & Vectigalis redditus, & ex Christiano Romanus factus, Prodigiôsâ Episcopi urbis in Orbis Monarcham metamorphosæi. Qui non secus ac callidus ille Europæ Bajulus orbem è littore in altissimum pelagus nihil sentientem deduxit, donec ex flamine Latiali inglorio factus

Rex Anius, Rex idem hominum, Phabique

Sacerdos,

Caput cælo efferret. Cujus Imperium eò magis mirandum, quod non ullâ vi, sed solâ famâ & hominum opinione constet. Hoc enim uno præsidio nixus

———— *Rex hominumq; Deumque*

Æternis

*AEternis regit Imperys & fulmine terret, five
pallentes animas orco evocat, five alias
sub tristia tartara mittat. Ita sedis Ro-
manæ præsules, postquam fortunæ &
flagrantissimæ imperandi libidini se
permisere, naturam & officium suum de-
didicere, & per licita & illicita fœdati,
divina & humana omnia inter Dominan-
di flagitia, & servitutis Instrumenta habu-
ere. Vix illa fidem quidem impetrarent,
nisi & Spiritui sancto iam olim prædicta,
& etiam nunc in vulgus nota forent,*

————— *Quæ Cœruleum Cubile*

*Sol adit pronus, Corceusque Eo
surgit ab ortu.*

Cuniculos, artes, molitiones, gra-
dus, quibus summum hoc iniquitatis my-
sterium promotum, & ad Culmen illud
perductum: Romanorum præsulum a-
nathemata, fulmina, ludibria in Impe-
ratores, Reges, Principes, acri religio-
nis thyrsos per cussos, & plebem Chri-
stianam fulguritam ac Cernuam jacta:
Sed & strenuorum Christi Athletarum,
quos omni seculo suæ Tyrannidis & su-
perstitionis antagonistas habuere, ma-
scula

cula dicta, scripta, facta per censere, temporis, quâ arctamur, angustia prohibemur.

Vehiculum corruptioni invehenda.

11. Ut verò in Ceremonias superstitionis, & in dogmata falsitas, & in cultum Idolomania, & in Gubernationem Tyrannis invaderet, & placita Romanensia dictatoria authoritate plebi Christianæ obtrudi possent, à Romanis pontificibus id occupatum, quod grassatores nocturni solent; Lux omnis extincta. Non tantum bonarum litterarum studia præfocata, barbaries introducta, stupor omni arte promotus; sed & verum Lumen excussum, verbum Dei suppressum, conscientijs scrupuli super ejus lectione summo studio injecti, *Dominici Francisci, Veronica* aliorumq; acta inculcata, & *Legenda* aliæ Febrilibus & anilibus delirijs totæ quantæ quantæ sunt, factæ & consutæ. Historia Evangelica in theatrales operas, sacratissima passionis Dominicæ memoria in scenicos actus conversa, & visu, quem vocabant, *paschali* terminata, quò abstergeretur luctus Quadragesimali jejuniis & maceratione contractus. Quod si sa-

si sacra Biblia quandoque attingebantur, statim sacra illa sementis laciniolis & spinosis Seraphicorum Doctorū Lombardi, Comestoris, Bonaventura, Scoti, Durandi, Occami, & aliorum id genus hominum commentationibus & interpretamentis velut in herba strangulabatur. Quin & Philippus Melancthon vir candidissimus testatur, diebus Dominicis varijs in locis, pro Thematibus Dominicalibus, inde à Caroli Magni ætate, operâ P. Guarenfridi seculo octavo in cathedras Ecclesiasticas introductis, Ethica Aristotelis publicè populo prælecta, & à se Tubingæ in agro V Virtenbergico audita: Tiguri quoque, ut & passim alibi, ex Thoma & Scoto conciones habitæ. Et jactatum à multis tametsi sacræ literæ interciderent, ex Platonis, Aristotelis, Senecæ, Plutarchi, & aliorum id genus Scriptorum monumentis viam ad salutem satis superque erui potuisse. Eò sanè res Christiana illa temporum infelicitate redacta, ut Abbas quidam Neuhusianus, in contermino Vangionibus cænobio, disertè professus fuerit, nî Lutherus se grassanti superstitioni opposu-

opposuisset, futurum fuisse, ut Monachi homines iumentorum instar Praesepebus alligarent, & sanum esse docerent. Adeò nulla unquam potestas suâ potentiâ, ad impotentiam superbiùs isto hominum genere usa fuit.

Germa
nia atq;
Geneven-
sis urbis
Conditio.

12. Talia erant, tempora illa reformationem antegressa, Luctuosissima sanè & multis nominibus funesta. Qualis tunc erat Germaniæ atq; Genevæ status? Verbo dicam, Luctuosus quoque & funestus. Quæ alibi oberrabat vastitas, hic erat velut in sua sede. Eadem in ceremonias nostras invaserat superstitio, in dogmata falsitas, in cultum Idolomania, in gubernationem Tyrannis, in totam Religionem ἐθελοπερισσοθησκεία, Germania æque ac Respublica Genevensis Archiepiscopali & Episcopali Tyrannide Tantum non oppressa, intra viscera sua aiebant & dominos & hostes, qui temporum superstitione, & S. P. Q. Germani ac Genevensis indulgentiâ in rem suam versa, sensim sibi maiestatem, quam jure non poterant, religione vindicabât. Quamvis tenaces libertatis avitæ animæ strenuè obluclarentur, & illud sibi salvum
semper

semper vellent, quod Germanorum, & Reipublicæ Genevensis speculum, imò animam semper existimavit, quodq; cōtra hostes omnes ferro & sanguine, tristissimis etiam temporibus, constantissimè tutata fuit, & in æternum, invicto animo, cum bono Deo tutatura est.

13. Et sanè penes S. P. Q. Genevensem multa & egregia avitæ libertatis suæ pignora reliqua semper fuisse, etiam ijs retrò seculis, quibus videbatur superstitioni, pro temporum infelicitate, nimis indultum, negari non potest. Episcopi, non nisi communibus S. P. Q. suffragijs electi, nec admissi priusquam fidem suam pro religiola immunitatum Civicarum conservatione, Consulibus (quos *Syndicos* vocant) jurisjurandi, quandoq; etiam instrumentorum publicorum fide firmassent. Urbis custodia Consulare jus erat, non Episcopale. Dominandi vices, diversis inter diem & noctem operis, alternabantur Consules inter & Episcopum, cujus jus cum quolibet Sole occidebat, quo condito *merum & mix-*

tum Imperium Ademon Episcopi confessione, ad Consules redibat & Senatum. Populus quinetiam Genevensis suos sibi semper Magistratus liberrimis creabat suffragijs. Nec sine populi in porticus *Ædis Cathedralis* publico signo coacti consensu Episcopo de rebus gravibus quicquam statuere licebat. A. S. P. Q. decreta, rata erant Episcopo. Publicis sanctionibus consularis æquè ac Episcopalis authoritas præscribatur, Integrum quinetiam erat S. P. Q. Genevensi, quamvis inconsultis & reluctantibus Episcopis, in amica cum Principibus & Rebuspublicis fœdera coire, qualia & ante reformationem cum Illustribus *Bernatum & Friburgensium* Rebuspublicis icta, qui certus Majestatis Iudex. Alia id genus complura prætermitto quæ nec hujus sunt loci, nec mei Instituti.

14. Quæ cæteroquin tunc temporis Germaniæ, & urbis hujus erat facies? ut verum fateamur, tota Germania nostra, Geneva nostra Lupanar erat fornix

Corruptio
Cleri.

nix erat ingētis, qui hic stabulabatur Cleri, Domicilium demoniorum, custodia multi Spiritus immundi, custodia multa volucris immunda & invise. Ita tota ferè Canonico-
rum, Canobitarum, Franciscanorum, Dominicanorum, Augustinianorum, Minoritarum, Curatorum, & aliorum Ordinum examinibus perstrepebat, qui non in civium duntaxat conscientias grassabantur, sed & in domos & Toros, qui stupris, adulterijs, nefandis amplexibus (egregijs cælibatus Romanensis appendicibus) undique urbes, & Genevam totam incestabant. Vix ac ne vix quidem clathris, cancellis, vectibus, repagulis ullis effræna illorum Licentia, & vetiti tot admissariorum prurientium ardores arceri poterant & retundi, & suus Matronis, suus Virginibus constare pudor. Franciscanorum quin etiam & velatarum Clare virginum contermina propemodum Lustra mutuis solatiolis locum faciebant, & subterranei meatus relecti, fidem ipse urbis Episcopus Ioannes Ludovicus, quum Episcopales curas dramate hilariore aliquando abstersurus in ædes & torum fa-

bri cujusdam Lignarij Anno **CIOCCC**
LXXXII invasisset, marito homine rudi,
& nulli rei nisi ascia & dolabræ adsueto,
inauspicatò gaudijs Episcopalibus inter-
cedente, Episcopus exasciatos quidem
& probè dedolatos Lumbos inde retulit,
sed & hoc animi robur, ut non tantum à
vindicta manum abstineret, verùm et-
iam xenijs & apophoretis hominis rusti-
ci austeritatem sibi demerendam putaret,
fortè ne furere pergeret in amicum ædi-
bus suis caput, & qui se subditum non
meminerat, beneficiarium saltem, super-
cilio posito, recordaretur. Nec multò
felicitiùs cessit *Petro Balma*, ultimo Gene-
vensium Episcopo urbanæ familiaritatis
consuetudo, quippe qui ex raptu in puel-
la cive Anno **CIOCXVII**. tempore qua-
dragesimali, quod notandum, admisso,
non tantum gravem sibi conflavit invi-
diam, sed & coitionem plebis ad vicinas
templo majori ædes, pristinis incolis co-
gnomines, eam ob causam tumultuantis,
ægrè prædâ restituta repressit.

Et

Et tanta, ac tam projecta erat *Ca-* *Querela*
monitorum cum primis petulantia, ut quin- *de Cano-*
quennio etiam ante Reformationem ci- *nici.*
ves Genevenses decimas pinguibus illis
& luxuriantibus aqualiculis exsolvere
detrectarent, quas ita malè collocatas
videbant. Quin & Senatusconsultum
intercessit, quo illis denuntiatur, nisi
aliam vitam viverent, redditus illorum
prochotrophéo applicatum iri, qui tan-
dem Friburgensium intercessione, & me-
liorum spe illis restituti.

15. Superstitione itaque & fla-
gitiosorum hominum molesto pondere
fatiscens penè Geneva atq; Germania no-
stra, pro Doctoribus seductores, pro
pastoribus impostores, non habebat tan-
tùm, sed & in suam perniciem fovebat.
Et sanè quod in foro sæpè togati vultu-
res, id quondam in Ecclesia Genevensi
istæ Conscientiarum hirudines ad omne
fas nefasque avidæ, non sacro, non pro-
fano abstinere, sed quibusvis Artibus
miseram plebem emungere, & ex illius
soliditate rem facere.

*Impostura
circa reli-
quias.*

*In AEde
Petri*

16. Vnum vel alterum duntaxat attingam, insignia Monachalis imposturæ argumenta, ex quibus facile liquebit, quas scenas suavi ludijs illi ubique, præcipuè in urbe Genevensi cum æterno miseræ & delusæ plebis dispendio instruere consueverint, ut suo & Idolorum honori velificarentur. In ipsa Petri Æde, in pretiosa, pro tempore, Reliquiarum aliarum supellectile, *Antonij* quoq; *Brachium* velut gaza inæstimabilis habebatur. Nihil Theca illa tanti boni custode vel sanctum magis videbatur, vel magis invidendum prostabat ad adorationem diebus Festis, non nisi multis lustrationibus prævijs oscula illi figebantur. Quin & in rebus magni momenti ad Thecam illam sacramentum dicebatur, quod fallere piaculum erat, & nullis ignibus purgandum scelus. Religionem Idoli & formidinem plebis accendebat spreti Numinis vindicta, quam multa cæra in manuum aridarum formam effigata, & è tholis delubri suspensa, undique spectantium oculis ingerebat. Superstitione per Dei gratiam, Anno c1515

xxxv abolitâ theca illa excussa ludibrium debuit acerrimis etiam Romanæ Theologiæ patronis, quum viderent omnes pro divite illa gaza, & Antonij Brachio nihil præter *inguen* vel *veretrum Cervinum* in eximio illo Reliquario reperiri: Priapæum revera sacrum, & pudendum, non Christianum.

17. In eadem Petri Æde ad altare majus, aliud Deorum munus sub fornice pretiosum scilicet & angustum ostentabatur plebi, quod *Cerebrum Petri* vocabant homines lepidi. Id in dubium vocare hæreticæ pravitatis fuisset, negare blasphemum, non colere impium & profanum. Excussis illis quoque post reformationem forulis, pro Cerebro Petri pumex repertus, & nihil nisi pumex siccus, aridus, exesus, à pumicibus, imò stipitibus cultus, & à stellionibus insigni fraude ad Cultum prostitutus. Hos & similes ludos sicut populo Genevensi, ita & toti Germaniæ diu fecêre egregij illi sacrorum Romanensium Antistites.

18. Alia

In AEde
Gervasij.

18. Alia superest Techna, quæ dissimulari non debet; In Genevensium Templo San- Gervasiano, sub altari primario, corpora Nazareni, Celsi, & Pantaleonis condita ferebantur. Quærebatur pretium merci, & lucellum illius Institoribus ac propolis. Et quia illi minorum gentium sancti adhuc habebantur, præstigijs populum adoriendum, & manum ei lepidè adeundam, è re Sacerdotum visum. Sparsus rumor, sanctos illos de sede mutandâ, pristinam pertæsos, cogitare: Iussa plebs admovere aures foramini loculo inciso (quo beata scilicet corpora illa, magnorum quondam hospitem domicilia excepta) & mirari confusum quendam hominum velut inter se colloquentium strepitum qui aures admotas è concavitate feriebat. Iubebatur quinetiam ibidem loci demittere sphæras & corollas (quibus superstitione preces ad calculum Deo admetitur) quæ vix demissæ, nescio quâ occultâ & magneticâ vi detineri videbantur, adeò integrum non erat injectos orbes expedire, & abditum quid manum retrahentis

tis occulto pondere & vi arcana morabatur. Miraculo id ab omnibus deputatum, & sandapila illa inter prima Genevensis Ecclesiæ decora relata cives, peregrinos, omnes in occultam sui admirationem rapiebat. Sed & hoc mysterium cum tempore evulgatum, impostoribus odium publicum, plebi attonitæ ludibrium peperit. Loculo enim excusso, reperti tubi quidam, & meatus subterranei, tantâ arte inter se commissi, ut excitatum ab adstantibus sonum & strepitum statim exciperent, & exceptum secretâ quadam muginatione, quæ colloquentium speciem habebat, redderent. Deprehensum quin etiam tubos illos uncis & harpagonibus undiquaque confixos & constratos ad obvia quæque excipienda & arctè stringenda fuisse, quibus immissa hærent.

19. Idolum quoque *B. Virginis* superstitioni fovendæ repetitis præstigijs adhibitum, aniculis quibusdam deludendis matribus mutuas operas sacrificiis locantibus, quarum arte effectum, ut

B s

infla-

*In Augustiniano-
rum cœ-
nobio.*

In AEde
Gervasij.

18. Alia superest Techna, quæ dissimulari non debet; In Genevensium Templo San-Gervasiano, sub altari primario, corpora Nazareni, Celsi, & Pantaleonis condita ferebantur. Quærebatur pretium merci, & lucellum illius Institoribus ac propolis. Et quia illi minorum gentium sancti adhuc habebantur, præstigijs populum adoriendum, & manum ei lepidè adeundam, è re Sacerdotum visum. Sparsus rumor, sanctos illos de sede mutandâ, pristinam pertæsos, cogitare: Iussa plebs admovere aures foramini loculo inciso (quo beata scilicet corpora illa, magnorum quondam hospitem domicilia excepta) & mirari confusum quendam hominum velut inter se colloquentium strepitum qui aures admotas è concavitate feriebat. Iubebatur quinetiam ibidem loci demittere sphærulas & corollas (quibus superstitione preces ad calculum Deo admetitur) quæ vix demissæ, nescio quâ occultâ & magneticâ vi detineri videbantur, adeò integrum non erat injectos orbes expedire, & abditum quid manum retrahentis

tis occulto pondere & vi arcana morabatur. Miraculo id ab omnibus deputatum, & sandapila illa inter prima Genevensis Ecclesiæ decora relata cives, peregrinos, omnes in occultam sui admirationem rapiebat. Sed & hoc mysterium cum tempore evulgatum, impostoribus odium publicum, plebi attonitæ ludibrium peperit. Loculo enim excusso, reperti tubi quidam, & meatus subterranei, tantâ arte inter se commissi, ut excitatum ab adstantibus sonum & strepitum statim exciperent, & exceptum secretâ quadam muginatione, quæ colloquentium speciem habebat, redderent. Deprehensum quin etiam tubos illos uncis & harpagonibus undiquaque confixos & constratos ad obvia quæque excipienda & arctè stringenda fuisse, quibus immissa hærent.

19. Idolum quoque *B. Virginis* In Augustiniano-
superstitioni fovendæ repetitis præsti-
gijs adhibitum, aniculis quibusdam delu-
dendis matribus mutuas operas sacrificu-
ris locantibus, quarum arte effectum, ut
B s infla-

*In Augustiniano-
rum cœ-
nobio.*

inflatis infantum corporibus plumæ la-
 bijs ferali etiam pallore albentibus admo-
 tæ velut subsultare viderentur. Ea-
 rundem operâ adhibitis fomentis quibus-
 dam subdolis, humo in exanimi, & ex-
 angui corpore sæpè velut exsudare vi-
 debatur, & ad tempus illa egeri per ar-
 tem, quæ per naturam non poterant, quò
 tingi adhuc possent infantes, velut B.
 Virginis beneficio ad exiguam Lucis u-
 suram revocati, qui crudâ & subitâ mor-
 te ante sacram Baptismi Tincturam in-
 tercepti, pro temporum Theologia, æ-
 terno exitio obnoxii videbantur. Quæ
 Technæ Senatus auctoritate relectæ &
 revictæ XI. Maij c15 15 xxxv. cum im-
 postorum & Idoli contemptu evanüere.
 Persuasum quinetiam populo, inquietas
 animas purgatorij sedibus evocatas noctu
 templa & Cæmeteria pererrare, & Missa-
 rum ac suffragiorum pia subsidia tremulis
 ignibus à cognatis sibi capitibus efflagita-
 re. Hinc dulce Lucellum Sacrificulis,
 & spolia opima. Sed & his spectris pro-
 pius vestigatis, animæ crustosæ & testa-
 cæ deprehensæ, & pro illis cancri cum
 elly-

ellyphnijs succensis, suorum dorsorum
crustæ alligatis, templorum & cœmite-
riorum angulos, sacrificulorum operâ,
perreptantes.

20. Scilicet his & alijs id genus ar-
tibus, Monachi & Sacerdotes Romanen-
ses, ille Domini Clerus, claustrale otium,
& populi stoliditatem in sceleris occa-
sionem sibi convertendam tunc tempo-
ris duxêre, quò plebem Christianam ab
ore suo pendulam, & præstigijs meris
delusam, non auro duntaxat & salute,
sed & ratione penè & sensu communi ex-
utum irent & eversum, & corrata his &
alijs æruscationibus bona expensum ad
clandestinam ganeam & pudendum lu-
xum. Versipelle hominum genus in
quod *Hildebertus Cenomanensis* iam circa
Bernardi tempora acrem calamum strin-
xit, conquestus illos esse foro scytas, in cu-
biculis viperas, in convivijs surras, in exactionibus
Harpyias, in colloquutionibus statuas, in
questionibus bestias, in tractationibus *Cochleas*,
in contractibus *trapezytas*, ad amicitias pardos,
ad facetias ursos, ad fallendum vulpes, ad super-
bien-

biendum tauros, ad consumendum Mino tauros:
 Quod absit omnibus impingamus, quo-
 rum multos natalium infelicitatem su-
 perstitioni à teneris innutritos luere, &
 vitæ cæteroquin civilis honestatem cole-
 re nec ignoramus, nec debitas illis ob e-
 ruditionem, prudentiam, sagacitatem, &
 seculares virtutes alias, quibus apud sum-
 ma sæpè capita meritò gratiosi sunt, Lau-
 des partium studio intervertimus. Hoc
 tantum profitemur, Germaniam no-
 stram, Genevam nostram ante reforma-
 tionis tempora clerum talem, qualis ab
Hildeberto depictus, in suam perniciem ex-
 pertum, cujus technis & ficto schemate
 delusa, & fatali velut cæstro siderata, in-
 tolerandam per complura secula sub Pæ-
 dagogia dura, scutica acerba, tyrannide
 gravi serviit servitutem: Quem prò do-
 lor etiamnum servit Germania nostra
 pontificia, imò quam adhuc dum ser-
 viunt omnia Regna, Regiones omnes
 atque provinciæ, in quibus enarrata Ro-
 mana dominatur superstitione: Quanta e-
 nim hucusque ubiq; sit in Ceremonijs su-
 perstitiosa abominatio, in doctrina falsi-
 tas,

tas, in cultu Idololatria, in gubernatione Tyrannis, in tota religione horror; quanta in cultu reliquiarum, iactatione miraculorum fraus, mendacia, atq; deceptio: in vita verò Totius Cleri Romani, & omnium ejusdem ordinum horrenda, luxuria flagitiosa, atque nefanda, libidinosa intemperantia; id ego Nuper in Gallia, In Hispanijs, in Italia & alibi auritus & oculatus vidi testis, & in omnibus Lusitaniæ, atq; Germaniæ Cænobijs, atq; monasterijs res ipsa loquitur indies; *horresco, obstupesco, stantq; Comæ cogitans.*

21. Legitimas atq; gravissimas causas has desertæ à prædecessoribus nostris, & porrò deserendæ ab omni homine pietatis & salutis suæ studioso, Communionis pontificiæ, in genere assertas, paulò accuratius idq; stylo magis Theologico demonstrabimus: vt fecit in dissertatione quadam celeberrimus, ac solidissimus Theologus D. Maresius, ante paucos annos Groningæ habita; quam hic κατὰ πρόδα secutus sum.

*Causæ
desertæ
pontificiæ
communio-
nis ad-
struuntur
accura-
tius, &
enume-*

22. Boni-
rantur.

22. Bonifacius viij. bipedum nequissimus, cui hoc positum fuit Epitaphium. *Intravit ut vulpes, regnavit ut Leo, mortuus est ut canis, C. Vnam sanctam, extra de Major. & Obed.* Intrepidus & impiè asserit quod subesse Romano Pontifici, omni humane creature, omninò sit de necessitate salutis. Contrariù verò nos planè adstruimus, nempe quod subesse Papæ, eiusque quam arripit in Ecclesiam Catholicam tyrannidem admittere, & communioni eius idololatriæ, superstitiosæ ac multifariam erroneæ, mente & professione adhærere, salutis sit omnino perniciosum; adeoq; & jure prædecessores nostros ab illius communionem recessisse, & illi usq; dum superstitiosos errores abroget, æternum valedicere debere, omnes veritatis quæ est secundum pietatem, & salutis suæ studiosos.

23. Apodictica veritatis hujus singula argumenta recensere & accuratè pertractare molis foret operosioris quàm patitur instituti ratio: sufficiet itaque nobis digitum impræsentiarum intendisse
ad

ad fontes, & præcipuarum nostrarum rationum capita breviter enodare.

24. Primò igitur huc facit expressum Dei mandatum suos è Babylone evocantis *Apoc.* 18. 4. Testantur enim sacræ literæ & summam in doctrina & disciplina corruptionem in Ecclesia tandem oborituram, quam *Apostasia* à fide nomine insigniunt *2. Thess.* 11. 3. *Tim.* 4. 1. ac denotant per Obscurationem solis *Matt.* 24. 29. *Apoc.* 8. 12. 9. 2. & eousq; prevaliturum *mysterium iniquitatis* ut abeunte Dei templo in speluncam Latronum, in illo sessurus esset *Filius perditionis*, magnus ille antichristus, graphicè depictus à *Paulo Thess.* 11. 3. 4. 5. 6. 7. 8. *An Pontifex Romanus sit revera Antichristus? Aff.* 9. & *Ioanne Apoc.* 13. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 18. Cuius sedes, Imperium, & communio exprimitur illius *Babylonis* magnæ meretricis nomine *Apoc.* 14. 8. 17. 1. & *seqq.* ex qua tandem Deus populum educaturus erat.

25. Iam autem certum est tam accuratè convenire Pontifici Romano, in illa ὑπεροχῇ quem sibi præter & contra Dei verbum tribuit tum in temporalibus
tum

tum in spiritualibus, omnia & singula
γνώσματα Antichristi, ut nolle Anti-
christum in Papa videre, ejusdem sit cæ-
citatis & stuporis ac nolle in Iesu B. Ma-
riæ Virginis filio Christum & liberato-
rem Patribus promissum agnoscere. Imo
qui contulerit Iesuitarum somnia de fu-
turo Antichristo cum delirijs Iudæorum
de suo Messia quem frustra præstolan-
tur, facile observabit illos suum Anti-
christum Imaginarium fabricari ad ide-
am eius Christi, quem isti vero abnegato,
perperam expectant. Ac sicut Grotius
Iudibrium debuit omnibus eruditis,
dum ea quæ de Antichristo prædixerant
Paulus & Ioannes, partim ad Caligulam
& Simonem magum, partim ad Barco-
chebam, partim ad Domitianum, Tra-
janum & Apollonium Thyanæum, co-
natus est retrahere, & Apostolos pro-
phetas facere rerum iam cum scriberent
plerumq; transactarum, ita Pontificio-
rum vulgus apud Bellarminum nomina-
tim *lib. 3. de Rom. pont. per tot. Tirinum*
Cont. 6. n. 13 & Becanum *Man. Cont. lib.*
1. Cap. 6. necquicquam studet à Tarpeio
suo

suo Iove notas Apostolicas Antichristi
removere.

26. Etenim sub Papæ auspicijs
tam insignis ἀποστασία & defectio facta
est à fide semel tradita sanctis, ut qui Pon-
tificia dogmata hodierna cum Aposto-
lorum & nascentis Ecclesiæ doctrina
contulerit, iure merito debeat illud
Christi vsurpare, *Non sic fuit ab initio Matth.*
19. 8. adeò ut inter cætera, nusquam a-
pertius quam in communione Pontificia
vigeat illa *doctrina demoniorum* nuptiarum
prohibitoria, & ciborum discriminans,
quam Paulus ad illam Apostasiam à fide
sub Antichristo futuram nominatim refert
1 Tim. 4. 1. & seqq. Pontifex revera est
καὶ ἐξοχὴν homo peccati & filius perditionis,
qui sibi tribuit lus ex peccato non pecca-
tum, & viceversa faciendi, & suis indul-
gentijs ac dispensationibus, cæteris con-
cedendi peccandi licentiam, eosque sic
ad inferos cum privilegio transmitten-
di (*Tunc etenim ut scitè Baldus fertur*
dixisse, Papa non habet claves Cœli, sed infer-
ni; tanta cum autoritate, ut eius flagitia
& culpas redarguere non possit mortalium
C ul-

lus, etiam cum innumerabiles populos catervatim secum ducit primo mancipio gehennæ, cum ipso plagis multis in æternum vapulaturus, ut habet ipsum Ius Canonicum c. si papa dist. 40. Ut taceam monstra & portenta hominum à quibus ambitione, & largitione sacerrima illa sedes sæpius occupata fuit, ut loquitur Platina in Benedicto IV. idque nominatim decimo seculo, quod inde ferreum & plumbeum ipsi Baronio dicitur ad annos 900. adeò ut per annos ferè 150. Inquit Genebrardus chron. l. 4. ad an. 901. Pontifices ferè 50. à virtute majorum defecerint Apotactici Apostaticive potius quam Apostolici. Nec res exinde processit in melius; nam paulò ante tempora Lutheri, Baptista Mantuanus ordinis Carmelitarum prior generalis, quem Pij & docti elogijs decoravit Bellarminus de scrip. Eccl. ad an. 1500 multis in Curia Romanæ corruptelas & crimina invehebatur, ac Romuleas arces & pontificalia tecta; colluviem scelerum appellabat.

27. Verè Pontifex sedet in templo Dei, id est in illius Ecclesia, cuius falsò se dicit fundamentum, caput, Monarcham, spon-

sponsum, etiam *secluso Christo* inquit Bel-
larminus *lib. 1. de Rom. pont. cap. 9.* sive
potius interprete Augustino *lib. 20. de*
Civit. Dei cap. 19. in templum Dei, *tan-*
quam ipse sit Templum Dei quod est Ecclesia;
siquidem sibi ea omnia arrogat, quæ ad
Ecclesiam pertinere vel docent sacræ li-
teræ, vel ipsimet prætendunt Pontificij:
Quid quod ea quam sibi ipsi tribuit Au-
thoritas & Dignitas, *sanctæ sedis* nomine
vulgò appellatur; unde illud

Summâ sede sedet plenusq; vicarius extat:

Adeòq; frustra vellent adversarij collo-
care Antichristum in templo Ierosolymi-
tano, quod nunquam esse reædifican-
dum, pluribus docet contra Iudæos Pe-
trus Galatius Monachus *lib. 5. de Arc. ve-*
rit. cath. cap. 10. Reverâ pontifex se in
Ecclesia Christiana verbis & factis osten-
tat pro Deo, & se se effert supra omne
Nomen & Numen, dum *Dominus Deus*
noster appellatur *Ca. satis dist. 96. & gloss.*
cap. cum inter. Extra de verb. sign. Et dici-
tur *major homine*, Erycio Puteano in
Barb. encomio; ac *supremum planè in terris*
Numen, Stapletono Theologo Lovanien-

*si in Epist. ad Gregor. XIII. pref. primæ parti
 oper. suorum; illudque ei à purpuratæ me-
 retricis gnathonibus occinitur, Oraclo vo-
 cis mundi moderaris habenas, & meritò in ter-
 ris crederis esse Deus; Divinam denique si-
 bi vindicat potestatem, dispensando in
 ijs quæ sunt juris Divini, quo spectat
 Taxa Cancellar. Apost. scripturarum autho-
 ritatem ex sua suspendendo; supremum
 & infallibilem fidei Canonem ac Iudi-
 cem controversiarum se constituendo,
 unde inter illius reservata id enumeratur,
 Articulos solvit, Synodum facit generalem;
 se efferendo supra Reges, Principes &
 Magistratus omnes, qui Dij in Scriptu-
 ris sæpè dicuntur; imò multum infra se
 habendo omnia sacra & σεβάζματα suæ
 communionis; sanctos quos canonizat,
 Imagines quas consecrat, Deum Mao-
 zim live Missaticum, cujus cudendi per
 Missificationes jus omne à se suspendit;
 adeò ut hic liceat jure illud Tertulliani
 usurpare Apol. cap. 5. apud vos de humano ar-
 bitratu divinitas pensitatur; Nisi homini Deus
 placuerit, Deus non erit; homo jam Deo pro-
 pitius esse debebit.*

28. Profitetur se quidem Christi
servum, imò *servum servorum* se vocitat,
sed interea Dominus Dominorum esse conatur,
ut de ipso quondam querebantur Ger-
maniae præsules apud Aventinum *Annal.*
lib. 14. in eo magis mendax, juxta Augu-
stinum *ad cap. 2. 1. Ioh. quod ore profitetur Je-*
sum Christum & factis negat; ac sub præ-
textu Imaginarij vicariatus Christi,
quem nunquam sibi delatum probabit,
involat officium Christi, ejus beneficia
subvertit, Crucis sacrificium (quod
perpetuæ alias est virtutis) abolet per
sacrificium Missaticum, purgatorij do-
ctrinam, indulgentias suas, satisfactio-
nes humanas &c. veritatem mille frau-
dibus & mendacijs adulterat, mendacia
& Antichristiana sua dogmata & iniqui-
tatis mysteria, mendaci miraculorum
mendacium jactatione, constabilire stu-
det; agnoscante ipso Lyrano *ad Dan. 14.*
quod aliquando fit in Ecclesia Romana, ma-
xima deceptio populi, miraculis fictis à Sacer-
dotibus & eis adherentibus propter lucrum tem-
porale. Nec difficile esset prolixum hic
pertexere Catalogum eorum qui etiam
C 3 mul-

multis jam ante seculis priusquam Zvvin-
glij, Calvini aut Lutheri nomina orbi
innotuissent, Pontificem Romanum
pro Antichristo, adeoq; universam ejus
Communionem pro Babylone Apoca-
lyptica & purpurata matre fornicatio-
num habuere: Sufficiat properantibus
ad alia, tum quod *Ribera & Viegas*, ambo
Iesuitæ comment. suis in Apoc. Babylonis
nomine in Apocalypsi Romam intelli-
gunt, non Ethnicam qualis erat tem-
pore Ioannis, sed jam factam Christia-
nam & qualis futura erat sub dominio
Antichristi; Tum etiam quod sub ini-
tium seculi præcedentis Ludovicus XII.
optimus Galliæ Rex, indicto Pisis Con-
cilio contra Iulium II. P. R. consilium
suum de abolendo Papatu prodiderit,
cussis nummis aureis cum hac inscriptio-
ne, *perdam Babylonis nomen*, ut commemo-
rat ipse Thuanus *Hist. lib. 1.* Transfe-
rantur huc, quæ hac de Re solidissime
demonstravit Ioan. Vollebius in Christia-
næ Theologiæ suo compendio *lib. 1.*
c. 27.

29. Vnde cum sit evidentissimum, quod Papa sit Antichristus & Ecclesia Romana, ut notat societatem eorum qui Papatum in suo formali cum ejus appendicibus admittunt & suscipiunt, Babylon illa Mystica ex qua pijs fugiendum est, juxta vocis Dominicæ præscriptum, *ne participes sint peccatorum ipsius & ex plagis ejus accipiant*, vel hæc sola prior causa sufficit comprobandæ nostræ assertioni.

30. Verum & huic secundum licet adijcere, desumptam ex 1. Cor. 6, 10. 2. Cor. 6, 16. 17. 1. Ioan. 5, 21. alijsque infinitis sacræ Scripturæ testimonijs, quibus ad Idolorum Cultu & Idololatrarum societate omni religiosa omnes salutis studiosi sedulo avocantur. Iam autem isto Idololatriæ crimine eousq; polluta est Babylon Romana, ut non immeritò Ecclesiæ Gallicanæ Confessionis suæ art. 28. in Romanensium cœtibus omnes superstitiones & Idolomanias vigere statuant. Quamvis enim Papatus non colat Iovem & Mercurium & cætera ex-

olera Numina circa quæ vana Gentilitas
 Insanijt, Ethnica tamen Idolomania
 mutatis nominibus sic revixit in papatu,
 ut nulla species Idololatriæ & supersti-
 tiosi cultus possit excogitari qui ibi non
 obtineat; quandoquidem servit palàm
 ijs qui *Naturâ non sunt Dî*, ut de Gentili-
 bus loquitur Paulus *Gal. 4, 8*. Idolola-
 tria inde dicitur Thomæ cum *Creatura*
cultus divinus tribuitur, 2. 2. q. 92. in *axiom.*
 eo quod Religio vera secundum pro-
 prios & elicitos actus Deum tantummo-
 do respiciat, *ibid. q. 81. in Axiom.*

31. Missa Pontificiorum spiritua-
 li & interna Idololatriâ, quâ suis sacra-
 mentalibus, Sacramentorum signis, hu-
 manis satisfactionibus & operibus, indul-
 gentijs Papalibus &c. deputant quæ in-
 stitutionis Divinæ, aut efficaciæ Spiri-
 tus sancti, aut meriti D. N. I. Christi
 propria erant, externa & sensibilis mul-
 tiplex potest assignari; cujus se reos satis
 professi sunt Inquisitores Hispani, cum
 in suo Indice Expurgatorio ex Indicibus
 Athanasij & Augustini hæc inter cætera

voluerunt expungi; Adorari solius Dei est
& nulla Creatura adoranda; sancti honoran-
di imitatione non adoratione; Contra eos qui
dicunt simulachra non colo, sed per ea ad id
quod colere debeo deducor &c. Pari licentiâ
libenter dispungerent quod habet Chri-
stus Matth. 4. 10. Dominum Deum tuum a-
dorabis & illi soli servies, prout ex ipso De-
calogo, qualis in eorum horis Canoni-
cis & alijs libris usualibus visitur, totum
secundum præceptum de Imaginibus
non faciendis aut erigendis ad cultum sa-
crilegè sustulerunt. Quin eò vesaniæ
processit Gregorius de Valentia lib. 2. de
Idol. cap. 7. ut quia 1. Pet. 4, 3. damnantur
illiciti simulacrorum cultus, Græcè ἀθέμιτοι
εἰδωλολατρεῖαι, inde ridicule collegerit,
ergo dari quosdam licitos simulacrorum
cultus, id est quandam Idololatriam li-
citam, quæ scilicet à suis exerceatur.

Prima species Idololatriæ longè
deterrimæ sita est in adoratione Hostiæ,
quam vocant consecratæ, sive sacramenti
Eucharistiæ, cui concilium Tridenti-
num sess. 13. cap. 5. & can. 6. Latria Cul-
tum qui vero Deo debetur exhibendum esse

sub Anathematis poena sancivit; dixerit licet Theodoretus *summa esse insania id adorare quod comeditur*, *quest. 55. in Gen. aut id Deum vocare quod postquam Deo oblatum fuerit manducatur*, *quest. II. in Levit.* Hæc Idololatriæ species, quæ latissimè diffunditur in Papatu, licet subnixa Transsubstantiationis fundamento, & in se ipso falsissimo, & ipsis adversarijs quoad actum exercitum semper incerto, cum non sit nec possit esse de fide apud illos quod hæc numero hostia per transsubstantiationem contineat corpus Christi adeoq; sit adoranda, eousq; fuit scandalo Averroi in Hispania viventi ante 500. annos, ut dixerit *quod inter omnes secl̃as nullam viderit stultiores Christiana, pontificiam dixisse debuisset, cujus secl̃atores adorent quod manducant.*

32. Huic Idolomania proxima est adoratio, invocatio & Cultus cælitum, id est tum Angelorum, tum maxime Sanctorum demortuorum (quos inter etiam multi coluntur, vel qui nunquam fuerunt in rerum natura, vel de quo.

quorum sanctitate meritò quis dubitet ; prout apud Bodinum *Meth. hist. cap. 4.* Bessario Cardinalis cum inter Divos referri quosdam videret Romæ quorum vitam improbarat : testabatur nuperos istos sanctos sibi etiam suspectos facere veteres ac præcipuè B. Virginis Mariæ , in quam translatum à superstitione furente ac Christianismum in Marianismum mutante , quicquid Dei & Christi est ; quod qui fusè deductum volet adeat Riveti *Apolog. pro B. Virg. & Drelincurtij* prolixum & accuratum opus , contra Camusium Bellicensem Episcopum , *de honore debito B. Virgini.* Vno verbo hoc in genere Idololatria Pontificia & creaturarum cultus , qui peragitur precibus, votis, delubris, aris, crucibus, festis, fiducia &c. ita est in propatulo , ut publicam hic præxin intuitus *Vives ad cap. 27. lib. 6. de civit. Dei,* fateatur multos in papatu Divos Divasque non aliter venerari quam Deum , nec se videre in multis quid sit discriminis inter eorum opinionem de sancto & id quod Gentiles putabant de suis Dijs. Nec aliam hic adhibent excusa-

culatorem, quàm quæ fuit olim, ipsorum Ethnicorum, quod scilicet per istos ceu Deos minorum Gentium eatur ad Deum, sicut per Comites pervenitur ad Regem, ut habet apud Ambrosium commentator Epist. Paul. ad cap. 1. Rom.

33. Hanc excipit tertia Idololatricæ species, quæ circa Christi & sanctorum Reliquias, quæ veras, quæ falsas & commentitias, occupatur; cùm tamen corpus Moïsis Deus voluerit latere, ne confimili cultui inter Israelitas obijceretur, quod docet Chrysostomus Hom. 5. in Matth. nec diffitetur Lorinus Comm. in Epist. Iudæ. Quin circa has reliquias eò vercordiæ procedunt Iesuitæ ut Vasquez statuat quod sub forma vermium partes & reliquias sanctorum adorare debemus. lib. 3. de Adorat. disp. 3. cap. 8. sect. 113. Quamvis circa istiusmodi reliquias imposturæ & fraudes ita sint obviæ & frequentes jam ab ævo, ut ipsi Pontificij ideò statuunt, quod hæc propositio, istæ vel hæ numero reliquie sanctorum sunt adorandæ, non sit de fide, apud Puteanum ad 3. Thom. q. 25. dubit.

bit. 2. vix tamen quicquam pluribus mendacijs & fictitijs miraculis commendatur in Papatu, per eos quibus quæstui sunt animi plebis superstitione capti & dementati. Quò referri potest id quod ex Livio notat ipse Lipsius Virg. Hall. cap. 51. versis in religionem animis, multa visa, creditaq; prodigia, quæ non erant: Naturæ scilicet humana superstitioni prona hæc accipit, & fraus Genialis objicit insinuatque.

34. His addi potest quartum Idololatriæ genus, in simulachrorum fabrica, Cultu & adoratione, quæ solemniter Deo lege prohibita, penitus ignota veteri Ecclesiæ, & concilij Elibertini canone 36. expressè damnata, primum inter Græcos exorta, Post varias in Oriente turbas datas, in Occidentem tandem irrepsit nec quicquam se opposentibus Karolo Magno, & Concilijs Francofurtensi & Parisiensi, & eòusque invaluit ut non solum Concilium Tridentinum sess. 25. decreverit sub Anathematis pæna circa Imaginum Cultum id retinendum quod conciliorum, Præsertim verò secunda Nicenæ

Nicæna Synodi, decretis contra Imaginum op-
 pugnatōres est sancitum, adeòq; illas non
 modo venerandas, sed etiam adorandas,
 uti Nicæa pluribus definitum act. 2. 4. 7.
 verum insuper statuatur Bellarminus id
 honoris ipsis deberi, non solum per accidens
 vel improprie, sed etiam per se, proprie, ita ut
 terminent adorationem, ut in se considerantur,
 & non solum ut vicem gerunt exemplaris, de
 Imag. sanctorum cap. 21. & Vasquez in 3. Tho-
 mo q. 25. disp. 110. cap. 2. Non solum imagi-
 nem depictam & rem sacram auctoritate publi-
 ca in cultum Dei expositam, sed quamvis etiam
 aliam rem mundi, sive inanimam & irratio-
 nalem, sive rationale in ex rei natura, & se-
 cluso scandali periculo, ritè cum Deo, sicut ima-
 ginem ipsius, adorari posse. Imò ut facile est
 Inventis addere, in eo Roma omnes ali-
 os Iconoplastas inter professores Chri-
 stiani nominis superat, quod præter ip-
 sius Nicænae Synodi definitionem, uni-
 versumq; Græcorum usum, tum sculpti-
 lia, tum etiam Dei imagines admittit,
 ut eruditè demonstratur à Dallæo lib. 4.
 de Imag. cap. 8.

35. Quamvis autem ipsa Ecclesiæ Romanæ praxis & insania multiplex circa Imagines hîc sit in propatulo, & agnoscant pleriq; ejus Doctores, id apud suos in eo genere fieri quod lege Dei Israelitis districtè prohibitum fuerat, ut videre est nominatim apud Vasquezium lib. 2. De Adorat. disp. 4. Cap. 3. Non possum tamen præterire, quod ibi crux quælibet & Imago crucifixi latriâ distictè colitur: id enim faciendum esse conceptis verbis docet Gretserus lib. 1. de cruce Cap. 49. & Thomas 3. P. Q. 25. Act. 4. probat ex praxi suæ Ecclesiæ; Num illi, inquit, exhibemus Latria Cultum in quo ponimus spem salutis; sed in Cruce Christi ponimus spem salutis; Cantat enim Ecclesia, O crux ave spes unica. Hoc passionis tempore, Auge pijs institiam, Reusq; dona veniam; ergo crux Christi est adoranda adoratione latriæ. Et quid mirum? Cum eò usq; furoris procedant Iesuitæ, ut statuunt absolutè & citra ullam conditionem ipsum etiam adorari posse diabolum, casu quo appareat formâ crucifixi; Quod definiunt & Vasquez lib. 3. de Adorat. disp. 1. Cap. 5 & in 3. Thomæ disp. 110.

110. cap. 5. & Martinus Bresserus lib. 5. de
consec. cap. 12. §. 99. & seqq.

36. Et cum ad eandem ferè classem
debeat referri cultus rerum, quas vocant,
consecratarum, ut aquæ, salis, cinerum,
olei, palmarum, agnorum Dei, grano-
rum benedictorum, rosariorum &c. de
illis sigillatim, alijsq; infinitis superstiti-
onibus in illa communione vigentibus,
dicere supersedemus, quintam idolola-
triæ speciem connotatuti in cultu ipsius-
met Romani Pontificis, ut reliquorum
omnium Idolorum, architecti, fabri &
parentes primarij: Quam primum ele-
ctus est, juxta ceremon. Romanas, im-
ponitur *altari*, & Cardinales ordine pro-
cedunt ad illius *adorationem*: nec cultus
qui Papæ à suis mancipijs defertur civilis
dici potest; alias ad illius pedes ipsimet
Reges non prociderent. Qui nullam po-
testatem superiorem agnoscunt quam co-
lere civiliter teneantur. Quantum au-
tem huic suo Væ-lovi pastori Idolo &
Idolorum Zach. 10. 15. 16. 17. tribuant
Pontificij, jam olim per saturam Electro-
res,

res, Principes & ordines Imperij protestantes exhibuerunt, in *Gravaminibus* suis oppositis Concilio Tridentino, p. 2. *Causa* 8. sub titulo Tyrannis Papæ.

37. Præter hanc alteram sufficientem communionis Pontificiæ deferendæ causam ab illius pudenda & multiplici Idololotria ac superstitione desumptam, Tertiam possumus adiicere, petitam ex illius tetrīs Hæresibus & Erroribus plusquam decumanis cum Dei verbo ac pietatis veritatisque salutaris doctrinæ diametro pugnantibus: Hæreticorum enim societatem & communionem religiosam esse deferendam, & testantur sacræ Literæ Tit. 3, 20. 2. Ioan. 10. & nemo sanus ibi inficias. Multis voluminibus opus esset si omnia capita inter Protestantes & Romanenses controversa, sigillatim essent pertractanda. Nobis satis fuerit generaliora quædam ad hanc rem facientia protulisse axiomata, ex quibus luce meridianâ clarius elucescat eos vigere errores in Papatu, tum circa principia Religionis, tum circa illius

D

dogma.

dogmata tam speculativa quàm practica, quos sectari, admittere & profiteri, nullus salutis suæ studiosus tutò & bona conscientia possit.

38. Primò igitur Ecclesia Romana sibi publicè conscia est suam doctrinam & destitui scripturarum sacrarum præsidio, & illis adversari. Patet ex eo quod scripturis abrogat Iudicium controversiarum fidei; earum Authoritatem, sufficientiam, perfectionem, multis impugnat, illis non æquat modò sed præfert traditiones non scriptas, adeò ut Baronio ad ann. 53. tanti ponderis sit traditio ut fundamentum existat ipsarum scripturarum; & quod futurum est Lucernam reponit sub modio ac plebi Christianæ interdicit lectioni Testamenti paterni, ne ad illius lucem dispalescat mysterium iniquitatis; adeò ut etiamnum hodiè ubi plenius Papa dominatur capitale sit sacram Scripturam, aut ullam illius partem, quacunque Lingua vulgari expressam, domi vel habere, vel legere: Idque juxta Regulam IV. Indicis Expurgatorij excusi Madriti 1612. que

quæ sic habet; cum experimento manifestum sit, si sacra Biblia vulgari lingua permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti quam utilitatis oriri, prohibentur Biblia cum omnibus eorum partibus, sive excusa, sive manuscripta, in qualicunq; vulgari Lingua extent.

39. Secundò, Doctrina publica Ecclesie Romana multifariam impingit in ipsum fidei fundamentum; Nec enim inædificat rupi Scripturarum & fundamento Prophetarum & Apostolorum Eph. 11. 20. sed arenæ traditionum humanarum à Christo ipso rejectarum Matth. 15. 9. & multifariam aliud fundamentum ponit ab eo quem posuerunt Apostoli, nempe Christum I. Cor. 11. 11. Nam & alium Christum adorat ab eo quem ex muliere factum dicit Paulus Gal. 4. 4. ex pane scilicet vi quarundam vocularum, pro sacrificulorum suorum libitu effectum, sive potius crustum pro Christo impudenter obtrudit; & aliud fingit caput & fundamentum Ecclesie quam ipsum, scilicet pontificem Romanum; & alia

merita cudit, tam propria fidelium, quam imputata Angelorum & Sanctorum, quibus se niti satis testatur in ordinario suo cultu, quam Christi obedientiam; & aliud sacrificium propitiatorium, Missaticum scilicet Choragium, quam mortem Domini; & aliam credendorum & faciendorum normam, quam ipsius verbum sacris Literis consignatum; & aliud purgatorium quam ipsius sanguinem, & plura alia nomina præter suum, per quæ oporteat nos servari, contra Petri sententiam *Act. 4. 12.* Quod si excidunt Christi gratiâ qui propriam suam iustitiam ex legis operibus student constabilire *Gal. 5. 4.* renunciare Christo ejusque beneficio & saluti oportet ingratos Pontificios, qui perpetuò sua merita crepant & propriâ ac personali Iustitiâ nituntur; eosque ut Tole- t⁹ Cardinalis dignitate, Iesuita professione, in hanc erumpat blasphemiam *lib. 4. de Inst. sac. cap. 7. §. 4. §.* longe minus eum peccare qui vult beatitudinem tanquam debitam suis meritis naturalibus absque Dei gratiâ & suis viribus consequendam, quam illum qui

qui sine suis meritis eam *solâ* Divinâ *miſe-*
ricordiâ obtinendam præstolatur.

40. Tertiò , Ecclesia Romana
errat in fundamento tum per additionem,
tum per subtractionem. *Adjectivè* quidem 1.
articulos fidei affirmativos multiplican-
do pro lubitu , & paleam ac stipulam
quam scholastici Doctores inædificarunt
fundamento , pro doctrinis fundamen-
talibus sub Anathematis pœna suscipien-
dis , conscientijs obtrudendo. 2. Ea
dogmata proponendo , quæ cum arti-
culis fundamentalibus Religionis Chri-
stianæ sunt planè ἀσύστατα & ἀσύγκλωστα,
eorumq; per directam & immediatam
consequentiam evidenter everfiva; Ac
debuit Cardinalis Richelius esse planè
αυτοκατάκριτος , cum Episcopus adhuc
Lussonensis scripsit contra Ponsiensis
Ecclesiæ Reformatæ ministros cap. 3.
Pontificios non aliam salutis Regulam
admittere quam Scripturam , nec aliud
Caput Ecclesiæ universalis quam Iesum
Christum, nec aliud peccatorum Pur-
gatorium quàm ipsius Sanguinem, nec
D 3 aliud

aliud Sacrificium propitiatorium quàm passionem ejus, nec aliud meritum coram Deo quàm ipsius obedientiam: Nunquam enim cum hac sua confessione potuisset conciliare Traditiones non scriptas Papæ ὑπεροχῇ, Ignem purgatorium, Missæ sacrificium, opera hominum meritoria & satisfactoria, vi illius axiomatis quo nititur *subordinata non pugnant*; siquidem hic nulla potest concipi subordinatio, sed tantum evidens pugna; maxime cum Cardinalis nostras enunciationes cum particulis restrictivis & exclusivis admiserit. *Subtractive* quoq; negatâ sufficientiâ & authoritate Scripturæ, inducto secundo Decalogi Præcepto, rejectâ imputatione meriti & satisfactionis Christi ad justificationem nostram coram Deo, ablato Laicis calice Eucharistico, &c.

41. Hinc itaq; constat quo demum sensu statuamus Patres nostros potuisse fervari, quo tempore premebantur jugo Babylonicæ servitutis; Non quod fundamentalia pura & illibata remaneant.

manerent in Papatu, sed quod Spiritu
discretionis, superstites quasdam saluta-
res herbas à noxijs sejungerent & ani-
morum Panem ex medijs corruptelæ
publicæ flammis eriperent. Quin &
hoc ostendit, quàm præposterè nonnul-
li pontificij hodie inde urgeant nostrum
ad se reditum, quod fraternitatis dex-
tram offeramus ijs qui Lutherani dicun-
tur, quam *ἡμεῖς* cum Waldenburgij
fratres Batavi, qui Francisci Veronis,
insignis dum viveret agyrtæ, vomitum
student hoc tempore recolligere, vehe-
menter urfissent, solidè dedit refutatam
præ cæteris D. D. Ioan. Crocius Cassel-
lensis Theologus, in erudito suo opere,
de Ecclesiæ unitate & Schismate, nominatim
cap. 17. & 34. Nec enim statuimus Lu-
theranos errare in fundamento, ut fa-
ciunt Pontificij, & Tolerantiam Chri-
stianam offerimus paucissimis illis in Ca-
pitibus quæ supersunt inter nos contro-
versa, non abjurationem veritatis,
quam ijs opponimus, unde inter nos &
Lutheranos Syncretismus speratur si non
propediem, tamen faturus suo tempore,

propter quem, & hac instituta est dissertatio principaliter, ut fusius infra patebit suo loco: Cæteroquin adhuc communionem spiritualem retinemus cum Ecclesia Romana in ijs, in quibus ipsa servat Communionem cum Christo, nec penitus ab ejus instituto discessit; Et ad illam illicò regressuri, ubi præfatos, & subsequentes abrogaverit errores.

42. *Quartò Doctrina publica Ecclesie Romanae bonis moribus ad versatur multifariam; possem hic congerere ea omnia quæ bonis moribus contraria carpsit doctus Sorbonista in doctrina Iesuitarum, eo libello quem de eorum Theologia morali scripsit; eò magis quod P. Le Mogne, in Apologia pro suo ordine, singularia suorum paradoxa, authoritate aliorum Theologorum communionis pontificiæ studet comprobare: sed hic sufficiat observare latam sceleribus portam aperiri,*
I. Coactio cælibatu clericorum, ex quo infinitas oriri sordes, vel ipse pius
II. P. R. propriâ suâ experienciâ edoctus, agnoscebat, cum apud Platinam in
in

ipsius vita diceret, sacerdotibus magna ratione sublata nuptias, majori restituendas videri. II. Præposterâ & falsâ distinctione peccatorum in mortalia & venialia, culpis hominum externandis destinatâ; adeò ut quæ minora volunt esse citra contritionem & pœnitentiam, apud Tolerum *Inst. sac. lib. 3. cap. 5.* sint remissibilia, vel solius aquæ lustralis asperfione, idq; ex opere operato, ut statuit Azorius *Inst. moral. lib. 4. cap. 11.* III. Varijs ijsq; facilimis rationibus peccati expiandi; per professionem monachalem, apud Emanuelem S à *ad ver. Religio. § 17.* per funiculum vel habitum S. Francisci, ut vulgò dicitur, cui quot beneficia & indulgentiæ annectantur, videre est in libello Bruxellis edito anno 1630. sub hoc Titulo, *Korte beschrijvinge van het Aerdsbroederschap van de Koorde S. Franciscus* &c. per satisfactiones & operapœnalia aliorum, quæ laudantur Tolero *de Inst. sac. lib. 3. c. 11. n. 13.* per cruciatûs à Papa promulgatos, nec non indulgentias & dispensationes papales, quibus non cœlum sed inferos aperiri, supra

ex Baldo monebamus. IV. Confessione auriculari, quam scholam occultam scelerum esse facile intelliget, qui Casuistarum libros evolvere dignabitur, unde illud natum, *quod mariti debuerint artem pœnitentiæ distere, ex quo mulieres casus conscientiae didicerunt.* V. Multis dogmatibus in genere morum vitiosis, de fide hæreticis non servanda, de Lupanaribus permittendis, de retentionibus mentalibus & æquivocationibus in judicio exercendis, ac sexcentis istius generis, quibus in papatu officia utriusq; tabulæ præceptis mandata, vel delumbantur, vel evertuntur; quorum Catalogum haud contemnendum collegit Dretincurtius in *prælio Romano, tract. 2. c. 2. & seqq.*

NB.

**Pontificij
Theologi
de capita-
libus Reli-**

43. Quinidò, *Doctrina Ecclesie Romana & in se est incernissima ac dubietatumplena, & omnimodò inepta ad tranquillandum Conscientiam hominis miseri & peccatoris.* Quam omnia ibi sint incerta & tenui pendencia filo, patet ex infinitis controversijs, iisque capitalibus, quæ inter Theologos pontificios agitantur; adeò ut lon-

gè citiùs inter horologia quam inter i-
plos possit convenire. Vt alia taceam,
cùm omnia suspendantur ex præten-
sa infallibilitate Ecclesiæ, nondum tamen
constat inter partes penes quam illa resi-
deat, Pontificem-ne an Concilium; &
vel solum Dogma de *Intentione* requisita
in omni sacramento, sic omnia reddit
dubia & lubrica, ut in Scepticorum
scholis certiora possint haberi. Iactas
te Catholicum; At ne quidem scire po-
teste esse baptizatum, cùm id pende-
rit ex *intentione* Ministri. Putas te valdè
devotè adorare Christum in hostia
consecrata; sed nescire potes factam esse
consecrationem, tum quia id pendet ex
Intentione sacrificuli, tum quia ipse Sa-
crificulus nescit an habeat consecrandi
potestatem, & num Episcopus à quo se
putat ordinatum, habuerit intentio-
nem faciendi ex ipso vel asinum clitellis
ornatum, vel præsbyterum in Ecclesia.
Adhæres Concilij Tridentini decisioni-
bus; sed nescis an patres illi legitimi fue-
rint Episcopi, aut cur plurimum suffra-
gium ex quo conclusiones factæ sunt de-
beat

*gionis con-
troversijs,
nullatenus con-
sentiunt.*

beat præferri suffragijs reclamantium, qui utut numero pauciores, potuerunt tamen esse iudicio sapientiores. Confugis ad Papam, sed nescis annon fortè sit intrusus per Simoniam, & num revera fuerit Papabilis.

44. Quàm nullius sit efficaciam doctrina Pontificia ad tranquillandas & sedandas hominum miserorum anxias conscientias, eorumque animos erigendos fiducia salutis, vel inde liquet quod objectam fiduciam in Christum Servatorem, proprijs volunt niti meritis, & fiduciam suam reponere in sanctis, quos etiam esse quodammodo *Nostros Redemptores* asserit Bellarminus *lib. 1. de Indulg. cap. 4.* Hinc fit quod salutis certitudinem ex Dei misericordia & gratiam palam impugnent, & omni solamine destitutam relinquant afflictam conscientiam; Vnde natum familiare in Papatu dictum, *tantum laboris & tum mori, nec tamen scire quo eatur*; planè ad mentem Imperatoris Adriani cum diceret moribundus, *Animula, vagula, blandula, hospes comesque*
cer

& non nisi per Syncretis. &c. Sect. I. 61

*corporis, qua nunc abibis in loca, &c. sed
procul à mente Pauli 2. Tim. 1, 12. &
doctrina Spiritus sancti Apoc. 14. 13.
plurimos dogma & metus tormento-
rum Purgatorij ad desperationem adegit;
& si qui ad εὐθανασία in illa communio-
ne se voluerunt componere, debuerunt
papisticis axiomatis sepositis redire ad
Protestantium & Reformationum regu-
las, Deumque fiducialiter adire, non
ut meriti aestimatorem, sed ut veniæ
in Christo largitorem.*

45. *Sextò, Doctrina Pontificia in
suis capitibus plerisque est novitia & multò re-
centior temporibus Apostolorum, Ante 100.
demum annos Concilium Tridentinum
definivit (ess. 4. Traditiones non scriptas
pari pietatis affectu & reverentiâ suscipiendas
esse ac scripturas Canonicas: Doctrina
Purgatorij ex Platonis & Poëtis Ethni-
cis hausta, non abiit in articulum fidei
ante Concilium Florentinum sub Euge-
nio IV, anno 1439. habitum. Et vix
paulò ante anno 1415. concilium Con-
stantiense abstulit calicem sacrum Laicis,
licet,*

licet, inquiunt belluli isti patres *scilicet*. 13.
Christus post Cœnam instituerit & suis discipu-
lis administraverit sub utraque specie panis &
vini hoc venerabile Sacramentum, & licet in
primitiva Ecclesia hujusmodi Sacramentum re-
ciperetur à fidelibus sub utraq; specie. Anno
1264. fuit institutum primum ab Urba-
no iv. festum Corporis Christi, ad In-
stantiam & revelationem cujusdam Mo-
nialis Leodiensis, cui nomen Evæ.
Bonifacius viii. primum celebravit &
instituit Iubilæum Anno 1200. in con-
cilio Lateranensi celebrato anno 1059.
Transsubstantiationis nomen & dogma
primum fuit admissum & repositum in
arce; cui successit Honorij iii. manda-
tum, anno 1220, de Hostia elevanda, &
adoranda; nec ante annum 1059. contra
Berengarium, oralis Carnis Christi
manducatio & Realis ejus in Pane Eu-
charistiæ præsentia per Nicolaum ii. de-
finita fuit. Anno itidem 787. prima
fuit facta constitutio de Imaginibus ha-
bendis & colendis in Concilio Nicæno
ii. Demum à quingentis annis Apo-
theoses & Canonizationes sanctorum
Ro.

Romæ cœperunt fieri, quod fatetur Puteanus *ad 3. Tb. q. 25. dubit. 2.* Nemo ante Lombardum, qui vivebat anno 1160. septenarium Sacramentorum numerum definiverat, ut agnoscit Cassander ipse *Consul. art. 13.* Similis Novitas posset observari, circa usum linguæ peregrinæ in Cultu publico. Rosaria, Monachatum, festorum plurium institutionem &c.

46. Septimò pontificia Doctrina interdicit Clericis matrimonio, & est Ciborum statistemporibus discriminans, quam Apostolus Gentium apertè vocat *Doctrinam Daemoniorum 1. Tim. 4, 1. & seqq.*

47. Octavo, nusquam apertius, quam in communione pontificia viget Doctrina miraculorum, quam ipse Servator Christus *Matth. 24, 24.* refert inter *τεκμήρια* falsæ religionis, & fallorum Prophetarum: eodem respicit locus 2. *Thess. 1. 9.*

48. Nonò, pontificia superstitio punit festorum sanctis dedicatorum violatores, & enormissimam permittit impuni-

punitatem violati & ab ipso Deo sanctissimo instituti Sabbathi, experientiam teste.

49. Denique, pontificia Doctrina interpolat & imitatur in pluribus veteres hereses in primitiva Ecclesia damnatas & rejectas, & mater est omnium heresium. Etenim in depressione & rejectione Scripturarum fecit quod est commune omnibus hæreticis, teste Irenæo lib. 3. cap. 2. Ex Basilidianis & Carpocratianis apud Augustinum de Hæres. mutuata est Imaginum Fabricam & Cultum; Ex Messalianis & Euchetis ibidem, suas in precibus Battologias; & in ijs usum Linguae peregrinae ex Ossenijis & Helcesaitis apud Epiphanium Hæres. 9. Oralem carnis Christi manducationem & transubstantiationem debet acceptam ferre Eutychianis, contra quos tum fortiter disputarunt inter cæteros Theodoretus & Vigilius. Angelici damnati à Concilio Laodicensi Can. 35. ei præluxerunt in Angelorum & sanctorum cultu. Manichæi, Montanistæ, Marcionitæ, Tatiani, Encrati-
tæ,

æ, Apostolici, Nudipedales, Eustathiani, & similes excetræ, de quibus veteres Hæresiologi, in delectu ciborum, rigidioribus jejunijs, votiva paupertate, habitu hieroglyphico, lege cælibatus. Staurolatris, quorum meminit Nicephorus *lib. 18. cap. 54.* debetur adoratio crucis; & cultus religiosus B. Virginis, etiam sub Titulo *Regina Cæli*, Collyridianis, apud Epiphanium *her. 79.* Manichæis & Aquarijs calicis Eucharistici ablatio, Pelagianis, & Semipelagianis, ingrata Iesuitarum Theologia de meritis operum, perfectione & impeccantia fidelium in hac vita, prædestinatione ex operum prævisione, libero arbitrio, ac similibus; in quibus hodiè Pelagianismus & Semipelagianismus Iesuitis aperto ore impingitur in ipsa communione Romana, ab ijs qui Iansenitæ appellantur.

50. Parallelismum hunc Papismi & veterum hæresëon fusius deducere possemus, & simul ex Patribus, quos vocant, plurima proferre Testimonia pontificiæ doctrinæ contraria; sed hoc spe-

E

cimen

cimen potest ad gustum sufficere, ut opponatur ordinarijs calumnijs Adversariorum, qui pro sua liberalitate nobis in Patriarchas assignant *Antiquos hereticos*, ut & alijs & post eos, fecit nuper ore maledico Hieronymus Mulman Iesuita, in *Mysterio fraudis* p. 3. cap. 4. art. 4. Addamus his omnibus quartam ac iustissimam causam deferendæ communionis Pontificiæ, immanem nempe Tyrannidem illius, quæ in plurimis omni jugo Pharaonico & Babylonico gravior & intolerabilior est. Annon gravis est Tyrannis, quod adversus placita Pontificis Romani nemini mutire fas sit, statuente Bellarmino lib. 4. de Pontif. Rom. cap. 5. quod si Papa erraret precipiendo vitia vel prohibendo virtutes, teneretur Ecclesia credere vitia esse bona & virtutes malas, nisi vellet contra conscientiam peccare. Annon insignis est Tyrannis, quod arcetur populus à lectione sacræ scripturæ, nec fas sit illi, sive publicè sive privatim, Deum precari linguâ suâ, adeò ut in indice expurgatorio, eâ reg. 4. quam suprà citavimus, etiam horæ & earum differentia (non minus quàm libri sacri) in lingua vulga-

& non nisi per syncretis. &c. Sect. 1. 67
vulgari omninò prohibeantur.

51. Annon insignis est Tyrannis
quod nemini liceat in Papatu ministeri-
um sacrum exercere nisi violenti cæliba-
tus legem sibi priùs imposuerit? Quòd
ijs qui imprudenter se voto cælibatus &
Monachatus obstrinxerint, capitale sit
illi voto renunciare, & per honestas
nuptias obedire Paulo præcipienti ijs
quibus continentiae donum non est con-
cessum, ut contrahant matrimonium in
Domino, cum satius sit matrimonium
contrahere quam uri 1. Cor. 8. 9. Quod
omnes teneantur sua peccata confiteri &
enarrare in aurem sacrificuli cum eorum
omnibus circumstantijs, si debeant abso-
lutionem consequi? Quid tot Festorum,
tot Ieiuniorum, tot Vigiliarum, tot
Cæremoniarum, tot minutarum obser-
vantiumcularum partim Ethnicarum par-
tim Iudaicarum onere, Conscientiæ
premuntur, ut hic illud Augustini ad La-
nuar. Epist. 119. fas sit usurpare; ipsam Re-
ligionem, quam paucissimis ac manifestissimis
celebrationum Sacramentis misericordia Dei li-
beram

liberam eſſe voluit, ſervilibus oneribus premunt, ut fuerit tolerabilior conditio Iudæorum, qui tamen Divinæ legibus non humanis ſubditi erant? Annon Inſignis Tyrannis exercetur in ijs Excommunicationibus Pontificijs quas vulgò Lata Sententiæ & ipſo Iure appellant, cuius multi neſciij, nec auditi, nec citati, multo minus contumaces quotidie dicuntur innodari?

§2. Nunquid intoleranda & inſignis eſt Tyrannis quod Papa ſibi vult omnia & in omnes licere, arrepto Imperio in Cæſares & Reges, facta ſibi poteſtate Regna transferendi, Reges deponendi, ſubditos abſolvendi à jramento fidelitatis, & illo univerſali æcumenicoq; Episcopatu ſibi vindicato, quem Gregorius I. ultimus non omninò malorum Pontificum, qui & *Sancti* & *Magni* nomine colitur in Papatu, ceu omnibus alijs Episcopis injurioſum, Anti-chriſtianum, & omninò Tyrannicum olim deteſtabatur? Notanda præſertim ejus verba ad Ioannem Conſtantinopolitanum hunc Titulum ſibi ſumentem, Epiſt.

pist. 38. quæ hodie Pontifici Romano inculcanda veniunt, certè Paulus Apostolus cum audiret quosdam dicere, ego sum Pauli, ego Apollos, Ego verò Cepha, hanc dilacerationem Corporis Dominici, per quam membra ejus alijs quodammodo se Capitibus sociabant, vehementissimè perhorrescens exclamavit, nunquid Paulus pro nobis est crucifixus, aut in nomine Pauli baptizati estis? sic ergo ille membra Dominici Corporis certis extra Christum quasi Capitibus, & ipsis quidem Apostolis, subijci particulariter evitavit. Tu quid Christo, universalis scilicet Ecclesie Capiti, in Extremi Iudicii dicturus es examine, qui Cunctae ejus membra, tibi conaris, universalis appellatione supponere? Quis rogo in hoc tam perverso vocabulo, nisi ille ad imitandum proponitur qui despectus Angelorum Legionibus secum socialiter constitutis, ad culmen conatus est singularitatis erumpere, ut & nulli subesse, & solus omnibus praesse videretur?

53. Nunquid denique insignis est & non toleranda Tyrannis, quod Roma ab ævo solet armis Spiritualibus & Temporalibus, Ferro & Igne, sævire in

eos qui pertæsi abusu & errorum in sua
communione grassantium, vel eorum
emendationem ausint petere, vel segre-
ges ab ea cæcus instituere, in quibus jux-
ta verbi Divini præscriptum & suarum
conscientiarum dictamen Deo serviant
in Spiritu & Veritate? Quid crudelius
facerrimo inquisitionis tribunali, in
quo Magistratu Politico excluso, & cui
nihil aliud relinquitur præter executio-
nem istius carnificinæ, Papistici inquisi-
tores simul actores, Testes & Iudices
esse solent? Quid sævius tot proscrip-
tionibus & laniensis exerceri solitis & Pa-
pa & ejus mangonibus in eos qui illius
jugum generosè excusserunt, ut con-
scientias suas in libertatem Christianam
assererent? Vel hoc nostrum Belgium
vidit superiori seculo ultra centum mil-
lia hominum sanguinario isto Pontificio
furore abrepta, è quibus Albanus glo-
riabatur se octodecim millia Carnificis
manu sustulisse. Quid iniquius quam
Papam per suos emissarios nihil aliud
quam exilia, bella, ut sanguinolenta
consilia suggerere Principibus sibi addi-
ctis,

Etis, in eos qui sacrilegis ipsius pedibus
cervices suas nolunt subijcere? adeò
ut Pontifex Innocentius x. noxa Chri-
stianismi, non ita pridem expressâ Bullâ
Pacis Monasteriensis tractatus, tam so-
lenniter & sanctè initos, cessare & irrita-
re ausus fuerit; quam Bullam brevi, vi-
debimus, non tam illustratam notis &
asterismis, quam confossum obelis Do-
ctissimi Blondellij. Cum igitur Com-
munio Pontificia sit evidenter Antichri-
stiana, ac multifariam Idololatrica Hæ-
retica & Tyrannica, ut nostri decessores
justissimas habuerunt causas ab illa sece-
dendi, ita tenentur ex officio Conscien-
tiæ illi Nuncium remittere, qui Anti-
christo Christum, Cultui Idololatrico
& superstitioso λογικὴν λατρείαν, do-
ctrinis erroneis & dæmoniacis Orthodo-
xam veritatem, Tyrannidi intolerandæ
sanctam libertatem quam nobis Chri-
stus suo sanguine comparavit, præferri
oportere, jure meritò statuunt.

54. Quæ cum ita sint non ineptè
quæritur an Pontificij in sua Religione

An Ponti-
fici possint
servari?

sint salvati? Quæstio quæ meo quidem
judicio simpliciter neq; affirmativè nec
negativè determinari potest; ideoque
distinctione dirimenda venit ejus diffi-
cultas; Etenim cum in hac communio-
ne reperiantur præfatos errores studio ac
plena voluntate amplectentes, qui cum
Spiritus sancti Testimonio intra con-
scientias suas convicti, eidem tamen ho-
stiliter, petulanter & elatis quasi ma-
nibus, adversentur, adeoq; peccatum
committant in Spiritum sanctum & ad mor-
tem, standum est judicio, & ipsius Chri-
sti de talibus *Matth. 12. 32. & 1. Ioan. 5.*
16. Luc. 12. 10. Marc. 3. 29. latæ ac pro-
nunciatæ sententiæ. Secus sentiendum
de illis, qui ex ignorantia, simplicitate,
& quasi fractâ voluntate prædictos erro-
res comprobantes, agnitâ Sacro-sanctâ
Trinitate nihilominus spem atq; fidu-
ciam salutis suæ ponunt in unico Sacri-
ficio Christi. Tales enim servari docet A-
postolus *ad Rom. 10. per tot. Act. 2. 21.*
Quamvis nos ex mandato Christi *Matth.*
7. per tot. Luc. 6. 37. Rom. 2. 1. 1. Cor. 4.
3. Marc. 4. 24. & regula Christianæ
Chari-

Charitatis, extra sententiam Christi
Servatoris, neminem condemnemus;
cum in extremis suspirijs, & halitu su-
premo etiam quivis peccatores resipisce-
re, ad veritatem sese convertere, ac gra-
tiam impetrare queant; ut expressis ver-
bis scriptum extat *Ezech. 18. 32, Jer. 32.*
39.

§§. Has desertæ Communionis
Pontificiæ Causas ideò paulò fusiùs per-
secutus sum, ut obviam procedam fal-
sis Pontificiorum opinionibus, V Va-
lenburgiorum Fratrum Batavorum præ-
sertim, & eorundem diluam errores;
Somniant siquidem, perperam asseren-
tes, Majores nostros nullas, saltem non
prægnantes hujus desertionis habuisse
causas: Nuper enim cum mense Majo
præterlapsi Anni, hac de re satis gravis
inter nos V Vyvellinghovij sulciperetur dis-
sertatio, à Domino Petro V Valenbur-
gio Officiali Novesiensi prætenlus hic
defectus mihi obijciebatur; Quem cum
ex supra citatis causis atq; argumentis
confutarem solidè; *Memini equidem in-*

Refutan-
tur V Va-
lenburgij
Fratres
Batavi,
& Ortho-
doxorum
scripta ab
eorum i-
magina-
rys confu-
tationibus
atq; nugis
vindican-
tur.

quiebat R. Dominus Officialis, à Theologis vestris 22. desertionis Causas in medium proferri, sicutamen, ut in 18. sibi contradicant, & suis sese jugulent gladijs, id quod sese demonstraturum aiebat; Id quod pernegando, prolatus quatuor tantum urgebam, & ad earundem refutationem instando, ex ijs circa hostiæ & Sanctorum adorationem præcipuè horrendam sustinui Idololatricam, quâ unicum Christi Sacrificium, per incruentam illam, & impiam sacrificuli oblationem tollant ac destruant penitus; Cui Confutationi Officialis regebat, oblationem hanc Missaticam non esse aliam, quam oblationem commemorativam; Ego verò, quod si talis assertio sano sensu acciperetur, eam institutioni Christi non fore contrariam, sed aliud hactenus Pontificiorum docuisse praxin & errores. Et quamvis tandem ad ingenuam etiam Confessionem adigeretur, Sanctorum adorationem non esse necessariam, illam tamen licitam esse asseverabat. Contrarium ego vero ex apertis Scripturæ dictis & ipsius Dei inhibitione demonstrabam: His desuper in medium allatis

argu-

argumentis, quod religioso cultu invocandi vel adorandi, necessario debeant esse *omniscij, omnipresentes, & omnipotentes*, cum hujusmodi destituti requisitis, adorantibus necquicquam prodesse queant; Tales autem has esse proprietates, quæ non nisi soli Deo conveniant: eoq; non modo frustra sed planè etiam Idolatricè adorari Sanctos: proprietates has Officialis posteriores duas præsertim simpliciter non impugnabat, sed illas & omniscientiam imprimis Sanctis non esse necessarias, tantum sustinere conabatur; Hoc suo palmario cum primis adductus argumento, quod Sancti calamitates nostras ærumnas, & indigentiam sciant & scire possint *per voluntatis Directionem*. Neq; hoc admittere poteram; licet enim Sancti sciant miseriam atq; calamitates mortalium in genere, eas tamen individualiter compertas habere, ac hujus vel illius, Petri vel Pauli afflictiones peculiares in individuis nullo modo scire possunt. Hæc namq; proprietas talis est, per quam solus Deus ab alijs Creaturis discriminatur. Nec aliud

aliud prætenſa iſta Voluntatis Directio evincere poteſt, cum nihil aliud importet quam meram Principij petitionem.

§ 6. Fateor interim Valenburgios Fratres Viros eſſe graves, Diſertos, Humanos, Iuriſperitos, Religionem ſuam melius quam ullū Pontificiorum hætenus intelligentes; tales tamen ut purioris Theologiæ deſtituti fundamentis atq; cognitione: Contra Orthodoxam noſtram Catholico - Reformatorum Theologiam, atq; Religionem nequicquam, ne gry quidem ſcripſerint, quod ullam ſpiceret ac præ ſe ferat ſoliditatem. Id quod Scheiblerus, imprimis verò Clariffimus Dominus Coccejus Profeſſor Lugdunenſis & alij ſæpius indigitarunt quàm accuratiſſimè. Non certè ſubtilibus Metaphyſicorum quilijs, non Rhetorum facundiâ, nec hominum arbitrijs, ſed ipſo verbo Divino pugnandum eſt. Immortalis Petri Molinæi ſcripta quævis contra Pontificios proſectò talia non ſunt, ut nudis verborum Mæandris, vel etiam ſuperficiariâ quâdam V Valenburgiorum refutatione

tatione refutentur atq; dictarijs. Orthodoxa siquidem veritas, nullam Contradictionem, nedum patitur Confutationem. Quam frustraneam certè contra Eximij Dei Servi Molinæi Orthodoxa scripta conati sint V Valenburgij refutationem, ridicula illorum scripta satis evincunt. Quod suo tempore, modo Deus nobis lucis usuram concesserit & otium operosius demonstrabo. Sufficiat impræsentiarum Petri Molinæi, aliorumq; nostrorum Theologorum, Orthodoxorum Scriptorum vindicasse & asseruisse authoritatem obiter pertransennam quasi, contra nugas atque quisquillas, vix & ne vix quidem aliâ vel solidiori refutatione dignas. Merentur tamen V Valenburgij Fratres, ut illorum Familiaritas, & Colloquia à nostris qui Orthodoxæ Religionis suæ solida non habent fundamenta, evitentur, propter seductionis & apostasiæ periculum; Tales enim sunt, ut facundia suâ, Metaphysicis subtilitatibus atq; Politicâ verlutia, etiam peritis imponere, eosq; ab Orthodoxiæ tramite seducere

cere queant; id quod experientiâ pro dolor, hætenus satis superque testatur: Quod Pastoribus Ecclesiarum Iuliacomontanarum, & circumjacentium Territoriorum imprimis notandum, eoq; innitendum, ut hujusmodi Heterodoxæ Theologis graviter obstando os obturent; ne successu temporis omnimodam suarum ovium faciant jacturam.

§7. Talis inquam status erat Germaniæ, atq; Genevæ reformationem antegressus. Luctuosissimus sanè & multis nominibus funestus. Qualis adhuc est in multis Europæ, atq; Germaniæ partibus pro dolor!

Omina
Reforma-
tionis Ger-
mania,
& Gene-
vensis.

§8. Sed tandem Germaniæ nostræ pleramq; partem, tandem Genevæ nostræ propitium Numen misertum, scenam hominum illorum retexit, tenebras disjecit, omnem fraudum & imposturarum nubem discussit, & speratam attulit Lucem. Non sine omine, Geneva nostra jam indè ab antiquissimis temporibus soli sacra erat, & lucem colebat
falso

falso Apollinis nomine vestitam, quod & saxa hodieq; docent, & inscriptiones vetustæ, & Comata antiquissima ipsi Ædi majori incisa Solis facies. Non frustra, Solem pro Insigni habuit Civitas Genevensis, qui ad tempus Hemisphærio suo subductus, & atris nubibus interceptus tandem illi Germaniæq; pleno orbe affulgere & illucescere debuit. Non frustra Sacratissimum Servatoris nostri nomen I E S V, paganismo profligato, & gentilitatis tenebris pulsus, Soli illi insertum, qui Reipublicæ Genevensis verus beneficus, & salutaris Sol suo tempore esse debebat. Non sine Numine quoque, publico emblemate & tenebras suas fatebatur Geneva nostra, & secururam aliquando sperabat Lucem. Affulsit illa tandem, sperata Lux, Beata Lux, nullis in æternum mergenda errorum & superstitionum tenebris, DEO TER OPT. MAX. eadem face Genevam nostram collustrante, qua sub initium seculi post millesimum Quinti meliorem Germaniæ partem collustrarat.

59. Ex quo enim Anno CIO D
XVII. MAGNUS ille MARTINUS
LUTHERUS alter Germaniæ Elias,
Heroico Spiritu indutus ex alto, nun-
dinationum papalium abacum evertit,
& proterviâ adversariorum proritatus
reliquam Pontificiæ superstitionis per-
gulam excussit, Mystrarum Romanen-
sium res sensim accisæ & attritæ. Tem-
pore

*Ex illo fluere, & retrò sublapsa referri,
Spes Danaum, fractæ vires, averſa Dei Mens.*
Aperuit oculos Germania, & se Roma-
nam potius quàm Christianam esse do-
luit, & renascentis Evangelij semina in
Saxonia primùm sparsa, per totam Ger-
maniam longè latèque diffusa, à Regi-
bus, Principibus, Rebuspublicis, popu-
lis avidè passim excepta, Sarmatiam ul-
timam, imò ultrà Tanaim & Borysthe-
nem pervasere, & in ima Arcto, &
Borealibus Daniæ & Sueciæ Regnis

Riphaas inter Glacies, septemq, Triones,
felicibus auspicijs effloruere, nequic-
quam frendente Sathanâ, frustrâ bac-
chante Clero, incassum Curia Romana
foecun-

fœcundum pectus concutiente, & enses, equuleos, cruces, anathemata, fulmina, omnia sævitiae instrumenta, omnes fraudum machinas expediente, & Imperatorum, Regum, Principum dexteras in Evangelicæ veritatis perniciem armante. Vicit vis major, & obiectos obices perrupit. Aderat beata illa per-
riodus, qua remetiendum erat Templum & altare Domini, atrienses ejiciendi, Testibus duobus prophetandum, & repurganda Domini domus :

60. Quæ in utroq; Palatinatu volubili fuit admodum, instabilis & varijs vicissitudinibus subjecta, primum nempe cœpit sub Ludovico Electore Anno 1521. in Oppido Bretta Patria Melanctonis, & circa Heidelbergam.

Reformationis varia ac instabilis vicissitudo

62. In Palatinatu vero Bipontino sub Principe Ludovico, qui ejectis sacrificulis omnes Ecclesias suas reformavit, Anno 1533. usus ad id operâ Ioannis Schvvebelij Phorcensis, ad hoc ex aula Franesæ &c. cum Cornel. Agricola specialiter evocatus. Quæ reformatio continuatur à Principe V Volsgango Anno 1542.

in utroq; Palatina.
14.

62. Heidelbergam Inferioris Palatinatus Electoralis Metropolim reſormavit & Pro-
teſtantibus adjunxit Fridericus II. Anno 1546.
ſed cœptum opus turbavit bellum Smalcaldicum
et Victor Caſar. Tandem Otto Hen. & Fride-
ricus III. totum Palatinatum plenè reſorma-
runt. Anno 1559. & ſeqq.

63. Fridericus III. imprimis doctri-
nam planè repurgavit à reliquis Papatus &
Flaccianorum erroribus, unde terribiles exorta
turba in Palatinatu, & ipſe Princeps Elector
coram Imperatore, tanquam Sacramentarius
accuſatus, Heroicâ ſuâ Conſtantiâ, omnes eva-
ſit Inſidiis.

64. Mortuo Friderico III. Ludovicus
& Filius ejus Lutheraniſmum reduxerunt, &
pulis Paſtoribus reſormatis, qui ſeſe ad Ioan-
nem Caſimirum fratrem Electoris receperunt, &
ab eo in ſuis ditionibus ſuſtentati ſunt quàm li-
beraliſſimè.

65. Poſt obitum Ludovici Ioan. Caſimi-
rus adminiſtrator reduxit Religionem Reforma-
tam abrogato Lutheraniſmo, ejuſq; exemplum
ſecuti

fecuti Frider. IV. & Frider. V. Ecclesias Pala-
tinas ab omnibus erroribus expurgarunt plenissi-
mè : In qua puritate etiamnum in hoc usq; mo-
mentum conservantur ab Electore CARLO LV-
DOVICO, Principe Orthodoxo, Heroico, Docto,
Ingenuo, Prudentissimo, & Rerum agendarum
peritissimo, quicquid etiam passim maleferiati
mendaces, & conjurati Hostes ejus atq; inimici
calumnienter turpiter in contrarium.

65. Propiora studio relinquo, ad In Helve-
extera accedo. Quod opus in Germa- tia.
nia cætera Deus per Martinum Lutherum,
Philippum Melanchthonem, & alios Viros ma-
gnos fuit molitus, hoc in Helvetia vi-
cina, Tiguri per Huldricum Zwinglium in-
gentis animi Virum, Bernæ per Bertoldum
Hallerum, Basileæ per Joannem Oecolampa-
dium, Schapusi per Sebastianum Hoffmei-
sterum Minoritam aliosque feliciter absol-
vit. Tandem Lux illa Genevensi quo-
q; urbi se propitio numine intulit, sed
per gradus, & non sine turbis & lucta
gravi. Nec enim Satan grata hac suâ
sede se exciri passus, quin Cælum Ter-
ræ mileret, & Tyria, quod ajunt Maria
F 2 conci-

concitando omnia factionibus & motibus innumeris prout ante in Germania, & hic turbaret.

**Præpara-
toria ad
reforma-
tionem
Geneven-
sem.**

66. Præparatoria in Germania Reformationem antegressa, & subsecuta Reformatio, ex *Schleidano* alijsq; Scriptoribus fide dignis abundè constat; Præparatoria vero Reformationem Genevensen antegressa, & ipsa subsecuta Reformatio, lectionem merentur, & admirationem. Inde constabit, ex quàm tenuibus, qualia ierum magnarum esse solent, initijs & ruderibus ingens illa, quam hodieq; orbis reformatus suspicit, Ecclesiæ Genevensis structura sit educta.

67. Mutatos alicubi in Helvetia vicina ritus, abrogatum Sacrificium Missaticum, & alias Religionis tunc latè dominantis appendices S. P. Q. Genevensis non ignorabat, nec ignorare ob viciniam, fœdera, commercia poterat. Minus probabatur innovatio illa Genevensi Civitati prisca superstitione Clero suo

suo obnoxia, & majorum sacris affixa
Reformationis nec necessitas, nec natu-
ra, nec causæ compertæ erant. *Luthe-
ranum* nomen à Monachis inclementer
habitum, imò gravissimis criminationi-
bus proscissum publico laborabat odio,
donec Anno c15 15 xxviii Bernatum
multi, quia reformatione adhuc cale-
bant, Genevam delati, animadversâ fla-
gitiosâ Canonorum vitâ, & superstitione. *Berna-
tum quo-
rundam
monita.*
sis plebis Genevensis obsequijs, cœpere
passim hominum illorum crimina ijs
quibus cum conversabantur ingerere,
hospitibus suis, ubi divertebant, anxium
ciborum delectum expectorare, & pau-
latim sive suspectos, sive exosos etiam
reddere illos, qui venerationem aliquam
non probitate quidem & eruditione,
charactere tamen Sacerdotali, & muneris
quod administrabant Sanctitate mereri
videbantur.

68. Hausta illa & accepta a vidè à
compluribus, sive illorum conscientias
aliquis veræ pietatis sensus tangeret, sive
multi præsentium odio, novorum dun-

taxat Cupidine tunc quidem ducerentur. Increbuerē paulatim querelæ, & occultæ de Sacerdotum imposturis, & religionis vitio suspiciones. Hic Friburgenses intercedere, Bernatum temeritatem carpere, Majorum sacra commendare. Inter cogitationum dubia itumà quibusdam ad Franciscum Bonnivardum Fani Victoris Antistitem, hominem probæ & Veteris notæ. Injuncta de Reformatione mentio, Respondit ille.

Francisci
Bonnivar
di judi-
cium.

69. Optandum quidem esse labis, quæ grassaretur in Ecclesia, mutationem, sed talem, quæ malum emendaret potius, quam incrustaret. Ecclesiam quidem & ordinem Sacerdotalem reformatione opus habere, sed & illorum, qui talia exigent, vitam. Iisdem flagitijs Sacerdotes, ysdem multos ex populo infames esse. A deformatu reformationem nec prudenter suaderi posse, nec feliciter. Cleri non tam crimina exosa esse, quam ambitum, quo paribus meliorum desiderijs intercedant. Nec flagitiorum finem optari, sed flagitiosorum, non ut urbi bene sit, sed ut ijs qui soli sine amulis nepotari velint. Cogitarent Clero urbe ejecto, & verbi
mini-

ministris in ejus locum suffectis, malè desiderijs,
malè viijs, quibus obnoxij essent, consuli. A
Clero ob scelerum communionem multa tolerari,
qua à novi Evangelij præconibus minime tolle-
rentur. Ab illo Pontificum mandata urgeri,
Dei negligenter haberi, ista sola præcepta Divi-
na sacra esse, humana vilia. Expendere ita-
que cum animo suo, an ad vitæ æquæ ac do-
ctrinæ reformationem adspirarent. Si hæc illis
stet sententia, urgerent gnaviter coeptum, sin mi-
nus, ab omni Reformationis mentione abstine-
rent.

70. Gravis illa oratio multorum
animos non parum commovit. Acces-
sere anathemata quædam ab Archiepi-
scopo Viennensi Metropolitano à per-
duellibus quibusdam, & pro illis contra
Genevenses impetrata, & viarum com-
pitis affixa. His conspectis, Geneven-
sium Oratores Bernam tunc fortè missi
religione quadam ducti horrere; Anti-
stes idem qui se illis comitem adjunxe-
rat, subijcere, sin in perduelles præter jus &
fas aliquid fuerit statutum, Dei non hominum
anathemata reformidanda esse; sin minus bruta

Anathe-
mata Ar-
chiepi(sco-
pi Vinen-
sij in Ge-
nevenses.

Bonivar-
di παρ-
ρησια.

illâ fore, & à Beetholdo Papa (sic Hallerum Bernatum Pastorem Primarium designabat) facile solvenda. Hoc norint, nullum Conscientiam tribunal nisi Dei agnoscere, nec vel Diabolum vel Papam nocere, nisi illis à quibus timeantur, quippe quorum fulmina solo crepitu valeant, non ictu. Quam verborum libertatem, ut & Urbanæ desiderium, gravitur paucis post mensibus luit Bonnivardus, Chillonio arci sexcennio integro inclusus, & in arce Cryptæ subterraneæ in Lemanium nostrum prominenti, cujus latera continui fluctus capiti etiam Bonnivardi extantes assiduo appulsu verberabant. Observatum à curiosis, occupatâ Bernatum & Genevensium armis Chillonio, Bonnivardum continuâ deambulatione, paucorum pedum spatio arctatâ, scruposam & asperam rupem in callem cætero saxo depressiorem attrivisse. Mascula tamen & egregia Bonnivardi verba nec excidère animis, nec fructu ingenti postmodum caruere. Ut nec gemina illis, quæ Bernæ oratoribus Genevensibus commendata, suæ spontis esse mallent, quàm precariam servitutem servire, & trans-

Ejus captivitas.

Bernensium monita.

& transalpina catasta mancipijs ulterius accenseri.

71. Hæc prima Evangelij in urbe *Reformationis suspensio.*
Genevensi instaurati sive rudera, sive rudimenta vocari possunt. Hinc enim ingens illa Curia Romanæ, & Cleri latè dominantis authoritas non parum apud multos labefactata, odia verò contra nomen *Lutheranum* & veri Evangelij præcones mitigata fuere. Necdum tamen ad Reformationem itum, sive paucorum tantùm animi sacro hoc igne calerent, si ve vis major obstaret, nec dum beata illa hora illuxisset, fermento Pontificio expurgando divinitus destinata. Biennio integro mustitatum, & diversa de *Lutheranis* (quæ Reformatorum nomenclatura erat) judicia, diversi sermones utrò citroq; habiti, donec Anno cio xxx *Ejusdem stricture.* erumperet flamma latens, & multi qui Evangelio clam fovebant, illud publicis etiam sermonibus condemnare satagerent.

72. Repressus statim hic impetus *Obstacula.*
à fisci Episcopalis procuratore, qui cla-

mosam quiritatione & crebra convitiis apud Senatum intercedere cœpit, *malo gliscenti obviam publicâ auctoritate iretur, & in heretica pravitate suspectos severâ diligentia inquireretur.* Hinc Senatusconsultum conditum, quo veteri religioni cautum, & doctrinæ Lutheranæ Professione & Patrocinio omnibus interdictum.

*Program-
mata pu-
blica af-
fixa.*

*Cleri op-
positio.*

73. Hoc etiam sufflamine stetit Satan cursum Evangelij, & biennio adhuc cessatum, donec Anno c15 15 xxxii compitis urbis clam affigerentur programmata quædam typis exscripta, *de vera & universalipeccatorum per Christum Iesum remissione.* Exarsit hic statim furor Canonorum, nec verbis tantum erupit, sed & armis. In partes itum, Civibus quibusdam programmata affixa propugnancibus, Clero contra ferociente, & tumultuante. Hinc rixæ, conflictus & enses utrimq; expediti. Sed auctoritate Senatus turbæ utcunq; compositiæ, & proclamatiæ sanctiones pro Clero contra Novatores in Majorum religione. Multis non probabatur Sacrorum mutatio, sed

sed turbæ, & spes inde emergens, urbem
in partes ituram, cives ad factiones, Fri-
burgenses ad vindictam, sed ad prædam

— *Dum proximus ardet*

Valegon, sigæ igni freta lata relucet.

Futurum hac ratione, ut viribus Res-
publicæ fractis acciti in partem, ut habet
judiciosissimus Scriptor, adversum omnes
valescerent, & cuncta dissidijs civilibus fessa sub
imperium acciperent.

74. Ut verò programmata supe-
riora specioso dono vilescerent, a Cle-
mente VII. Bullæ Indulgentiariæ impe-
tratae, templorum valvis mense Augu-
sto sequente affixæ, & prolixo verbo-
rum apparatu commendata fuere. Ne ta-
men malæ hujus mercis institutorum im-
posturæ diu fraudi essent illis, quibus ve-
ritas Evangelica jam innotuerat, oppor-
tunè Divina bonitas Gulielmi Farelli po-
tissimum ministerio intercessit. Cujus
agones ob insignia in Ecclesiam merita,
Genevenses sibi, posterisque suis com-
mendari debent.

*Bullæ In-
dulgenti-
ariæ affi-
xa Gene-
væ.*

75. Na.

Farelli
Natales
& vita.

75. Natus is Vapinci noto Delphinatus oppido, ex familia nobili, dum Lutetiæ bonis literis in *Iacobi Fabri Stapulensis* contubernio operatur, unâ cum ijs pietatem haurit, & , quæ secundum eam est, veritatem. Cum verò hoc illorum crimen esset illa ætate, qui crimine vacabant, *Faber & Farellus* vestigati, *Meldis* ad tempus sibi latendum duxere apud *Brissonetum* urbis Episcopum, qui Evangelio non nomen tantum dederat, sed & vocem commodabat, ac cathedram, & ob religionem profugis receptum, donec illi de Episcopatu simul & vitalis moveretur. Quo tempore

*Nondum subactâ ferre jugum valens
 Cervice*

se alieno arbitrio in Religione permisit. Quod crimen voluntario postmodum exilio, & multa sed sera poenitentia luit. Farellus hac sede ejectus Vapincum redit, ut se Civibus suis impenderet, & agnitam Patriæ veritatem. Cùm verò illa nihil præter odium & turbas, familiare sibi malum, istic loci experiretur, nec
 Farellus

Farelli Zelus suorum Civium stuporem
& ingratitude ferret, Vapinco Basi-
leam concessit, & cum *Ioanne Oecolampa-*
dio causam Evangelicam strenuè egit, ve-
ritate publica disputatione masculè asser-
ta. Quod tantum illi apud Clerum con-
flavit odium, ut plebem tribunitijs con-
cionibus & continuiscclamoribus in Farelli
perniciem accenderet. Hæc Farello
occafio Argentoratum se recipiendi, in
qua urbe gratus *Bucero* & *Capitoni* symmy-
stæ, quod illi apud Germanos, id Farel-
lus apud suos Gallos, quorum multi post
Meldensem stragem eò concesserant, stre-
nuè & summo animi cum fervore inter
varias contumelias & *Erasmi* etiam *Roter-*
dami convitia exequitur. *Iacobo Fabro*
Stapulensi paulò post Regiæ juventuti eru-
diendæ in Galliam revocato, & Gallis
alijs alio dilapsis, Farellus *Montem Pelt-*
cardi Anno *MDXXVII* V *Virtember-*
gicæ ditionis oppidum petit, & in com-
pitis passim veritatem Evangelicam ci-
vium auribus, multorum etiam animis
eo zeli fervore ingerit, ut quod Pericli
contigisse refert *Quintilianus*, non loqui
vide-

videretur & orare, sed fulgurare ac tonare. Cum verò Farellus noster aliquando publicâ occasione gloriæ Divinæ afferendæ oblatâ, *Antonij* Idolum, magna cum pompa per urbem circumgestatum, sacrificulorum manibus excussum in subiectum flumen è ponte præcipitasset, Pentheus alter haud dubiè futurus erat, nimiram Dei providentia furibundæ plebis ora & manus injecto terrore panico præter spem compescuisset. Inde *Neotomum* delatus Farellus, sed & ibi duriter habitus *Aquiletam* Bernatum oppidum *Valesijs* conterminum incolere cœpit, & ludum aperire erudiendæ luventuti in speciem, revera docendæ veritati. Turbatum hic etiam à Sacrificulis & Farello quærenda sedes alia. Delecta *Moratium*, *Helveticæ* gentis fortitudine & Victoriâ nobile munitipium. Sed nec ibi Farello nostro quies. Extrusus itaq; in agrum *Biellensem* Divina Providentia totum illum tractum ingenti successu Evangelij prædicatione implevit, eumq; inter ludibria, verbera & contumelias innumeras, Diaboli & Cleri ingratijs, Christo

Christo vindicavit. Accesere mox Orba & Gransonum, quicquid fremeret Sathan, quicquid Sacrificuli in Farelli & Evangelij perniciem molirentur. Im- perterritus hominis animus in stuporem dabat, cum viderent animum simul ac vocem illi adstrictos enses constare, adeò quidem ut & illi ex Clero, qui continuo campanarum clangore, & aure bombycinâ lanugine oppletâ, Conciones ejus eludere diu sategerant, postmodum parulas aures & faventes animos ad Farelli auditorium adferrent.

76. Sed id ipsum tempus missi à *Occasio* Valdensibus Pastores duo (quos barbas *adventus* vocant) qui cum Oecolampadio Basi. *Farelli in* leæ, cum Bucero & Capitone Argento- *urbem Ge.* rati super controversijs quibusdam Reli- *neven-* gionis Capitibus conferrent, & Mini- *sem.* stros aliquot Exteros ad suam Synodum in Angrunia valle instituendam, consensus ineundi causam invitarent. Huic Rei destinati *Farellus & Antonius Sal-* verius Moranensis Delphinas, quos solutâ Synodo reduces ad suos Divina Provi- den-

dentia Genevam commodum deduxit. Vix videbatur in illa urbe Christo receptus patere, quam Satan geminâ compede constrictam hinc superstitione distinebat, istinc luxu, pessimis ad veritatem ducibus. Cum tamen Farelli zelo nihil impervium esset nec inaccessum, quamprimum ille cum Salnerio hospitio exceptus fuit, cepit cives obvios intrepidè monere de corruptelis in Religionem, Romanis artibus, infartis, & de Reformationis necessitate.

*Citatur à
Senatu &
causam
dici.*

77. Statim ac percrebuit rumor de hominum illorum adventu, Farelli maximè (qui de fama passim notus *Sacrificulorum flagellum* audiebat) eiusq; sermones ad cives, ut rumor rumoris ferax est, cum auctario innotuissent, statim Senatus in Curiam coactus, præcones novi acciti, & verbis asperis ut turbarum auctores increpiti, Farellus cum primis, cujus nomen exosum admodum erat & invisum illis qui à superstitione stabant. Respondit Farellus, *se non seditionis tubam, sed veritatis præconem esse, paratum quoq; non operam*

operam tantum omnem, sed & vitam ac Spiritum cœlesti huic doctrinæ impendere. Fiducia huius Senatus Bernensis literis satis sua innocentiam esse, (atque doctrinæ, nec sine Dei, Evangelij & Bernardum contemptu se inauditum vel damnari posse, vel reijci. Reipublicæ illustri & federatæ mentio & literæ Senatorum animos mitigarunt, & Senatus-consulti severitatem, quo Farello & Salverio edictum, ne novæ doctrinæ prædicatione tranquillitati publicæ intercederent.

Senatus-consultum in Favellæ causa.

78. Vix in hospitium regressi iubentur coram Bellemontano Episcopali tunc temporis Vicario comparere, suæ doctrinæ in speciem rationem reddituri, reverâ specioso hoc & grata Farello illi- cio in destinata carnificinam præcipi- tandi. Ne tamen temerè quicquam in homines peregrinos, & à præpotente Republica commendatos statueretur, Senatus prudentia intercessit, & missi è Coll: duo, Ioannes Ballardus, & Franciscus Hugo qui auctoritate & præsentia suâ fori Episcopalis rigorem temperarent, & vitæ præconum caverent, quippè qui in

G

publi-

Instituta Farello &c.

*Accusatio
Farelli.*

publicam clientelam literis publicis exhibitis recepti videbantur. Vt verò mala causa diffidentiae mater, sic sacri Dicasterij iudices criminationibus, & eà quā pollebant auctoritate potius quam argumentis sibi revincendos Adversarios existimarunt, praesertim cum Fisci Episcopalis procurator, suae latinitatis æc; ac sagacitatis periculum facturus, adducto supercilio cæterum in hæc verba monuisset, *si disputetur totum Mystrium nostrum destruetur.* Convitijs itaque è plaustro petitis in Farellum fulminatum, ut in Sathanam, & exitiosam motuum Civiorum tubam, cujus impetigine Neocomensis & Aquileiensis ager, imò orbis universus novo classico & Lutheranâ hæresi turbaretur.

Defensio.

79. Bacchanti & ferocienti Clero, convitiis ipsum absterfa, placidè & Christianè respondit Farellus, *se nec Sathanam esse, nec Satanae, sed Iesu Christi servum: suæ legationis summam esse, Christum crucifixum & resuscitatum: sui voti compendium, ut omnes verâ in illum fiduciâ recumbant.*

bant. Hujus doctrinae se & praconem à Deo constitutum, & debitorem iis, quorum aures & animi veritati adeo saluari paterent. Paratum se etiam. non verbis duntaxat, sed & vita ac sanguine divinae hujus doctrinae, haereseos infamatae magis quam convictae, veritatem obsignare.

80. Placida illa & gravia Farelli Exitus.

verba tumultu & strepitu excepta, sed & egregio hoc Bergery unius ex Assessoribus dictorio, blasphemasse Farellum, non amplius opus esse testibus, reum esse mortis, prestare Lutheranum illum Rhodani vorticibus haustum mergi, quam totam Civitatem turbari. Cui appositè admodum à Farello responsum, verba Deiloqueretur, non Caipha. Adhæc etiam invidiosè declamatum, nec minis tantum increpitus Farellus, & sputis madidatus, sed & pugnis contusus. Tandem in porticum vicinam secedere jussus, à Francisco Givri Episcopalis Vicarii mancipio, sclopeto petitur. Ictus tamen Divinâ bonitate aversus, Deo servum suum certo periculo eripiente, & majoribus agonibus servante. Consul-

Pericul.
lum Farell
li.

tum unioanni Bellardo Clero obnoxio placuere, displicuere alteri Gulielmo Hugoni Canonorum furores, & turbata Iudicii forma. Postquam diu multumq; disputatum fuisset, Episcopali autoritate denunciatur utriq; & Farello & Salnerio, protinus urbe excederent, nō vincula & diriora expectare mallent.

81. Celsere illi tunc temporis vi maiori, & urbe egressi salvi in agrum vicinum deducuntur, civibus multis vallati, quorum animis veritas cœlestis astulgre cæperat, qui & vim prohiberent, & salutarem doctrinam altius imbiberent. Ambulatoria illa Farelli & Salnerij, ut Apostolorum olim & Discipulorum, vita non caruit fructu ingenti. Illorum enim operâ tractus ille Lemano conterminus qui Bernatibus paret, totus ferè salutaris Evangelij prædicatione Christo auctoratus fuit.

Occasio
adventus
Frumentij, corpus
successus.

82. Nec Germaniam, nec Genevatum tamen, utut contra Evangelium ferocientem, destituit Deus. Delphinatus

us vicinus alium illi Civitati Doctorem debebat, *Antonium* nimirum *Fruventium* fatale Evangelio diffundendo Nomen. Juvenis ille *Farelli* lateri per aliquot Annos auditor domesticus hæserat, contumeliarum & persecutionum ejus non testis tantum, sed & appendix. *Farellus* hominem non à pietate magis quam ab invicto animi robore commendabilem sementi à se *Genevæ* jactæ, fovendæ & excolendæ utilissimum ratus, eum serio monet, *Genevam* iret, & opus Dei ageret: Obscuritatem nominis præsidio futuram, Deum itineri Ducem, & cæpto Patronum. *Fruventius* diu reluctari, & imbecillitatis suæ conscientiam prætereundere, tandem gravi *Farelli* obtestatione expugnatus se in viam dat, & *Genevam* petit. Cum verò nil nisi merum frigus in laudatorum sibi à *Farello* civium animis offenderet, quibus veritatis studium minæ & pericula excusserant, sui dubius capit serio de discessu cogitare. Sed illo ipso tempore, cum jam pedem ex urbe efferret, nescio quâ vi humanâ majore se vel reluctantem revocari

sensit. Regressus ergo in urbem de cuniculis sibi cogitandum judicavit, quibus in civium animos sine strepitu & obstaculo illaberetur.

Frumentij
iij auspici-
cia.

83. Post multam & anxiam cogitationem, Farelli exemplum sequi placuit. Calligraphiam itaque & compendiosam legendi ac scribendi methodum professus, publicis programmatibus ad se juventutem invitare cœpit. Magnus statim ad novum Doctorem confluxus erat illâ temporum infelicitate, ubi literas nosse eruditio erat, & decus rarum. Nec ab adolescentibus tantum, sed & à viris & fœminis certatim ad Frumentium itum. Ille occasionem optatam in rem discipulorum ratus, veritatem cœlestem, quam altè imbiberat, feliciter multorum animis inserit. Hac etiam scenâ à cleri mancipijs reiectâ tumultuatam, sed frustra, crescente indies auditorum Frumentij numero, luccollante illi clanculùm Christophoro Boqueto Franciscano, qui tunc anniversarias, sed moderatas ad populum conciones habebat,
à cri-

à criminationibus Monachalibus, quibus
nomen Lutheranum vulgò invisum red-
debatur, linguam & calamus abstinere-
bat. Hinc factum, ut eò liberius è Fran-
ciscanorum Æde ad Frumentium, & au-
lam, in qua docebat, iretur, nec quic-
quam furentibus & bacchantibus sacrifi-
culis, quorum vesania etiam eò prorupit,
ut non solum verbi cælestis vim, quæ
Deo & veritati debebatur, magicis in-
cantationibus infamarent, sed & quum
sub anni exitum Civem inter & sacrificu-
lum coorta super Religione rixa, & ex
ea calor, multorum animos fermentasset,
protinus classico ad *Magdalene* pullato, *Seditio &*
cives in mutuas cædes armarent, & civi- *& classi-*
tatem totam in gravissimum discrimen *cum Ge-*
adducerent, quo nomine unà cum sedi- *neva pul-*
tionis tubicinibus alijs increpiti, & ne- *satum.*
cessariâ Senatus severitate in carcerem
compacti, qui in Gemonias meruerant,
justas sed mites temeritatis suæ pœnas
luerunt.

84. Publicis hic commodis in-
tercederem, si, quod, circa illud tempus

Historia
conversio-
num mulie-
ru supersti-
tiosissima.

Frumentio contigit, reticerem. Sacrificu-
lorum operâ invaluerat rumor jam adul-
tus in urbe Genevensi, præcones Luthere-
ranæ hæreseos Thessalâ voce, & Marsâ
Nænia Auditorum suorum aures & ani-
mos invadere. Sederat illa opinio inter
alios notæ superstitionis tæminæ, à qua
diu impetrari non poterat, ut Frumentio
aures commodaret, quippe quæ pro cer-
to sibi persuaserat, Frumentium adhibe-
re pro concione Sabella carmina,

Et uncta turpis ova rana sanguine,

Plumamq; nocturna strigu,

Herbasq; quas Lolcos, atque Iberia

Mittit Venenorum ferax.

Tandem tamen hoc vicinæ cujusdam &
amicæ crebris precibus dedit, ut sem-
porrectâ aure Frumentium audiret, sed
non nisi recente verbena tempora vinctâ,
cera virgine pectus munita, & collum a-
liquot crucibus innexum gerens. His a-
muletis succincta succedit Aulæ in qua
docebat Frumentius. Audit hominem,
miratur, stupet,

———— *haeret lateri Vitalis arundo,*
Testamentum novum poscit, legit, ar-
det,

det, sequuntur lachrymæ, preces, & superstitionis horror ingens. Accersit illa Frumentium, quem ante paucos dies haud paulò minus tricipiti feralis aulæ lanitore horruebat, colloquitur, nomen dat Evangelio, & maritum totum superstitioni immersum, ut & cognatas sibi fœminas Christo fœneratur, & profugos ob Evangelij professionem exules nova Tabitha omni officiorum genere demeretur.

85. Sub anni sequentis MDI
XXXI II. initium, ipſis Kalendis Ianuarijs, tanta ad Frumentium confluebat Auditorum multitudo, ut ne amplissima quidem aula Turbam caperet. Deditus itaque una omnium voce Frumentius in forum Civitatis, (quod Molardum vocamus) jubetur ab Auditoribus scammum κθυσωλάνης cujusdam conscendere, & animosè Dei verbum docere. Paret Frumentius ardori Auditorum, & pari zelo strenuè opus imperatum exequitur. A precibus verò orsus Thema proponit ex cap. Math 7. 16. Cavete vobis à
G 5 P(eru-

Pseudoprophetis, qui veniunt ad vos cum vestimentis ovium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces; à fructibus eorum agnosceitis eos. Super hoc argumento monebat Frumentius Auditores: Servatorem, futurorum præfatum, judicasse Christianis opus esse
,,Prudentiâ, quæ opponatur seductorum
,,astutiæ, qui animos sub vulpe latentes,
,, & doctrinam veræ Geminam, adeoq;
,,obnoxiam fraudi sæpè efferant in cathedram. Ciborum mundorum ab
,,immundis discrimen sub pædagogia legali anxie imperatum, magis dogmatum verorum à falsis, divinorum ab
,,humanis. Ne Angelo quidem è Cælo
,,Evangelizanti præter id quod Evangelizatum fidem habendam, minus ijs
,,qui ex Religione quæstum faciant. In
,,serpente duo eximia notari, quod incantamentis aurem surdam opponat, &
,,veterem squamam quandoq; exuat. Vtrumque Christiano necessarium, falsis
,,doctrinis aures, vitijs vitam subducendam, & prudentiam conjungendam
,,cum simplicitate. Malè Diabolum acceri veri professione, ubi rima vitiorum
rum

rum datur, per quam succedat homini,
& in ejus vitalia invadat. Non turbis
& rixis, sed lolo Dei verbo pro verita-
te contra Antichristi satellites pugnan-
dum esse, cujus vis invicta sit & immota.

86. Sub hæc verba Petre mandus
Farquetus apparitorum præfectus à Sena-
tu missus adest, qui silentium indiceret
novo præconi. Exequitur ille impera-
ta, & Frumentium dicendi, Auditores
audiendi finem facere cum Imperio ju-
bet.

*Interpel-
latio Fru-
mentij.*

Obfirmat animum Frumentius, &
Dei plenus, Deo potius quam hominibus ob-
temperandum, respondet, strenuèq; in In-
stituto, & perstringendis Pseudoprophe-
tis, eorumque corruptelis pergit.

*Respon-
sum.*

87. Cum verò sermonem aliquà
adhuc produxisset, Claudius Bernhardus
homo Evangelio favens trepidabundus
accurrit, & anhelò pulmone in effusissi-
mam vocem laxato Frumentium anxie
monet, proinus se periculo eriperet, in
procinctu esse clerum & plebem cum ar-
mis, prætorem urbanum viribus autho-
rita-

*Frumen-
tij zelus.*

*Ejundem
receptus.*

ritatem addere, dira omnia illi intentari, daturus poenas non doctrinae solum novae, sed & spreti imperij, & suae in docendo pertinaciae. Frumentius nihil territum intrepidè persequitur sermonem institutum, donec ab Auditoribus rogatur, ut se salvum vellet, & motui inter Concives exarsuro praeverteret. Paret ille, de Auditorum potiùs quam de suo periculo anxius, & in *Joannis Chantemps* civis, & ex his in *Amadae Perrini* aedes salvus deducitur, cuius ministerijs accenseri ad tempus sustinuit, ut tutius ibi latere posset. Quamvis verò ab hospite viro forti ejus patrocinium strenuè susceperetur, tamen crescente tumultu, Frumentius in *Amadae Leveti* Pharmacopaeiae aedes in ponte, quo flumen Rhodanus transitur, sitas migrat: sed & cum illo sacrificulorum irae & furiae, quorum impetu officina herilis purgamentorum publicorum, herus cum Frumentio contumeliarum continuarum receptaculum redditus, tantâ superstitionis proterviâ, & pertinaciâ, ut tandem Frumentio post longam patientiam urbe emigran-

grandum fuerit. Quod ut tutò fieret, concubiæ noctis silentium & velum ei rei destinatum, & Frumentius Claudij Magnini ductus saluus iurnatum Yverdu- *Discessus:* nensis tractus vicum deductus, Ecclesiæ, cui se fido ministerio ante probaverat, operam suam denuò ad tempus addicit.

88. Frumentio furori potius ad- *S. c. con-* versariorum quam justæ Senatus cogni- *tra Evan-* tioni subducto, conditum & promulga- *gelicos.* tum Senatusconsultum contra coitiones & conciones Evangelicas, gravi pœnâ in illos decretâ, qui obsequium legibus & Magistratui debitum detrectarent. Se- veritas illa Senatus Friburgensium po- *Fribur-* tissimum quiritationibus accensa, quo- *gensium* rum oratores Genevam missi xxiii. Fe- *Legatio.* bruarij S. P. Q. Genevensi denuntia- bant, si à Majorum sacris Geneva decedat, se recessuros à fœdere. Modicis remedijs primos & nondum adultos motus considerare, malumq; nascentis facile opprimi, inveteratum fieri robu- stius. Facilius longè esse excludere pernicio- sa, quàm regere, & non admittere, quàm admis- sa moderari. Cùm enim se in potestate posue- rant, potentiora rectiora videri, nec pati se, *recidi*

Respon-
sum Se-
natus.

recidi minuire. Responsum, Senatum in coër-
cendus Novatoribus hactenus officio functum,
functurum etiam in posterum, & cum Episco-
pali Vicario, qui officij monebatur, strenuas ope-
ras juncturum.

Frumen-
tiu Gene-
vam re-
vertitur
vitæ di-
scrimen
adit.

89. Aliquo post tempore Gene-
vam denuò reversus Frumentius gravis-
simum vitæ discrimen adit, sacrificulo-
rum turbæ in ipso Rhodani ponte ob-
vius, quorum Cruces cùm genu depres-
so venerari detrectaret, Mænadam su-
perstitiosarum Cohors, furiali Clerico-
rum classico concitata, in illius caput in-
volat, hominem in subjectum flumen
præcipitem datura, ni divina bonitas, E-
vangelicorum quorundam zelo, bac-
chantium fæminarum manibus Frumen-
tium velut ex machina subduxisset.

Incremen-
ta Evan-
gelij in
urbe Ge-
nevensi.

90. Nec tamen vel Cleri furor,
vel Senatusconsulta, vel Friburgensium
minæ obstabant, quo minus in cætus coi-
rent Evangelici, & sacris literis le-
gendis & audiendis toti zelo ingenti va-
carent, præeuntibus illis, qui vel eru-
ditio-

ditione, vel docendi facultate alijs præstabant. Sub idipsum tempus S. Domini Cœna in horto suburbano *Stephani Dada*, Episcopali prato contermino, furtivo conventu, primum celebrata, & à *Guerino* quodam, homine quidem *Βα-
ιρύω*, in sacris tamen Literis versato administrata, qui postmodum Cleri furorē civitate ejectus, & S. Ministerio in *Pellicardi Monte* ad tempus operatus, tandem in *Neocomensi agro* in eodem consenuit. Tantus verò erat jam tunc Evangelicorum quorundam ardor, ut imperum non continerent, quin, quod corde credebant, ore profiterentur. Hinc Missaticum sacrificium à quodam cive publicè ut Idololatricum damnatum, & *Dominicana* familiæ Monachus, qui pro concione in palatij Cænobio stentoreâ declamatione *Cornua quæ vincat-
que Tubas*, in *Lutheranum* nomen invehebatur, à *Petro Roberto Oliveriano* *Noviodunensi* Picardo, qui informandæ juventuti apud *Ioannem Chantemps* civem privatum vacabat, publicè increpitus & correptus, ejusque calumniæ ex Dei ver-

*S. Cœna
Genevæ
primum
admini-
strata.*

*Evangelicor.
Zelus.*

*Rob. Oli-
vetam si-
ducia &
periculū.*

bo revictæ. Quæ tamen παρρησία vi-
tæ impendio homini constitisset, nisi il-
le *Claudy Bernhardt*, & Patroni domestici
aliorumq; quorundam zelo maturè fu-
rentium Monachorum crudelitas subdu-
ctus, & in tuto constitutus fuisset. V-
terq; tamen illorum à Senatu veteris su-
perstitionis tenacissimo urbe ejectus ex-
emplo alios terruit. *Oliveranus* is ipse est,
cui Bibliorum Gallicorum translationem,
Valdensium fratrum suam susceptam, &
Neocomi excusam debemus, cui postmo-
dum anno *MDXXXVIII*. Romam dela-
to toxicum inter epulas propinatum, quo
sensim confectus mortalitatis leges Fer-
rariæ, eâ parte quâ mori potuit, exple-
vit.

Bernates
Reforma-
tionis ne-
gotium
Geneva
promo-
vent.

91. Ve verò Friburgenses pro
Majorum sacris, sic Bernates pro Evan-
gelicæ veritatis propagatione omni ope-
re adnitendum duxere. Occasio arre-
pta à violentia, quâ in Farellum sævi-
tum. Expōstulant eo nomine Bernates
cum Senatu per literas, & queruntur de
impotenti Clericorum rabie. Accen-
dunt

dunt isti plebem sibi obnoxiam, & ingenti tumultu Curiam petunt, in qua Senatus super Bernatum literis consulturus convenerat. Querela omnium eadem, Lutheranorum quorundam artibus literas illas Bernatibus expressas, & in harum turbarum incentores animadvertendum. Senatus quietem seditiosis imperat, & illos de sua in Majorum fide constantia certos esse jubet.

Cleri tumultuatio

92. Nec sic tamen à seditione cessatum. Quin potius illa paucis post diebus propriè Paschalis festi, (xxviii. Martij) erupit in nervum, & plebs ad arma, in Vicarij Episcopali ædibus, in Lutheranorum perniciem, nocte superiore, furijs facibusq; strenuè à clero subditis, solenni Sacramento adacta. Ad Ædem Petri, classico pulsato, plusquam Dcc cives confluunt Canonicis & veteri superstitioni obnoxij. *Petrus Vandellus* civis honestus ausus illorum rabiei intercedere, & civicorum motuum infelices exitus factiosis aggerere, nihil nisi convitia & vulnera excepit, excepturus mor-

Seditio publica

Petri Vandelli Periculum

*Evangelicorum
constan-
tia &
fortitudo.*

tem, nî se in pedes sine mora coniecisset, & furentium hominum ensibus maturè subduxisset. Evangelici à quodam sacrificulo de pernicie sibi decreta secretò moniti, exiguo numero, sexaginta duorum capitum sensu, in *Nicolai Domenovani Baudichony* ædibus (quæ Concionum ordinariarum crypta erant) post in *Alemanorum* vico, ubi plerique habitabant, coeunt, & vim à se prohibitori pauci contra ingentem turbam arma, & à causæ fiducia animos parant.

*Senatus
frustrà
interce-
dit.*

93. Multis jam clarigatum ultrò citroq; per urbem commeantibus, Senatu de seditione monito, è Coss. ad Clerum aliqui, reliqui ad Evangelicos mittuntur, utrisq; quietem imperaturi. Sed frustrà classicum canitur à sacrificulis, tormenta majora expediuntur, & armati civium factiosorum manipuli, *Syndicorum* etiam quorundam auspicijs freti, ingenti fremitu & clamore in forum urbis *Molardum*, prorumpunt, *Alemanorum* vicum & *Domenovanas* ædes perrupturi, & Evangelicorum iugulum petitori. Et

tan-

tanta erat clericorum rabies, tanta sanguinis civilis sitis, ut portas urbis occludi juberent, ne quis sectariorum evaderet. Horrenda tunc erat urbis facies, civico ferro à civibus in cives, à fratribus in fratres stricto, videbantur parentum liberorumq; sacramenta diversa, erat

————— *Videre parentes*

*Frontibus adversis, fraternaq; cominus arma
Cognatasque acies.*

Nulla salus videbatur in hoc statu servatura Genevam, quin cædibus & cadaveribus tota constrata in civili sanguine nataret.

94. Commodum tamen Divina providentiâ pro Genevæ nostræ salute, civibus suis etiam invitis, excubans, Mercatores quosdam *Friburgenses* tunc temporis in urbe felicibus auspicijs hospitantes excivit, ut se pararios & sequestros pacis inter concives, telo religionis, quod inter omnia potentissimum, exasperatos, & in mutuas penè cædes ruentes interponerent, & certam ab urbe perniciem averterent. Horum prudentiâ &

Mercatorum Friburgensium officium utile.

*Sanctio-
nes pro-
mulgata.*

operâ utriſque tandem probatâ , obſidi-
bus utrinq; datis, arma civica ſeditioſis
excuffa , tumultus ſopitus , & cleri ra-
bies reſpreſſa fuit, à Senatu promulga-
tæ ſanctiones. I. Lex *ἀπομυσίας* indicta,
II. Quies publica imperata. III. Nor-
ma concionum verbum Dei conſtitu-
tum. IV. *Carnis privium* diebus vetitis
injunctum. In has leges pax jurata & à
civibus coram Senatu, & ab Eccleſiaſti-
cis coram Epifcopi abſentis Vicario.

*Nova ſe-
ditio, Ver-
lÿ Cano-
nici Te-
meritas.*

*Ejuſdem
clades,*

95 Crescente interea Evangelii.
corum numero, pridie nonas Majas, no-
vo motu exarſit civitas, *Verlÿ* maxime
Canonici cujuſdam Friburgenſis teme-
ritate. Qui *Pyrgopolinici* inſtar totus pa-
ludatus & loricatus, & factum ex LÛthe-
ranis facere geſtiens, ſe factioſis Ducem
præbere, ingentem acinacem utrâq; ma-
nu vibrare, ad arma totam civitatem
concitare, ferreas minas Evangelicis pa-
lâm intonare: Sed malo ſuo. Plebe e-
nim proritatâ & enſibus utrinq; expedi-
tis, juſta Nemeli, glorioſus ille miles
fœdo ictu, cum ſe fugâ proripere, &
peri-

periculo subducere (ut omnia inconsulti impetus cæpta, initijs valida, spatio languescunt) satageret, inter primos cadit, suo periculo expertus, calida consilia prima specie lata, tractat dura, eventu tristia esse, ut habet Scriptor Romanus. Post multas minas & rixas, unius etiam ex Consulibus, qui Caduceum tumultuantibus præferebat, vulnus, à Senatu motus utcunque sedatus, factioni in Carcerem coniecti, & sua civitati tranquillitas restituta. *Verliana* tamen cædes novorum motuum vel causa, vel schema Friburgenses non parum ulsit. Instare illi apud Senatum, & cædis authores ad necem deponere; Bernates intercedere, & pacem inter concives suadere, liberam quin etiam Religionis opinionem, ut tutissimum & unicum tranquillitatis publicæ coagulum inter Bernatiffidentes futurum, addito veteri verbo, Religionis non esse, cogere Religionem. Senatus anxius Friburgensibus cædis Verlianæ ultionem, Bernatibus æquitatem & sedulam pacis publicæ procurationem pollicetur.

Friburgensium querela.

Bernatiffidens officia.

96. Kalendis Iulij *Petrus Balma*
Episcopi Episcopus, aliquot Friburgensium con-
adventus. sulibus & Senatoribus stipatus in urbem
 redit, Canonicos & Sacrificulos seditio-
 nis postulatos, & ob id in vincula con-
 jectos solvit, Friburgensium querelas
 suâ authoritate accendit, in Verlianæ cæ-
 dis reos inquirat, minas spargit, vindi-
 ctæ vel à reis, vel à reorum etiam patro-
 nis exigendæ, & *officiales* suos Senatui ob-
 trudere satagit, de causa Verliana cogni-
Vigor Se- tuos. Renuit Senatus, suâ libertate,
natus. & Bernatum hortatibus subnixus, & jus
 suum strenuè tuetur. Friburgensium
 cohortes aliquot non tam vim civitati in-
 tentaturæ, quàm metum, Lemano tra-
 jecto, *Gaillardum* arcem insident, & præ-
Fribur- das agunt. Vicarius Episcopalis socias
gensium operas juncturus militi prædatori, no-
expeditio. vem ex civibus de cæde Verlianæ su-
 spectos in vincula conijcit. Coss. inter-
Lis inter cedunt, & jus suum sibi salvum esse vo-
Senat. & lunt. Episcopus modò jus juri, modo
Episcopa- Friburgensium petita obtendit, & suo
le Dica- arbitrio totum negotium permitti cum
starium. Imperio jubet. Friburgenses Episcopi,
 Ber-

Bernates Senatus partes agunt, gliscit ca- *Contra-*
lida de Iurisdictionis Ecclesiasticæ & *ria Fri-*
Politice confinio altercatio. Tandem *burgen-*
post multam disceptationem prævalet Se- *sium &*
natus autoritas, rei deduntur Consuli. *Bernatū*
bus. Cives armati per urbem excubias *studia.*
agunt, ne Episcopali factione sive capti-
vis, sive Senatus authoritati vis fieret. *Authori-*
Fremente interim & muginante plebe, *tas Sena-*
Tyrannide Episcopali jura Civitatis im- *tus.*
minui, & Cives innoxios præter jus & fas
premi, Episcopus 15. Iulij, *Quod felix fau-*
stumq; sit S. P. Q. Genevensi, ultrò & ultimū *Discessus*
urbe excedit, plebis coitionem in spe- *ultimus*
ciem veritus, reverâ molitionum con- *Episcopi.*
tra Remp. initarum conscientia preffus.
Post discessum Episcopi in captivos sen- *Iudicium*
tentia à Senatu lata, reorum unus, Fri- *Senatus*
burgensium victima, capite plexus, re- *in causa*
liqui libertati restituti. Fiscus Episcopa- *captivo-*
lis procurator Sententiæ Senatus inter- *rum.*
cedit, & sc. appellatione interjectâ, su- *Apellatio*
spendere fatagit. Illa ipsa tamen pro- *consilij E-*
vocatio, ut cassa & inanis, rejecta, Se- *piscopalis.*
natu majestatem omnem, quàm jure po-
terat, sibi & vindicante, & masculè tuen-
te.

*Litteræ E-
piscopi ad
Geneven-
ses.*

97. Episcopus, quamvis absens, de Genevensibus in obsequio, adeoque in prisca superstitione quovis modo continendis anxius, Senatores per litteras monet, in Majorum sacris perstarent, præcones novos arcerent, sic se nec illis, nec civitati defuturum.

*Guidonis
Furbii
evocati,
adventus,
conventiones.*

98. Ut verò doctrinæ Evangelicæ incrementa obiecto obice sisterentur, novâ Cleri providentiâ cautum, arcessito è Meliani Montis Cænobio Guidone Furbio Dominicanæ familiæ Theologo, magni nominis Doctore, qui velut alter Atlas nutanti causæ Catholicæ succollaret. Ille declamandi vetus, calumniandi validus strenuè pro cathedra rem gerere, convitijs, maledictis, & rabiosis latratibus in Lutheranos ac eorum fautores debacchari, officijs suis stolidæ plebi os sublinere, & factitijs fabricis, & doctis dolis glaucomam obijcere.

*Oppositio
& convi-
ctio.*

99. Impudentiam hominis summâ cum παρρησία revicere in urbem reversi orthodoxæ veritatis assertores,

Frumentius & Alexander Camus, qui Lute-
tiæ postmodum exultus veritatem Evan-
gelicam suo sanguine oblignavit. Illis
tamen Senatus auctoritate repressis, Ca-
mo urbe ejecto, Frumentio periculo & i-
gnominia subducto, tumultus gliscens
sopitus, & Furbitus rabula in æde cathe-
drali latera sua & Auditorum patien-
tiam exercendo & fatigando se strenuum
Demagogum suis diutius probavit.

100. Nec verò superstitio bono-
rum solùm exilio, & Furbiti clamori-
bus roborata, sed & solenni Vicarij E-
piscopalis edicto, Kalendis Januarijs
anni sequentis cio 10 xxxiv. promul-
gato, quo interdictæ coitiones Evange-
licæ, & verbi Divini, sine Episcopali
indultu, prædicatio: Biblia quin etiam
sacra sive vernacula, sive Germanica,
flammis & internecioni devota, gravi
anathemate in delinquentes vibrato.
Scilicet instrumentum illud exurendum
erat, quod homines illos maximè urebat,
digna hominibus Christianis, & clero
Domini sanctione. Tantum verò abest,

*Edictum
Vicarij
Episcopali-
us.*

*Admini-
cula pro-
vehenda
reforma-
tionis.*

*Respon-
sum Se-*

ut feralibus illis edictis, mala causa pro-
moveretur, ut ob id ipsum publico po-
tius bonorum omnium odio flagrarit.
Nec hic vel suum opus, vel suos desti-
tuit Deus. Civium enim quorundam
zelo acciti denuò in urbem *Farellus, Fru-*
mentius, & qui se tertium illis adjunxerat
Petrus Viretus, intra privatos parietes, quo
publicè non licebat, streuè exequun-
tur, & in prædicando Dei verbo, & re-
vincendis corruptelis pontificijs animosè
pergunt. *Bernates* qui etiam per orato-
res suos pro Evangelicorum libertate in-
tercedunt, & *Furbitum* rabulam ob
convicia in suam Rempublicam petulan-
ter effusa ad poenam depoſcunt, & nî sibi
satisficeret, Genevenſes rem suam sibi
habere jubent, & calcati fœderis Tabu-
las, quippe quarum inane nomen, re
sublatâ, adſpernarentur. Senatus qui
fœdus cum Republica & vicinia & præ-
potente omni modo sibi constare pru-
denter cupiebat, operam omnem in
coercendo Furbito pollicetur, & con-
stantem in iſto fœdere fidem. Post mul-
tam disceptationem Furbitus in Custo-
diam

diam conditur, causam dicturus ex vinculis.

101. Sufficiebat hoc Clero, & factiosis ad novos motus. Illi suæ tonsuræ hominem, nec Laicorum judicijs obnoxium suo foro sistendum contendere, Friburgenses id ipsum urgere, de fœdere exostulare, Bernates nullam nisi Senatus cognitionem admittere. Hinc civitas in studia contraria scindi, pars Bernatum, pars Friburgensium fœderi & placitis favere. Nec tam de Furbiti capite, quam de duarum Rerum publicarum, fœderatarum quidem, æmularum tamen, autoritate & dignatione inquisitum vel litigatum. Tandem Divinâ Providentiâ Bernatum adeoq; Dei & Evangelij causa vicit. Senatus causæ cognitionem sibi vindicat, Furbito diem dicit, Clericorum exceptiones spernit, Friburgensium quiritationes gravi oratione amolitur. In cc virorum senatu audiuntur Actores & Reus: Bernates Furbitum ad pœnam deposcunt ut horrendarum in Deum blas.

Cleri tumultuatio.

Bernatū & Friburgensium studia contraria, ut & civium Genevensium.

Bernatū causa & Successus potior. Accusatio Furbitij.

blasphemiæ & petulantium in Rem-
publicam suam convitiarum reum, qui
S. P. Q. Bernatem intolerandâ linguæ
procacitate in Carnificum Christi, Turcarum
& Canum censum coniecisset, & in fœ-
dus cum illis iectum impotenti rabie de-
bacchatus fuisset. Hæresin quoq; sibi
impactam à clamoroso rabula. Illam si-
bi ex Dei verbo demonstratam velle, vel
in calumniatoris caput retortam. Ade-
esse verbi ministros calumnijs revincen-
dis. Nullam sibi nisi veritatis cælestis
curam, in Ecclesiarum suarum reforma-
tione fuisse, nullam esse, nisi ut illa Ge-
neventi quoq; Ecclesiæ, cum bono Deo,
innotescat.

*Furbii
apologia.*

102. Furbitus pro se dicere ius-
sus, forensi Sophisticâ tribunal declina-
re, Borbonicum nomen ingerere liber-
tatem Ecclesiasticam prætexere, Christi
cum Pilato conticentis exemplo se tueri:
Bernates instare, Ministri verbi tergi-
verlationem hominis Prophetarum,
Christi, Pauli, Petri praxi revincere, &
disquisitionem de controversis Reli-
gionis

*Berna-
tum In-
stantia.*

gionis capitibus urgere. Et quum Furbitus id sibi luere nollet, quod non expediebat velle, à Bernatibus objectum, *calumnias sine licentia sparsas, sine licentia purgari posse, & frustra de permissione laborari, ubi praeat praeceptum.*

103. Tandem Senatus suffragijs *Disputatio* in Bernatum placita itum, & Disputatio *itio instituta* de potestate Ecclesiae in ferendis legibus, *tuta cum* de Auctoritate pontificis Romani, de Traditio. *Furbito,* nibus, & alijs id genus capitibus controversis in Amplissimo c c Virorum & oratorum Bernensium Consessu. Acriter disceptatum, & disputatio in dies complures protracta, hinc Furbito homine sinuoso (cui firma latera, frons ferrea, lingua ad multam loquentiam multâ exercitatione comparata) causam Romanensem omni conatu propugnante, & omnia adhibente

———— *Picta Tectoria lingua:*
Istinc Farello pro veritate strenuè stante; & invictis rationibus ex Dei verbo hominis impudentiam & corruptelas in religionem infartas revincente. Tandem

**Eventus
Disputa-
tionis.**

**Senatus
consultū
super Fur-
biti cau-
sa.**

dem isti Herculi clava extorta. Sophista Dei verbo dejectus, & eō redactus, ut ad traditionum Ecclesiasticarum, & Thomæ sui forulos sibi confugiendum palam profiteretur. Dici non potest quantum stentore illo, imo mendacio triumphato, & veritate assertâ commoti fuerint omnium animi. Actoribus urgentibus, ut ex actis & probatis sententia ferretur, S. C. in hæc verba conditum. *Causâ disceptatâ coram Coss. & Senatu, C. C. virorum decreto Furbitum ad solennem palinodiam, in cathedrali Petri AEde, eodem quo peccatum fuerit loco, damnari: deprehensum namq, multa ab illo prolata adversa Dei verbo, Divina gloria, Bernatum Fœderatorum dignitati, omnium Saluti. Ob id ipsum etiam homini maledico non cathedrâ solum, sed & urbe, & reditu publicâ auctoritate interdici.*

**Furbiti
impostura
& pœna.**

104. Die condictâ, xv. Februarij, solenni concione coacta, Furbitus S. C. in speciem pariturus cathedram conscendit. Quum verò ille, precibus superstitiosis pro more præmissis, spem omnium

omnium eluderet, & nugis solitis plebis aures suspendere satageret, nec Senatui, nec populo amplius duravit patientia, quin potius strepitu à promiscuâ plebe excitato impostor suggestu deturbatus, & in carcerem Senatus autoritate compactus, ibiq; biennali ferè captivitate maceratus, tandem potentissimi Galliarum Regis intercessione libertatem pristinam Anno *cio* *io* *xxxvi* recuperavit. Quamvis nec captivo omninò malè fuerit, quippe cui carceris illuvies à Matronis alijs, & *Commentariensis* cum primis uxore, *Ecclesia*, ut acta vetera habent, *amantissima* satis superq; abstersâ, quòd is huic potissimùm generi, dum suæ spontiserat, *placentinum* se præstare sategisset.

ioj. Triumphatam Pontificiorum causam vi restituendam rati factioni denuò ad motus civicos coeunt, civitatem factionibus miscent, & Evangelicis extremam intentant perniciem. Illi de vi queruntur, & ad arma civica hostium rabie se invitos cogi quiritantur.

*Seditio
nova fa-
ctio fori.*

In.

Conspi-
ratio
& perfidi-
dia Epi-
scopalis
revelata.

Porterij
suppli-
cium.

Intercedente tamen Senatus auctoritate, unius cæde, paucorum vulneribus huic etiam tragœdiæ siparium obductum. Tuba seditionis notabatur *Ioannes Porterius*, qui Episcopo erat à secretis, quo in carcerem compacto, scrinijs illius excussis, Diploma Episcopale in libertatem publicam exitiosissimum, singulari Dei providentiâ, repertum, Episcopales technæ in apricum productæ, & chartæ aliæ deprehensæ, quibus Episcopi perfidia, & inita cum veteri Republicæ hoste conspiratio revelata. Vnde malæ hujus mercis propola, non seditionis tantum sed & majestatis postulatus, & capitis damnatus, frustra reo vitæ gratiam faciente Episcopo, x. Martij capite plexus fuit.

106. Masculum hoc Senatus robur tempore necessario exertum, auctoritatem & factionem Episcopalem non parum labefactavit, & Reformationis opus majorem in modum promovit. Potior quin etiam civium pars, quamvis Majorum sacris adhuc affixa molitiones

nones Episcopales in publicam libertatem & tranquillitatem arietantes toto pectore averfata, à calore illo cleri propugnandi non parum remisit.

107. Bernates interea, Genevæ hospitantes Templum suis Concionatoribus à Senatu efflagitant, & in suum, & suorum usum. Cunctante Senatu, & protelante responsum, à plebe Evangelica templum *Riparium* Franciscanorum cænobio conterminum occupatur, & Kalendis Martijs Farellus ibi primam concionem Evangelicam publicè magno Auditorum confluxu habet, ringente & necquicquam frendente clero, & optimatibus quibusdam veteri superstitioni affixis: quorum querelis Senatus vim cautatus suam opponit in Majorum fide constantiam.

*Bernatū
petitio.*

*Prima
Farelli
concio in
Templo
Ripario.*

108. Libertas illa nihilominus, Friburgē-
utut extorta potius Senatui, quam im-
petrata, fœderis Friburgensis dispendio
constitit civitati Genevensi. Tanta e-
nim erat Friburgensium Episcopali fa-
vensione

*ses rescin-
dunt fœ-
du Gene-
vense.*

**Civium
secessio.**

Etione exasperatorum, sive in prisca superstitione pertinacia, sive ob prælata Bernatum consilia æmulatio, ut, oratoribus missis, non tantum de hæresi in urbem introducta, & juribus Episcopalibus imminutis quererentur, sed & quicquid Senatus illis placandis, & in fœdere retinendis fatagerat, fœderis instrumenta summa cum animi exacerbatione conscissa, S. P. Q. Genevensi restituta vellent. Sic Genevensibus suus ad Dei populum accessus, ut *Gabaonitis* olim fœderatorum & amicorum odijs redimenduserat. Cives quin etiam complures veteri obnoxij superstitioni urbe tunc excessere, & religionis negotium, præpostero zelo, in pernicialis contra Rempublicam patriam odij materiam convertere. Quibus omnibus cæptum reformationis opus mirum quantum Divinâ bonitate præter spem promotum.

**Idolorum
templi
Riparij
demolitio.**

109. Exiguo post intervallo die xxv. Maij, noctu Templi Riparij Idola decussa, statuae protritæ, & multa superstitionis instrumenta in puteum tunc

Clara

Clare AEdi jam ptochotrophéo vicinum
conjecta & præcipitata, ibidem compu-
truere sennatus indignabundi consulto
in Iconomachos inquisitum, & sancitum
illorum sumptibus imagines restituen-
das, sed frustra, quum jam major esset
Evangelicorum numerus, zelus major,
quam ut obsequijs ejusmodi Conscien-
tiæ adversantibus amplius paterent.

110. Singulari quoq; Dei provi-
dentiâ illis temporibus multa alia conti-
gerunt, quibus opus Domini mirum in
modum promotum. Episcopus inimi-
ca cum veteri Reipublicæ hoste & consi-
lia & arma sociando, se publici odij
victimam suo scelere præstabat. Ac-
cessit paulò post conspiratio, pridie Ka-
lend. sextiles decreta, qua in urbis & E-
vangelij perniciem ab Episcopo & fa-
ctiosis conjuratum. & feralis illa tessera
jactata, *nos faciemus hic gentem novam.* Ei
rei conficiendæ, terrestres navalesq;
machinæ destinatæ, non admotæ tamen
civitati, Divinâ providentiâ periculo
prævertente, & panico terrore jam vici-

*Admini-
cula aliâ
reforma-
tionis.*

*Conspiro
relecta.*

*Coniura-
torum tes-
sera.*

Exilium.

nas urbi hostium cohortes percutiente. Scelere hoc præter spem relecto, plerique ex civibus factiosis, qui magna ejus pars fuerant, sese urbe subducere, & justæ perduellionis pœna eripere necesse habuere. Sic auctæ Evangelicorum vires, imminuta cleri potentia, illis gratia conciliata, qui Evangelij, ac libertatis publicæ causam conjunctis operis agere videbantur, illis odium publicum conflatum, qui alterutram oppugnantum irent, cum eisdem & Evangelium & liberras publica sive hostes haberet, sive patronos. Accendêre quin etiam plebem intempestiva anathemata ab Episcopo, hæreseos & rebellionis obrentu, in S. P. Q. Genevensem vibrata, comatus interclusus, proscripta capita, annotata bona optimorum civium, quos libertatis Avitæ tenacissimos esse constabat. Pœna quin etiam (quâ ægrè urbi facere satagebat Episcopus, Episcopali consilio urbe evocato, & in Gesnensem præfecturam translato, (in sum mari beneficij materiam convertit Divina bonitas, Genevâ nostrâ sensim expurgatâ à

fa-

factioforum hominum colluvie, & Chri-
sto Domino pignorata. Cum præterea
veneficia quædam, è *Bressæ* comitatu vi-
cino oriunda, quæ nigros succos verbi
Divini ministris tollendis miscuerat, *P.*
Vneti lethali morbo in scelere deprehen-
sa, sed ad id flagitij à Canonicis condu-
ctam fateretur, mirum quantum omnium
animi à nefandarum artium institoribus
fuerint aversi, præsertim cum in vulgus
innotesceret, à sacrificulis deliberatum
de inficiendis symbolis sacris, Ccenæ
Dominicæ celebrandæ destinatis, quo
Evangelici omnes facili operâ in sacra-
tissimo suæ religionis actu, ad generum
Cereris non siccâ morte vel descende-
rent, vel deducerentur. Cujus flagitij,
quod ne *Thetis* quidem ipla universis
suis undis abluerit, sola cogitatio ingen-
ti horrore & indignatione omnium ani-
mos confudit. Experimentis id genus
alijs compluribus compertum, omnes
clericorum machinas ad subruendam E-
vangelij instaurati structuram compara-
tas, occulta Dei directione in summum
ejus incrementum hic æq; ac in Germa-
nia

*Veneficiis
in mini-
stros verbi
tentatum.*

nia cessisse. Sub ipsa quin etiam Reformationis tempora, Cœnobitarum & Canonicorum complures in scortillorum amplexibus deprehensi, & una cum Glycerijs suis per compita urbis raptati, toti ordini Claustrali & Clericali non levem inuultuere notam.

III. Tandem, tandem, post tot
Gesta anni 1535. motus civicos, post tot sathanæ Evangelicæ veritatis cursum sufflaminantis technas, felicissimus ille annus MDXXXV. Reipublicæ & Ecclesiæ Genevensi illuxit, quo cœptum Divinitus Reformationis opus publicâ authoritate sancitum fuit & constitutum. Hic quoque consilium Domini ipsâ hostium Vercordia, rabie, violentia, pertinaciâ mirabiliter promotum, cum primis continuis Episcopi contra libertatem publicam molitionibus, flagitiosis Canonico- rum & Cœnobitarum ausis, & civium multorum factiosorum perduellione, qui castro Penetano ad Rhodani crepidinem occupato, & in spoliarum concivium converso, Episcopali tibicine fulti, &
Hostium molitiones utiles Evangelio.
Civium perduellio Prin-

Principis vicini potentia subnixi, cœpère excursionibus, deprædationibus latrocinij, flammis agrum Genevensem vastare, itinera infidère, prædia finitima expilare, piraticam in terra facere, latissima quæ urbem cingebant suburbia infestare, & omnibus modis perduelle ferum in concivium & patriæ viscera stringere. Eam ob causam S. C. O. non tantum urbis defensionem magis magisque prospectum, perduellium civium bona descripta, capita proscripta, mœnia instaurata, suburbia complura diruta, impedimenta complanata, Monasteria multa solo æquata, urbis ambitus contractus, munimenta excitata, aggeres erecti Machinæ bellicæ ex Claustrali materia conflatae, & vallis ac propugnaculis firmata civitas, omnia denique sedulo curata quæ ad publicam quietem & tranquillitatem pertinerent: Sed &, quia nullum ferè tunc temporis libertati publicæ nisi in civibus Evangelicis præsidium, tandem multa illis à Senatu indulta, præconibus Evangelij assignatæ ædes S. C. O. xi. Aprilis, choreis interdictum

*Senatus
vigor &*

*Libertatē
Evangelicis
concessisse
initia.*

*Iacobi
Bernhardi
converso.*

die x i i i. præstigiæ monasticæ ad B. Virginis idolum frequenter solitæ & re-
tectæ & S C O. revictæ. Veritas Evan-
gelica à Iacobo Bernardo Cænobiarcha
Franciscano, magni nominis Theologo,
ejuratâ superstitione, candidè agnita, &
Disputatione publicâ ob signata, qua ve-
ritas Evangelica splendidum de menda-
cio Triumphum egit. Ejus instituen-
dæ ratio non tantum Farello & Vireto
probata, sed per illos æq; ac per cæno-
biarcham conversum Senatui (quicquid
Episcopalis factio contra moliretur)
quò fluctuantes super Religione civium
animi causa cum causa, ratione cum ra-
tione commissâ, tandem aliquando tran-
quillarentur.

*Disputa-
tio publi-
ca insti-
tuta, The-
ses propo-
sita.*

112. Themata subjecta (dispu-
tationis futuræ argumentum) typis ex-
scripta i. Iustificationem à peccatis in solo
Christo quarendam. ii. Adorationem Reli-
giosam soli Deo tribuendam. iii. Constitu-
tiones Ecclesiasticas ad solum Dei verbum exi-
gendas. iv. peccatorum expiationem plenariò &
unico Christi Sacrificio adscribendam. V. u-

num esse Dei & hominum mediatorem Iesum Christum. The matibus illis πορίσματα annexa ad ἀνατηκέν errorum. I. Iustificationis causas malè in bonorum operum fiducia quari. II. Sanctorum & imaginum Cultores Idololatriæ crimine teneri. III. Traditionum humanarum, quæ Ecclesiastica vulgò, sed Romana potius, constitutiones, non varas tantum, verum etiam perniciosas esse. IV. Missalicum sacrificium & preces sive pro defunctis, sive ad illos in Dei verbum peccare, & ex ijs hominum salutem inaniter suspendi. V. Sanctorum sive suffragia, sive patrocinia vana esse, & humanâ, non Divinâ autoritate in Ecclesiam introducta. Hæc positionum summa, de quibus dissidentibus in Religione Theologis erat disceptandum. Nec Canonici tantum & Cænobitæ Genevenses invitati, verum etiam Lugdunenses & Gratianopolitani Theologi, imò omnes quibus aliqua veritatis cura. Theses in totam Viciniam sparsæ. Publico instrumento omnium securitati cautum. Dies condita ad xxx. Maij. Locus ad publicam συζητησιν destinatus in Magno Franciscanorum Auditorio.

**Disputa-
tionis ha-
bita for-
ma.**

Successus.

**Conversio
Theologo-
rum pon-
tificiorum.**

113. Disputatio illa (Episcopo nequicquam suo clero sub gravi anathematis poena, ne illi interesset, edicante) in solenni confesso inchoata, Delegatorum à Senatu praesentia & auctoritate firmata, à quatuor Actuarijs excepta, in Septimanas complures, ad diem usq; Ioanni vulgò sacram, protacta, tandem summo veritatis compendio confecta Evangelicorum animos ingenti gaudio, & ardente reformationis publicae desiderio implevit. Et sanè tam aperta ibi erat veritatis victoria, ut praecipui pro causa Romanensi Actores, *Carolus* Sorbonicae familiae Theologus, & *Chappusius* Cænobita Dominicanus, postquam diu multumq; in ea sustinenda laborassent, tandem candida & publicâ errorum pontificiorum ejuratione, Deo gloriam, Veritati manus darent, & à veritate victi se ipsos vincerent, nec de superstitione solum, & mendacio, sed & de ambitione & vana gloria, rarò ingenuitatis exemplo triumpharent.

114. Mendacio adeò solenniter profligato, & veritate assertâ, cœpere cives

cives Evangelici apud Senatum intercedere, ut vindiciæ secundum veritatem darentur, & illa tandem tot agonibus asserta publicâ authoritate sanciretur. Senatus hic iterum cunctari, comperendinare, diem ex die ducere, & seculari prudentia opus Domini morari, quippe qui & prædonem militem foris, & factiosos cives intus, & Episcopales insidias, ac vim hostilem, imò omnia tuta utrobiq; reformidaret.

*Petitio
Reformationis.*

*Cunctatio
Senatus.*

115. Sed plebs non amplius sui patiens cunctatione non opus esse existimavit, ubi perniciosior esset quies, quàm motus, nec morandos publici commodi moratores. Tametsi itaq; à Senatu Farello interdictum esset, ne in parochiali *Magdalena* *Æde* conciones haberet, ille tamen *VIII. Augusti*, non votis tantum sed penè humeris populi ingenti zelo ardentis in ipsam Cathedralem Petri *Ædem* illatus, quamvis senatu renitente, verba facere cogitur. Eâdem die, pomeridiano tempore, à numerosâ juventute in templa passim irrumpente, imagines

Zelus plebis.

*Farelli
concio in
ade Petri.*

Idola decussa.

gines decussæ, Idola dejecta, statum confractæ, & porior Idololatricæ suppellectilis pars, quæ ad adorationem adhuc prostabat, contrita, & vituli Ægyptiaci instar, penè tota in pulverem reducta fuit.

Acta Senatus.

116. Senatus, qui non tumultu, sed ritè, & publicâ authoritate rem geri volebat, intercedere, in turbarum aucthores inquirere, à reliquo templorum ornatu vim prohibere, calentesq; multorum animos, mutationis publicâ authoritate propediem secururæ pollicitatione, componere.

Sc. de suspendendo Sacrificio Missatice.

Clericizatur in curiam:

117. Et factè x. Augusti, post gravem Farelli in c.c. virorum Senatu orationem S.C. conditum de suspendenda Missatice Sacrificij celebratione, & de describendis ob gliscentes subinde turbas, Cænobiorum & Cænobitarum redditibus. Vicario quoq; Episcopali, Canonicis, Cænobitis. Curatis biduo post in curiam accitis prælecta disputationis institutæ Epitoma, & omnes moniti, ne,

si quid præsidij veteri cultui propugnando ex Dei verbo haberent, sibi & causæ suæ deesse vellent: Sin minus cederent Deo & veritati, egregio & sibi salutari victoriæ fructu. Responsum simplicius à Cænobitis, hanc unam sibi scientiam esse, majorum sacra profiteri, hanc unam curam, patrio more vivere. A Canonicis, mutata *Respons* velificatione, declamatum audacius, Cænobitar. *&* Nec disputationem superiorem Episcopali auctoritate institutam, nec sibi probatam, nec quicquam ejus se audire velle. nedum amplecti. Canoniorum.

118. Multi tamen ex illis paulatim detumescere, cum viderent, veritate Evangelicâ publicâ auctoritate firmata, superstitioni exilium, sibi vastitatem, & esuriem, nō saperent, indici. Alij ex illo ordine, ut & civium complures, sive veteris Religionis, cui innutriti, studio, *Superstitionum* sive promissis magnificis illecti, rerum *Discessus.* suarum sedem in Sabaudia vicina fixere, hostibus Reipublicæ id unum fatagentibus, ut civitas sensim pube & militia nudatâ irruptioni hostili obnoxia fieret. Vnde S. C. intercessit, quo prudenter coër-

coërcita civium aliò migraturientium
licentia. Moniales tamen *Clara* Virgi-
ni ex veteri superstitione sacræ, ut & Ca-
nonicorum multi *Annesiacum*, comnea-
tum à Senatu impetrato, suâ sponte una
cum supellectile sua concessere.

*Citatur
denuò cle-
rus in cu-
riam.*

119. Ne verò instituta in Reli-
gione mutatio ullis pateret calumnijs, si-
ve apud cives quosdam veteri supersti-
tioni obnoxios, sive apud Cænobitas re-
liquos, qui præceptis animo divortij ab
urbe incommodis, Episcopaliū moli-
tionum gnari, moras improbiſſimâ spe
adhuc in urbe neſtebant, Senatus denuò
ordinem Ecclesiasticum in Curiam con-
vocandum censuit, ut & omnes illos ex
plebe qui Reformationi adversabantur.
Cum illi condictâ die, frequentius com-
paruissent, gravi obtestatione rogantur,
ut vel veterem superstitionem ejurarent,
vel doctrinæ Evangelicæ vitium ex Dei
verbo ostensum irent & demonstratum.
Senatum enim liberam illis potestatem
facere, jus suum strenuè tuendi, sed &
omne querelarum argumentum præci-
sum

sum velle, siquidem sibi hac occasione
desint, ne vel se inauditos, vel suam do-
ctrinam temerè tribu motam quiritari
possint.

120. Cùm verò illi nec Dei ver-
bum, nec rationem, sed meram pervi-
cacious gravi Senatus invitationi oppone-
rent, sacrorum administratione illis in-
terdictum, & superstitionum vestium
usu. Cum nihilominus murmura &
fremitus factiosorum audirentur, *Dispu-
tationum eventum aque ac Martem Homericum*
ἀλγοπρόσβαλλον esse, Cleri Genevensis in scitia
non esse metiendum causa Catholicae robur, ma-
pna Theologorum nomina alibi reperiri, quorum
solo spiritu integra novi Evangelij præconum le-
giones sint diffundenda: Senatus tertium clero
in curiam accito edicit: Nihil à se hæde-
nus prætermisissum, quominus omnibus satisfaceret,
& de Reformationis jure aequè ac necessitate con-
staret, plenam omnibus factam potestatem cum
verbi ministris conferendi: Sin autem non qui-
dem causam suam, sed se illi impares ar-
bitrarentur, & in exterorum Theolo-
gorum eruditione & dexteritate aliquid
sibi

*Cleri per-
tinacia.*

*Susurri
clandestini.*

*Aequa-
nimitas
Senatus.*

*pertinacia
Cleri*

sibi præsidium putent, senatum hoc æquitati priori velut superpondium addere, quemcumque vellent Theologorum Romanensium accerserent: Cuius operam Causæ suæ consultum putarent: illi liberam fore cum Verbi Ministris congregiendi facultatem sin mæram pertinacia à Veritate Evangelicâ obhorrent, norint sibi emigrandum ex vrbe, Cui decretum, nullam Cultus publici normam, præter Dei verbum in futurum admittere, sed ne sic quidem expugnari potuit hominum illorum pertinacia. Dixisses illos cum Gryllo Homérico superstitionis consuetudine illectos, brutam faciem exuere, & pristinae formæ restitui b uisse.

*Acta à se-
natus in
Reforma-
tionis con-
stitutione*

121. Fractâ tandem senatus patientiâ, reditus illorum publico addicti, Canonicis tamen & præbendarijs alijs quietem pollicentib' alimenta ex publico assignata, prostibulorum clericalium numerosa supplex cum fætura sua vrbe ejecta, Idolum B. virginis, quod ad nefandas superstitiones adhuc prostabat, ante Curiam publicè exustum, velatarum Claræ Virginum Cænobium in prochotropheum conversum, veritatis Evangelicæ professio solenni

solenni Edicto xxvii Augusti sancita
nova moneta cusa, emblemata vetus sapi-
enti instituto mutatum, *Lucis non secu-*
tura & sperata, sed exhibitæ & oblatæ
beneficium celebratum, preces publicæ
indictæ, tabulatanti beneficii monumen-
tum perpetuum ex lapide primū, post-
modū ex ære conflata, & inter antipa-
gmenta Curiaē relata, quæ hodieq; felicitis
illius *παλιγγενεσίας* Genevensis memori-
am prætereuntiū oculis & animis ingerit,
& multa id genus alia constituta, quæ
ad Reformationis & tranquillitatis pu-
blicæ negotium pertinere videbantur.

*Post tene-
bras Lux.*

122. Tentata tunc Civitas per
oratores à vicino principe *Thonnonio* Legatio à
missos, qui Principis sui gratiam, pacem *principe*
publicam, & comæatus libertatem o- *vicino*
mnimodā S. P. Q. Genevensi ingerebant, *Genevam*
eā lege, vt hæresi & Hæresiarchis Vrbe *missa pe-*
iectis, sua Episcopo iura, sua Clero resti- *tita co-*
tuerentur, suum etiam imaginibus deiectis *rum.*
decus. Responsum, S. P. Q. Genevensi ratum
esse, Deo potius obediendum, quàm ho-
minibus, *adeoq; decretum, bona, commoda, senatus*
I liberos, Responsi

liberos, sanguinem, spiritum Dei verbo posthabere,
 & prius potius Helvetiorum Aventicanorum
 more subiectis ignibus totam urbem cinesfacere,
 quum sacrum hoc depositum sibi sui q₃ præceptū
 iræ & interversum. Nec hoc pertinacia impu-
 tandum, sed rationi. Veritati & eius præconibus
 publicum patrocinium deberi; sin de fraude vel
 mendacio convinci ex Dei verbo possint, senatum
 illorum capita aliorum desiderijs, & suæ iustitiæ
 sine mora immolaturum. Episcopo reditum
 liberum fore, modò sui nominis memor, Episco-
 pum secundum Dei verbum agere velit. Su-
 perstitionis verò instrumenta nec restitui posse, nec
 debere, quam diu Geneva se liberam & Deo solè
 sacram meminerit-

Icon mi-
 ra reper-
 tus.

123. Dignum verò etiam quod
 non ignoret posteritas, inter scruta Domi-
 nicanæ Cænobijs, in palatio prope Rhodani
 & Arvæ confluentem exstructi, Iconem
 vetustissimam tunc temporis repertam, à
 Pedemontano quodam pictore Augustâ
 Taurinorum oriundo expressam, quo
 flagellabatur pudenda præsulum Roma-
 norum origo, & prostituta Cænobitarū
 vita, cum tristi appendice pænæ gravis,
 tantis

tantis flagitijs expiandis decretoriæ illius
diei iudicio destinatæ. Pictura Iconis
referebat cornutum & septiceps mon-
strum, fædam ex se propaginem diffun-
dens, cum subiecto lebete pingui Cleri-
corum & Cænobitarum fartura referto,
& flammis cincto, quos negotiola Dæ-
monum caterva assiduis fuscinis, & conti-
nuo follium spiramine fodicabat pro
in scriptione versus isti rhythmi, pro
temporum poeticâ, oræ adiecti legeban-
tur:

Iudicabit Iudices Iudex Generalis:

Hic nihil proderit dignitas papalis,

Sive sit Episcopus, sive Cardinalis,

Reus condemnabitur, nec dicetur qualis.

Hic nihil proderit quicquam allegare,

Neq; excipere, neq; replicare,

Nec ad Apostolicam sedem appellare,

Reus condemnabitur, nec dicetur quare.

Cogitate miseri, qui, vel quales estis:

Quid in hoc iudicio dicere potestis:

Idem erit dominus, Iudex, Actor, Testis.

Subscriptio erat. Hæc depinxit Iacobus Io-
queri, de civitate Taurini in pede mon-
tium Anno Domini millesimo quater-
centesimo primo.

124. Icon

Icon alia.

124. Icon ista consciētiās Cœnobitarū, ut *αὐτοκατακρίτης*, arguendo, in claustralis & clericalis vitæ, in d̄ in Curia Romanæ Tyrannidis odio bonos omnes non parum confirmavit. Huic Iconi repertas geminas alias in *Franciscanorum* Cœnobio, ubi è Francisci sui trunco Franciscanæ familiæ sodalium propagines innumerae luxuriabant, hac subscriptione, *Ego sum vitis vera, vos autem palmites*. Quæ blasphemiam multorum animos non parum pupugit, ijsq; summum superstitionis horrorem incussit.

125. Et hac quidem Cœnobitarum picturâ picturam reformationis absolvo, compendiarîâ operâ in summarum rerum apud Germanos & Genevenses multis retrò annis gestarum capitibus percensendis defunctus, quæ omnia suis coloribus vestire nec meæ operæ est, nec hujus, intra quod coercemur temporis.

126. Id tantum liceat, huic peplo attexere humanam improbitatem, cum Divina bonitate, ut in Reformationis
pri.

Primordijs, sic multis post annis utrinq;
diu colluctatam nihil reliqui fecisse quo
minus summum hoc beneficium, Ger-
manis & Genevensibus periret, & nihil
illis præter infelicitatem illam restaret,
per illos stetisse, quominus felices essent.

127. Bone Deus! Quibus non *Conse-*
Machinis sanctum hoc Reformationis *quentia*
opus à Satana impetitum! Quibus non *Reforma-*
malis Ecclesia Germanorum, Ecclesia *tionis.*
Genevensis inde à primis instauratæ Re- *Motus qui*
ligionis incunabulis exercita! Quibus *eam exce-*
non persecutionibus prosecuta! Quâ non *pere-*
tyrannide pressa, & tantum non oppressa!
Horret, horret animus ea revolvere, quæ
Historiæ Germanicæ scriptoribus innu-
untur potius, quam explicantur. Horret
hortet animus ea repetere, quæ in frag-
mentis Historiæ Genevensis innuuntur
potius, quam explicantur. Quot hæ-
resibus veritatis Evangelicæ puritas ten-
tata! Quot furijs instituta morum disci-
plina oppugnata! Quot flagitijs & scan-
dalis fœdata Reformatio! Quot ludi-
brijs & furoribus in sanctos Dei servos
K 3 fero.

ferocitum! Quot factiosorum hominum
civiumq; motibus scissa Germania, atque
lacerata Geneva! Quot irruptionibus
ab hostibus exteris & indigenis arcetata
Germania, & concussa Geneva! Quoties
Iliacos intra muros peccatum & extra.

128. Quid commemorem excita-
tas à fanatica *Anabaptistarum* colluvie An-
Veritatis no c15 15 xxxvi turbas? Quid gravem il-
Evangelicæ lam cum Ecclesijs quidusdam super Ce-
oppu- remoniarum diversâ constitutione alterca-
gnatores. tionem! Quid subdolas *Caroli sorboni* istæ
recoctis erroribus ad vomitum redeuntis
molitiones! Quid pariculolos *Sebastiani*
Castalionis in S. Dei verbum & doctrinam
orthodoxam impetus! Quid Pestilentia
Hieronimi Bolseci, mali Medici, pejoris
Theologi super prædestinationis negotio
cavilla? Quid portentosas *Michaelis Ser-*
vati, hominis ad omnem improbitatem
ab ipsis Furijs afficti, blasphemias? Quid
impia *Valentini Gentilis* & sequacium su-
per tremendo S. Trinitatis Mysterio,
deliria & commenta! Quid *Francisci*
Balduini furias; ut multa id genus alia
tem.

temporis compendifaciendi causâ præ-
termittam, quibus veritas Evangelica,
fanaticorum hominum sive malignitate,
sive levitate, ac insano novandi pruritu
infestata fuit & exercitu?

129. Vix etiam de morum æquè
ac doctrinæ reformatione cogitatum à
Zuinglio, Luthero, Gulielmo Farello, & Ioan-
ne Calvino, Theologo, verbo dicam, in- *Discipli-*
comparabili, quem virum Heroico spi- *næ morum*
ritu, invicto robore, subactissimo judi- *oppugna-*
cio, profundâ eruditione, indefesso æ *tores.*
què ac inimitabili calamo ad opus suum
Dominus mirabiliter instruxit, & Gene-
venti Ecclesiæ, necessarijs prorsus tem-
poribus, velut Iehoiadam alterum, o-
mnia alia cogitantem Anno c1515 xxxvi
gravi Farelli obtestatione addixit. Vix
inquam, summorum illorum Virorum
operâ, de sancto hoc instituto cogita-
tum, morum licentia castigata, profa-
nitas repressa, sumptuariæ leges sancitæ,
impietati & luxuriæ fibula injecta, nepo-
tibus & grassatoribus pœnæ constitutæ,
& spiritus ferocientes coërciti.

130. Deus bone! quibus non
i, telis eximij illi Dei servi, (qui à poppulis
eri aulicis, & palpo populari alieni, in flagitia
rio & flagitiosos, pro muneris, quod sustine-
bant, sanctitate, intrepide invehebantur)
petiti? Nontantum coram Cæsare Lu-
therus hæreseos, Turbationis publicæ,
fractæ pacis accusatus, Reliqui in senatu
Genevensi rigoris nimij cebrò postulati,
fores illorum infamibus chartis, aures lu-
dibrijs & convitijs oppletæ, ipsi à factio-
rum globis vexati & obsessi: sed & tan-
dem, cum homines protervos ad s. Do-
mini Cænam Ambrosiano, imò Divino
Zelo admittere constantissimè detrecta-
rent, extrema omnia potius subituri,
quàm ut tantæ dignitatis mysterium suâ
conniventia prostitutum contaminare-
tur: Factiots in senatum & consulatum
ipsum intrusis, tandem fidi Dei servi, SCo.
vrbe eiectionis indignam quidem, communè
tamen sibi cum sanctis Dei prophetis &
Apostolis sortem, læto & benè tibi con-
scio animo, Anno c15 15 xxxviii subiere.

2

131. Verum nec suæ causæ, nec
servis

servis suis defuit ultor Deus, vindex
Dei Iustitia in Exconsules illos, quorum
authoritate disciplina Ecclesiastica im-
pugnata, Reformationis opus turbatum,
sancti Dei servi proscripti, severe anim-
advertit. Primus ex illo ordine, qui
Calvino discessum molienti *portas urbis sa-
tis spatiosas esse per ludibrium aggelerat,*
perduellionis postulatus, ipse non per
urbis portas, sed è fenestra muro urbis
contermina se proripiens, fune laxato, &
nodis suis exuto collapsum, viscera & a-
nimam effudit: Alter Carnificis ferro
plexus infamem vitam infami exitu obli-
gnavit. Reliqui duo variorum crimi-
num insimulati, & ipsi cum infamiâ pe-
natibus & vrbe extorres flagitium in sanc-
tos Dei servos admissum paritate supplici-
luerunt. Horrendis Dei judicijs id genus
alijs in factiosos cives complures effusis,
adeò graviter affecti omnium animi, ut
SC. de revocando honorificè Calvino,
& instauranda disciplina conderetur.
Cujus reditus vix multis literis, legatio-
nibus, Tigurinorum apud Senatum Ar-
gentinensem intercessione impetratus, à

*Academi-
a Gene-
vensis fū-
datio.*

quo Calvinus cum honore exceptus, & conventibus W ormatiensi & Ratispo-
nensi cum fructu adhibitus, Genevam
alteram Argentorari vel repererat, vel
fecerat. Sic servum suum non restitutum
solum, sed cum honore etiam restitutum
voluit Deus. A cujus reditu egregiæ il-
læ constitutiones Ecclesiasticæ, quibus
hodieq; utuntur Genevenses, authorita-
te publicâ sancitæ fuere, consistorium sa-
crum erectum, disciplina instaurata,
Schola publica, quæ prius in ædibus Ri-
pariæ portæ vicinis cogebatur, in splen-
didum collegium Amplissimi Senatus
non munificentia tantum, sed & magna-
nimitate, difficillimis temporibus, anno
CICCO LIX. conversa, Academia a-
perta, Professores publici acciti, Ecclesia
& Schola Genevensis in hunc ordinem
redacta, quo hodieq; per Dei gratiam
gaudent Genevenses. Similes in Ger-
mania sancitæ constitutiones, & ordines
ex supra allegatis & alijs Germaniæ Hi-
storiographis abundè patent.

132. Sed quò provehor! Et Dei
judi-

Judicia, & beneficia in Ecclesiam Teu-
tonicam, atq; Genevensem effusa, &
varij earum agones justı voluminis argu-
mentum sunt, non hujus instituti. Non
attingo, innumera talia, quibus Germa-
niam, atq; Genevam nostram, inde à
Reformationis exordio, & maētavit, &
exercuit Divina bonitas. Vel hoc ma-
gnum, Germaniam, & Genevam no-
stram tot Ecclesiarum exterarum velut
matricem constitutam, tot illustrium ex-
ulum patrum & asylum, illorum con-
fluxu luem septennio integro grassantem
miraculosè extinctam, illorum res ac-
cisas centuplo auctas, illorum pauper-
tate civitatem ditatam illorum industriâ
locupletatam, illorum pietate & zelo,
ijsdem temporibus, distinctis Gallorum,
Italorum, Germanorum, Anglorum, &
Hispanorum idiomatibus templorum
nostrorum fornices, divinarum laudum
præconijs, personuisse. Magnum, tot
maximorum hospitem hospitem semper
fuisse Germaniam: Ecclesias & scholas
Germanorum & Zinglios & Sturmios ha-
buisse, & Schleidanos, & Lutheros, & Me-
lanch.

lanchtones, & Calvinos, & Vrsinos & Pareos &c. & Calixtos &c. Magnum, Ecclesiam & Scholam Geneventem & Favillos habuisse, & Viretos, & Calvinos, & Bezas, & Iunios, & Sadeeles, Martinengos, & Danæos, & Goulartios, & Fayos, & Diodatos, & Turretinos, & Donellos, & Hottomanos, & Gotthofredos, & Pacios, & Colladonios, & Lectios, & Scaligeros, & Beroaldos, & Portas, & Stephanos, & Cevallerios, & Casaubonos; ut multorum aliorum, quorum adhuc nomen inter nos vigeret, qui hodieque lucem Germaniæ, ac Genevensi Senatui, Ecclesiæ, Academijs luce sua, fama, scriptis, apud externos foenerantur, verecundiæ parcam.

133. Minus attingo, quot telis, quot arietibus, quot Machinis, quot artibus, quot insultibus Germanorum, Genevensiumq; Majestas & libertas inde à Reformationis exordio tentata fuerit & impetita? Quot procis, quâ pertinaciâ, exambita? Quam nihil intentatum vel inausum relictum, quominus, quæ suæ spontis esse volebant, alieni juris fierent?

rent? Quoties domesticæ angustiae publici metus, potestatum coitiones, conjurata Germanis, Genevæ, à summis capitibus pernicies in argumentum & occasionem ambitus rapta, ut utraq; honestè parere mallet, quam vel excindi penitus, vel in turpem mediastrinorum Coloniam converti? Quicquid humana prudentia consilij, quicquid solertia artis, quicquid potentia virium, quicquid odia irarum effundere potuere, id totum, totum, Germaniæ libertati, libertati Genevensi per complures annos admotum, & in ijs expugnandis exhaustum. Procorum omnium Catalogum, ardores, molimina, impetum, repetitos amplexus subiicere, nec temporis angustia permittit, nec prudentiæ civilis leges. Præstat, præstat illicitos, sed & inutiles ambitus æterno involvere silentio, & eorum pudori consultum ire, qui Germaniam, Genevam nostram ex libera servam, & sui arbitrij fieri toto animo ardebant. Singulari sanè Dei favori deputandum, quod adeò altè, inde à Reformationis initio, libertas publica omnium ani-

animis infederit, ut illis nuquam, nunquam difficillimis etiam temporibus, vel ullis blanditijs deliniri, vel ullis promissis labefactari, vel ullis ministerreri, vel ullâ formidine compelli, vel angustijs ullis, imò desperatâ subindè salute publicâ expugnari potuerint, aut frangi, quin pro sacro hoc Palladio, non operam solum omnem, sed & vitam, sanguinem, spiritum, & quicquid charitatum privatarum erat, intrepidè hostilibus ansis expositum irent & objectum. *Nicolai Domonovani Baudichonij, Amadei Perrini, Petri Vandelli, Dominici Harloii, & aliorum* id genus egregiorum civium mascula nomina & gesta, ad æternitatem nota, posteris commendari debent & inculcari. *Leverij* truncum caput hodieq; fidem loquitur & libertatem. *Ioannis Pecolati* senovacula sponte elinguantis, ne in patriæ perniciem quicquam dicere cogeretur, facinus supra fidem est, & in exemplum bonis civibus.

*Germanio
ca & Ge-
nevensia
miracula.*

134. Miracula Reformationis nostræ resseras Romanenses importuna à nobis,

nobis, sed & injustâ & inutili efflagitatione exigunt Theologi. Atqui Germania, Geneva nostra tota *miraculum* est, & inde ab antiquissimis temporibus *miraculum* fuit, & erit cum bono Deo, in æternum.

135. Non arcessam Hiberas nœnias à *Lemano* Paridis Troiani filio, à quo urbis Genevensis rudera, & lacus illi cognominis nomenclationem fabulosi ducunt annales: Non à *Sequano*, *Allobroge*, & *Helvetio*, egregijs scilicet ejus Nepotibus, quorum centones ejusdem cōmatis: Non à *Iulij Casari* ætate, quem Genevam nostram, jam civitatem, cum exercitu insedisse ex *Commentarijs* illis liquet: Non ab *Aureliano*, quem Genevæ nostræ instauratorem popularis rumor facit, sed rumor tantum. Propiora sunt, quæ miremur, quæque nec ob vetustatem conficta, nec ob novitatem suspecta esse possunt & super quorum fide, vel hostium annales testes feramus.

136. An sine miraculo, ante Re-
for.

formationem, & poſt eam, Germaniam, ac Genevam noſtram, à magnis Principibus (quibus illa hæreditario affectu ſemper amata) non calcatam ſæpè fuiſſe & oppreſſam: quando illi procerum, huic Senatus patientiâ, civium ſubditorumq; obnoxiorum indulgentiâ, Epiſcoporum agnatorum conniventiâ, intra ipſos Genevæ muros plebem ſimul & optimates modò pretio corruptum, modo minis territum, modo potentiæ ſuæ Gorgone dejectum ibant, & proſtratum, imò quandoq; tenaces libertatis animas ardori ſuo victimas immolatum. Tunc, tunc, in ipſo momento ſæpè, quando de libertate publica actum conclamatumq; videbatur, Principes illos fræno occulto coërcitos, & fatali quodam ſtupore ſideratos Germaniâ & urbe Genevenſi exceſſiſſe, nec temporum momenta, & publicam conſternationem, & ſplendida alia ſervitutis auctoraſta in rem ſuam vertendo, civitatem Genevenſem ſibi pignoraſſe, mirandum ſanè & ſtupendum.

137. An ſine miraculo, tot con-
u.

juramentorum, conspirationum, proditorum civilium, civicarumq; technas, molimina, artes, non humanâ perspicaciâ, sed Dei solius, pro salute publica excubantis immortalis beneficio, præter omne humanum consilium, omnemq; hominum expectationem, solâ Divinâ Providentiâ miris modis, ut jam olim à Franco Bonivardo animadversum, reiectas & elisas in authorum capita recidisse?

138. An sine miraculo, vaticanas artes, conjuncta summorum capitum consilia, juratam Germaniæ Protestantibus, juratam Genevensi urbi, & Reformationi perniciem toties mirâ Dei bonitate averfam evanuisse, tot Achitopheles, tot Hamanes libertati nostræ imminentes, repente dignitatibus suis excussos, & publicâ ignominia notatos, omnium odijs & ludibrijs objectos fuisse? Optimos etiam Principes, qui Germaniam protestantem, qui Genevam interdum, quamvis alieno potius arbitrio quàm suo, averfam volebant, & de stirpe recisam, sæpe vel alijs calamitatibus implicitos, vel

L

dome.

domesticis cladibus attritos; & Germania & Genevæ nostræ fidem tristissimis temporibus expertos, iustissimum ferrum in hostes ejus strinxisse & de utraq; conservanda potius quàm invadenda cum æterna nominis sui gloria cogitasse?

139. Nunquid sine miraculo, vim apertam Germanis Evangelicis, & urbi Genevensi toties admotam, diurnas nocturnasque incursiones in muros utriusq;, vel averti potuisse, vel potuisse repelli, florentissimos exercitus civium & amicorum, imò puerorum & fœminarum exigua manu fundi, fortalitia expugnari, munimenta dirui, castella excindi, numellas illas & pedicas urbi Genevensi undiquaq; injectas, mirando successu, & excuti potuisse, & potuisse evelli?

140. Nunquid sine miraculo quæso, Germaniam Evangelicam, Genevam nostram tot magnorum Principum, quamvis Reformationis cæterorum, quin oclorum, insignitam benevolentiam, moni-

monita salubria, munificentiam utilem, suppetias necessarias præter spem & supra fidem, opportunis sæpè temporibus expertam?

141. An sine miraculo, Germaniam Evangelicam, Genevam nostram in hoc tot provinciarum & jurisdictionum collimitio, & velut centro constitutam, tot potentissimis Principibus & statibus cinctam, suæ libertatis sacrum pignus nullo nisi Iuris sui, & Divinæ gratiæ tibicine fultam, in hæc usque tempora stupendâ felicitate servasse?

142. An sine Miraculo Germaniam nostram in tanta rerum omnium rutuba, inter tot horrendos motus, quibus tota penè Europa jam per complures annos concussa, in tanta Imperiorum & Regnorum vastitate & strage, inter tot urbium funera, & cadavera, post tot principatus vastatos, provincias excisas, civitates expilatas, conscientiarum libertatem prostitutam, libertati, & paci & tandem Monasterij V Vestphalorum

restitutam? Genevam verò inter & post easdem turbas, post animarum myriadas ferro & flammis funeratas, alia pace, ingenti malaciâ, miranda quiete, pene sciam, solam in vastissimo hoc Europæ theatro cum omnium stupore adhucdum frui?

143. Næ, qui inter tot miracula miraculum à nobis exigunt, prodigia sunt, & portenta potius hominum, quam homines! Nec sine causa, Petrus Cottonus Veteranus ex illa societate pater, cui nihil impervium nec inaccessum, ne inferi quidem, cum familiari sibi spiritu de admiranda Germaniæ protestantis præcipuè verò Genevæ conservatione jam antecomplures annos velut expostulavit, & super ejus rationibus, digna Theologo curiositate, non Dodonæam quercum sed atrum Ditis tripodem excussit. Revera Germania Evangelica, Geneva nostra tota miraculum est, Germania, Geneva nostra tota prodigium est, earundem fundatio, Reformatio, instauratio, conservatio, protectio inter tot o-
dia,

dia discrimina, pericula, turbas, motus, formidines, addamus ingenuè, inter tot imbecillitates domesticas, mala intestina, publicas privatasque rimas & scissuras, in tanta legum & disciplinæ veteris inclinatione, tota, tota certè miraculum est.

Sectio secunda, quâ *deformata Germania depin-* *gitur.*

144.

Verum enim verò perennia hæc Germania, sicut Genevensibus non potuerunt esse miracula, non gaudia perennia, non perennis Ecclesiarum quies, non perennis politicæ tranquillitatis status, non diuturna nedum perpetua pacis Passaviensis transactio. Neq; enim Satanas sese hæc gratâ sede suâ exciri passus, quin cælum terræ misceret, & Tyria, ut ajunt, maria

concitando omnia factionibus, dissensionibus, & motibus innumeris turbaret. Bone Deus! Quibus non machinis sanctum hoc Reformationis opus, pax Passaviensis sanctissima, & quietus universæ Germaniæ status, à Satana impetitus? Quibus non malis, ærumnis, miserijs ac calamitatibus exercitus? Quâ non sævitiâ, quâ non tyrannide vexatus?

Enarratio calamitatum, quibus Germania ab indigenis & exteris hostibus dilacerata est.

145. Cruciatum suorum nemo sine cruciatu recordari potest, neq; invenitur facilè, qui miseriæ suæ commemorationem lubens attingat, nisi aut opprem petiturus, aut in summa deinceps felicitate per præteritorum malorum memoriam Divinæ Providentiæ gratias acturus. Quamvis autem in Germania multa occurrant, quæ mentes in utramque illam partem movere queant, quia & superioribus calamitatibus demtum multum, & satis interim molestiarum gravissimarum relictum est; utique tamen, nisi quoties cum Deo agimus, perinviti antiquas cicatrices nostras contractamus, cum ejusmodi rerum mentio pa-
rum

rum ad solatia proficiat, & seculum hoc non tantum ad ferociter, sed etiam fortiter faciendum, & ad generosè ferendum accommodatius videatur. Malleamus itaque, si per nos staret, injurias quidem temporum aut oblivione, aut silentio saltem obruere; sed nova occasio, atque scribendi necessitas narrationem hanc, quæ nobis hoc loco suscipienda est, in lucem protelat.

146. Horret, horret animus revolvere ea, quæ in fragmentis historiæ Germaniæ innuuntur potius, quàm explicantur! Quot furijs, quot irruptionibus ab hostibus indigenis, & exteris, arietata, & concussa Germania nostra? Quid multa commemorem? & quid opus est verbis, ubi evidentissima adsunt rerum testimonia? O miseriam! Eheu calamitates, & ærumnas! Deliquium, prò dolor, patitur animus, quoties intueor funestum illud Planetæ sydus, quod Anno M. DC. XVIII. è nubibus Germanis fatalem suam prædixit periodum!

Hujus

Hujus enim prælagijs & efficacia
 secutæ sensim dissensiones, exitiales tur-
 bæ, & capitales inimicitia inter Impe-
 ratores & Bohemiæ procures, hinc spar-
 si Martis atq; Bellonæ furores, & per u-
 niversam ita dilapsi Germaniam, ut ple-
 rique Principes, amicorum suasionibus
 seducti, in fuga ad externos irreparabili
 suo, suorumq; damno & exitio, salutem
 quærerent; hostium Tyrannidi & plus-
 quam tyrannicæ immanitati relictis ple-
 bis, civiumq; gregibus.

147. Populus interea militum in-
 digenarum, & exterarum Gentium furijs
 derelictus undiq; , plusquam servilem in
 modum tractabantur omnes promiscuè;
 Quali jus vitæ & necis in singulos habuil-
 set insanus, & incorrectus miles, ita
 quodvis telum, quævis injuria, dies no-
 ctesq; in obnoxia & innoxia capita mi-
 litabat: immanissima scelera nulla pœ-
 na coërcebat. Impunè omnibus elemen-
 tis grassari licebat. Alios in profundis
 puteis detinebant, alios summis ædibus
 deturbabant, alijs pedes, alijs tota cor-
 pora

pura in furnis ustulabant, alijs ventrem prodigiosâ aquæ infusione ad necem usq; distendebant, alijs digitos fissim incidebant, alijs pudenda acutis calamis fodicabant, alijs longa itinera & intolerabilia onera imperabant, quibus in laboribus per summam lassitudinem, famem, ægritudinem, fustium, verberumque inclementiam plures vitam prius, quam viam finierunt.

148. Muliebre nuptum innuptumq; genus violenta libidine non sine **MAGNIS** exemplis constuprabatur; Famulitia utriusq; sexus, civesque ipsi cum hospitibus Paganis gregatim in hosticum ad messem decurionibus (quibus audire jucundum centuriones) faciendam, per quasvis libidines & ludibria propulsi. Nemo porro domi vel mediâ luce ab invasorum licentia tutus erat, & ne per tenebras, ut ferè quot noctibus fiebat, familiæ opprimerentur, nullum sine excubijs privatis & luminibus somni tempus agere licuit. Nec tamen omnis ista sollicitudo effecit, quò minus fores, concla-

via, cistæ & omnes omnium rerum custodia effringerentur.

149. Extrahebantur, mactabantur passim pecudes sine metu, rapinæ sine intermissione totum triennium clàm palàm per urbes, oppida & domos, per pagos, & tuguria, per ipsa denique templa liberrimè exercebantur. Stabant sanè abditæ in æde sacra apud Bipontinos ducentæ quinquaginta amplius cistæ varijs opum generibus refertæ, orphanorum maximè solatiola, quas velut in ipsius Dei præsidio fuisse credidisses, sed eas tamen neq; sera, neq; Religio loci tueri potuit. Miles enim quoque modo penetratâ Æde, effractas illas ducentas & quinquaginta cistas ad unam omnes evacuavit, & inter hos successus animadverso conditorio Principum Bipontinorum, ubi in stanneis alveis majorum ossa servabantur, cubile illud secretum & subterraneum, rem detestabilem ausus, manipulatum invasit, ferroq; impio reclusit, & defunctorum Principum cadavera per nefandum scelus dilacerata repo-

repositorijs suis exturbavit, quicquid avaritiæ commodum visum, rapuit, æneas Epitaphiorum laminas exemit, totum deniq; templum rebus pretiosissimis dif- fertum exspoliavit, plumbea insuper te- gumenta, quæ tempestates arcere solent, detraxit, & fornicum structuras ad plu- viarum injurias nudavit. Inventus, quem crapula in somnum dederat, expi- latorum unus, nec castigatus, nisi quod conscientia tribuni ad cives argueretur.

150. In arce ac veteri sede Prin- cipum eadem Licentia pervagata est. Di- repta conclavia, compilata charissima- rum rerum deposita, subducti Ecclesia- rum calices, Bibliotheca sicut hic, ita & Heidelbergæ deflorata, partim Romam, partim in Hispanias exhausta, deflorata, in omnes partes divendita, tabularia u- trinque, quas cancellarias vocant, pate- facta, ferramentis exuta, omnium grassa- tionibus exposita, antiqua documenta è nidis suis dejecta, dispersa, humi afflicta, permista & confusa, hominum jumento- rumq; stercoreatione & lotio macerata,
pu-

putrefacta, ac non sine irreparabili damno inter obicænos humores illos absumpta, ceræ omnes quibus literæ publicæ muniuntur abscissæ, & in viciniam venum exportatæ. Pharmacapolia urbium direpta, medicinarum vasa everfa, valetudo publica præfidijs exarmata, Machinæ bellicæ quæ Archipalatinae & Bipontinae domus fuerant propriæ, aut dispendio violenter ruptæ, aut aliò translatae, aut in prædani conversæ.

151. Monetariorum splendida & amplæ officinæ hic ut Heidelbergæ destructæ, & rapinis permiffæ. Academia, Schola Heidelbergensis, ac Gymnasium, quod juventuti Hornbaci docendæ & alendæ servierat, delatum. Curia civitatum pervastatæ, literæ publicæ iterum cum summo detrimento depravatæ, aut ablatae, aut abolitæ, Domus in qua Biponti consueta præfectis sedes, maximam partem diruta, ipso præfecto non semel duodenis grassatoribus, licet ex valetudine decumbente, quibus falsis alij atq; alij succederent, expoliato, fame do-

ne domito, rabie illorum penè exanimato, tandemque in salutare exilium concedente, *Xenodochium*, in quo sexaginta ætate morbisq; debilitati alumni supererant solo æquatum; *Nosodochia* duo hic, ut alibi omnia malè habita, & cum *Xenodochijs* penitus sepulta; *Tage* non uno ip(sus *Pluto* depositi fidem multoties jussus fallere; *Mænia* ipsa demolitionibus connexam ædium propè pervia facta; omnia publicis cœmiterijs inædificata, subjectis ignibus consumpta; *Domus Venatoria* undiquaq; concremata; *Tabernæ*, diverforia, pecuaria, & villæ extra urbes incineres fœditissimè redactæ; oppidum *Hombacum* quod cesserat centurioni immitissimo, una cum cœnobio multis modis vastatum; Templum antiquum & venustum pro centurionis equili & fimeo usurpatum, *Bibliotheca* cœnobij dissipata, lacerata & jumentis substrata, oppidum totum propter extremam centurionis rabiem, qui vi, flammisq; omnia miscebat, ita desertum, ut paulo post ipso medio die lupi aliæque feræ in vicis publicis inter horridas ruinas liberè oberrarent.

errarint, de ruderibus illis tanquam lustris suis assueverint: adeò ut ipse Bipontum concedere necesse haberet, eandem inibi inducturus speciem; *tintinnabula* atque campanæ ruri templis decussa, Treverisq; venundata.

152. In urbe Bipontina, ut eò revertamur, septendecim aliæ locupletissimæ cistæ, quibus pretiosa supellex intra arcem custodiebatur, in potestatem & Annonæ pretium redactæ. Supra centum & triginta ædificia, quæ prostrata & combusta jacent, viginti quinque domus etiam, nullo habitandi usu relicto perfossæ & succisæ. Ex arca quæstoria reliquæ omnes nummaris interversæ, literæ protectionis & exemptionis Cæsareæ vilipensæ, nec pluri quam quadrati rustici schedæ æstimatæ, sunt infinita alia, quæ pleraq; propter atrocitatem publicare prohibet pudor & horror.

153. Pallantij Moriamæi bipedum nequissimi laxatissimæ disciplinæ tantum imputandum venit, quod tantum

rum

rum direptionum, vastationum, populationum, solitudinum, sacrilegiorum, constuprationum, homicidiorum, urbisque Bipontinæ, ac totius agri, qui cis Mosellam & Rhenum est, vulnera atque ultimæ clades multis myriadibus aurî immedicabiles nondum convaluerunt.

154. Non minori Tyrannide persecutus est Lutreos & Otterburgenses Gallassius, qui urbe Lutrea vi saltu & impetu occupatâ, triduana internecione, atque spolio ita cives tractavit, ut è septingentis vix 10. superstites evaderent, ita ut duodecennali temporis spacio, non alios quam feras utraque urbs agnoverit incolas.

155. Quæ dum apud animûm meum cogito, multa simul & miseranda cogito, Etenim in his oris, & in tota ferè Germania, omnis propè orthodoxa puritas, iterum, & literarum gloria, extincta atq; sepulta jacebat, nec Palatinis bellum aut studiorum sedem, aut literarum Doctores, aut artium sectatores, aut
deni-

denique earum Curatores nullibi, quod sciam, reliquit. Exilium & solitudines erant, quicquid videbatur: Quisquis hic natus atq; educatus vivebat, patriam in patria non inveniebat, non populum in populo, non opes inter opes. Ne me monstra referre existimetis, hoc explicatius ita accipite, perijsse quicquid decoris aut emolumenti fuit sub hac parte cœli. Siquidem idem oppidis, villis, agrisque, & campis evenit, quod homini adolescenti, quem formâ & valetudine nitidissimum morbus atq; tabes superveniens ad cutem & ossa, ad larvae speciem & dissimilitudinem sui redegit, quippe huic vastitatibus nihil uspiam simile aut par habetur, miserior destructio, & similis desolatio, neq; in sacra, neq; profana legitur historia: huic depopulationi non similis Carthaginis everio, non simile Troiæ excidium, non similis Babylonica calamitas, non ærumnæ similes omnes Hierosolymitanæ; exustis undiq; pagis, collapsis villis ac tectis, combustis passim oppidis, & urbibus, in quibus etiam integris, nec homi-
nes,

nes, nec canes, nec glires videris; ita quidem ut in Satrapia Bipontina etiamnum in hoc usque momentum pagos 46. & totidem in suprema præfectura Lutrensi tyrannicæ huic desolationi invenias obnoxios. Totus, totus Palatinatus, & circumiacentes Regiones pro tertia parte nondum cultivantur.

256. Horrendum silentium omnem ubiq; vocem & strepitum per annos aliquot proscriperat, quam infrequentiam non tam fuga populi causabat, quam quædam generis humani extirpation. Paucissimis enim in locis tantum relictum est mortalium, ut nova generatione qualiscunq; posteritas queat, in plurimis non unus, plerisq; vix duo tresve supersunt, qui cætum conficiant. Atque hi quidem ætatem agebant inter vitam, mortemq; mediam, aut mortis potius candidatum. Quid enim in tanta rapacitate & tyrannide militum, tamque effreni licentia, & desperata disciplina omnino reliquum esse poterat? factâ militi potestate stipendij pro libitu, ubi,
M à qui-

à quibus, & quantum animo & avaritiæ
visum, quærendi. Quod jus incredi-
bile dictu est, quanta violentia, & qui-
bus cruciatibus exercitum. Stipendium
autem vocatum, quicquid argenti, auri,
pecoris aut instrumenti domestici pla-
cuit omne hoc ultrò sumebatur,
aut minis exprimebatur, aut carce-
re provocabatur, aut plagis extun-
debatur, aut tormentis extorquebatur.
Pro levi erat, honestissimos cives & am-
plissimos Senatores, illiberalibus custo-
dijs mandare, factaq; solâ panis & aquæ
copiâ, non prius dimittere, quam unde-
cunq; inventa pecunia, avaritiæ puteus
summâ impetratis fuerit adimpletus.
Eâdem ratione nobilissimæ atq; opulen-
tissimæ civitates, etiam illæ, quæ Impe-
riales, & vanâ tunc nomine liberæ voca-
tæ, indies excarnificatæ nullâ specie ser-
vitudinis omisâ. Siqui metu talium, re-
bus omnibus perditis, corpora sua inju-
rijs subducentes exulare mallent, eorum
domus quamvis ornatissimæ, solo ex-
equatæ. Incedebat incestus Senatus,
civis sordidatus, vulgus esurie fœdatum.
Di-

Ditissimus existimabatur, cujus res familiaris pane saltem non laborabat. In minoribus oppidis indies immaniora perpetrata, quod patebat cuivis gregario juxta & Duci amplissima janua regnandi, ubi deterrimum, quod cives cum suis fame exarescentes, militibus alimenta ministrare, & supportare ægris corporibus cogeantur, expirantibus sub hoc onere oppidanis pariter atq; colonis. Cæterum plerumq; populi tergiversabantur mori colligendis minutissimis stipibus, quibus non tam vitam servabant, quam utcunque diem ex die trahendo ultimam necessitatem retardabant. Nemo ex istis licentiosis omnibus, qui jus, fas, æquum piumpq; leges, edicta & interdicta, ipsumq; adeò Imperatorium nomen reverentiæ haberet: Unius hominis aliquot manipuli, qui summo principi neque usui, neq; decori sunt, totas illas ditiones, quæ inter Rhenum & Mosellam continentur, jam longo tempore, viris oppidis, rebus deniq; omnibus adeò tyrannicè spoliarunt, ut centum anni vix reparaturi videbantur, quod duo tresve subverterunt.

157. Posteaquam verò omnia insatiabili horum avaritiæ cessere, postquam urbes, agros, pagos, villas, arces domusq; singulas, cunctis humanis opibus funditus evacuarunt, ad majorem feritatem conversi, ambulancia cadavera hominum furnis inclusa, igni mox adjecto, tam diu ustulare cœperunt, donec vi doloris prodere cogerentur arcanas ac reconditas opes suas. Heu miseras atq; inopes opes! quæ consistebant in pyris, eodem infurno huic usui arefactis, & coctis, ut melius intra rugas suas senescerent, & alimentum ultimum forent ultimam famem perpeffis, & à spe omnis cibi melioris in ista quidem calamitate exclusis. Accedebant his tormentis sexcenta alia, quæ singula exequi narrando non minus difficile quàm satis ad justum metum foret, ne videar iumpfisse partes scelera simul narrantis & docentis. Nihil utiq; prætermisum scimus crudelitatis ejus, quâ usum ferunt Homericum illum,

ἔχετον βασιλῆα βροτῶν δηλήμονα πάντων,

Regem

Regem Echetur quo non vir perniciosior alter.
De quo Antinous apud Poetam,

Nasum qui ferro, qui ferro demetat aures,

Et genitalia dei canibus discerpere cruda.

Illud ab ipso orco prodijt, quod adhuc
frequentissimè humana corpora instar
utrium supplicij causa plurimis aquis fi-
metorum distendebantur; nunquam fan-
do audito, nusquam alibi viso, nusquam
lecto immanitatis exemplo, inter Ger-
manos verò tam frequenti usu, ut vix a-
grestium quisquam sit, nullo sexu, nullâ
ætate exceptâ, qui cruciatus non sæpius
expertus fuerit. Porrigitur humi ad sæ-
vum hunc ludum raptus innocens, supi-
no ejus ventri innititur latro, & erecto
inter utramque dentium spem fulcimen-
to, cubantis hiatum distinet; Stat juxta
alius truculentus, qui cavo capitis pileo
liberalissimum rivum è colluviario aut
palude haustum patienti gutturi infundit.
Tumescibat inde Aqualiculus, comple-
bantur viscera, manabat adhuc infusio,
eademq; diuturnâ contentione iteraba-
tur. Sonabat in faucibus descendens a-
qua, & Spiritui reluctanti obviam facta
per-

perrumpebat inceptum iter. Interim miser ille potator suffocatus multitudine sordentium aquarum pro mortuo extendebatur, auditus visusq; deficiebat, errabant oculi, tumultuabantur aures, intus sensus omnes exsensabantur, per os perque nares abundantia aquæ regurgitabat: Tum, ne quid crudelitati deesset, carnifex inflatum illum & infelicem venter pedibus conculcabat, & librato supra semianimem saltu, quod cum dolore exculcabat. Compressum enim adacto pondere corpus internam copiam ad omnes exitus remittebat, atq; ita acerbissimus potus uno meatu delapsus, per plures salientes, aut velut singultientes fontes emicando erumpebat. Hic finis tristissimi facinoris, multoties quoque finis vitæ, aut si vivebatur, non sanè finis malorum, quæ sævitiam istam sequebantur. Succedebat enim livor in vultu, tremor in membris, nausea in præcordijs, languor in toto corpore & post hæc omnia properatio mortis.

158. Huic crudelitati Germanum
erat

erat illorum scelus, qui vinctos manibus pedibusque, & velut in nodum collectos in carnarium seu fumarium extollendo, & pro ahenis de climactere suspendendo, inferius igni luculento facto, qui pendentes torrebat, & ustulabat.

156. Interdum trajectâ inter crura & brachia pendentium perticâ, duo in extrema illa utrinque affidentes velut oscillo iactabantur, donec animam exprimerent suspensis.

160. Compertum est, alios per barbam tigno innodatos in aëre diu sublimes fluctuasse, neque tignum prius, quam tigno barbam reliquisse; verecundia me prohibet dicere, quibus partibus cætera suspendia peracta fuerint indies.

161. Atque ut olim Hectorem ferunt circa Ilium pedibus tractum, ita miserum vulgus ruri deprehensum iisdem illis partibus, quæ dicere pudet, raptabatur circa casas suas.

162. Sæpissime lubebat clavos ferreos scapulis impingere, sæpius, quod ad præcipuam sævitiam pertinebat, ferrum ignitum & candens ori intrudere, vel plumbum liquefactum faucibus infundere. Simpliciter vero occidere, crura & lumbos frangere, fustibus & vulneribus mulctare, ut quotidiana erant, ita inter clementiæ signa & exempla quodammodo habebantur.

163. Equidem & hæc adversus illos exercebantur, quos fames jam diu exercebat, quos infirmitas poplitum vix sustinebat, quos serpere magis, quam ambulare dixisses, qui transfugas vitæ habitus oris confitebantur.

164. Etenim cum fortunas copiasque omnes furibundus miles ita consumpsisset, ut incolis nihil prorsus suppeteret, quàm herba radix aut virgultum, quandoque etiam, cum oppipare videbatur, arborum fructus, perire valetudinem oportuit, quæ tam absurdo cibo fulciebatur. Lappas, urticas, viscum & alia minus

minus vesca, diligenter legi, atque ijs cavi ventris jejunia, sine adipe tamen, sine sale & pane, instaurari vidimus.

165. Cadavera equorum aut pecudum, si quæ proijciebantur, involabat statim parata plebs, & obscœna illa macella diripiendo, canum & volucrum viscerationem antevertebat. Felium & Glirium οὐδέ τι τοῖδω, ranarum etiam ubique minus movebatur, quas depopulati effecerant esurientium greges, ut hic deesse cæperit, quod nemo unquam parum abundare conquestus fuit. Neque absurdum videri debet, quod, quæ ranarum multitudo, olim Ægyptijs summa pœna fuit & afflictio, Germani hinc inde Divinæ liberalitatis summum aestimassent beneficium. Quantum namque huius animalculi desiderium, & quanta in eo desiderio necessitas fuerit, inde cognosci potest, quod miseri nonnulli aviditate nimia abrepti rubetas pro ranis nacti, & vi veneni percussi, non multo post lethali cibo interierunt. Antiqui calcei, ocreæ veteres, coria quævis obsoleta,

letæ, mures, noctuæ & omnes infecta in
 summis habebantur delicijs. Sunt hæc
 quidem præter consuetudinem victus hu-
 mani, sed nondum præter rationem: Il-
 lud verò summis prodigijs ad numeran-
 dum, quod homines inventi sunt, qui
 carnes humanas appetierint; tanta fuit
 famelicorum necessitas, ut etiam fami se-
 dandæ, capite damnatorum, & suspen-
 sorum cadavera è furcis atq; patibulis sub-
 lata, & ex sepulchris evulsa fuerint & ef-
 fossa mortuorum corpora. Obstupe-
 scit animus, quoties hæc & alia mortuo-
 rum cadavera ab egenis, dum insepulta
 atque neglecta jacebant, concila, verui
 accomodata, & flagitio ventris indulta
 cogito.

166. Contigit, quod ab iter faci-
 entibus repertus puer in vico rustico,
 ibidem loci natus, qui ad ignem versa-
 bat pulpam carnis, cui viatores, filii in-
 quiunt, unde tibi oblatæ hæ carnes?
 Ego mihi, inquit, ab hac mea sorore
 sumpsi, postquam modò diem obiit, si-
 mulque monstravit sororis defunctæ
 cora-

Corpus, & lacunam, quam cultro inciderat. Attoniti casu tam inopinato viatores, alius alium intueri, suspiria ducere, & redintegrato itinere puerum suæ cænæ relinquere.

167. Addam majus portentum & recentius. In Palatinatu Bipontino muliercula quædam rustica, fame diu fatigata conceperat animo incredibile nefas, neque ab ea mente destitit, donec exequendi occasio esset. Puerulus quinque annos natus ventitare solebat in casam ejus, quam dixi, mulierculæ, quæ flagrantissima cupiditate edendi incensa, blanda oratione puerulum foràs educit, comitatur is vicinam, minimè suspectam, quæ ad fontem quendam progressa, aliud quidvis agenti & cogitanti puero runcinam ferream desuper infligit, & ictu eo necatum in proximam sylvam festinabunda pertrahit, ut homicidio detestabilem popinam adjungat. Dissectum enim in partes puerile corpus, detestabilis mulier, excitato igne coquit, & ad ingluviem ita paratam nefando ore consumit.

sumit. Heu numinis Siculâ morte ardentio-
rem iram? tantumne piaculum in-
ter homines, interq; Christianos aut cre-
di, aut in animum cujusquam admitti,
aut ab ullo, nili furioso, posse perpetra-
ri?

168. Accessit aliud non minus im-
pium & horrendum facinus. Eadem
enim illa Catharina (hoc pesti nomen)
decimo tertio die post, sua ore malo ge-
nio, & urgente cupidine vorandi, puel-
lam quandam duodecim annorum, quæ
miseri patris unica fuerat, in ædibus suis
mactavit. Venerat ista infelix puella
nocte jam multâ ad ostium Catharinæ,
petieratq; , ut sibi liceret noctis ingruen-
tis causâ sub tecto esse. Paratum illicò
officium, recipitur Otilia (ita vocaba-
tur puella) non solum tecto sed etiam
lecto, in quo tamen Catharina cum qua-
dam Cæcilia, & parva sua filia simul cu-
babat. Nocte jam provectione con-
siliū necandæ puellæ subrepat, idq;
Cæciliæ aperitur : sed hæc amicam suam
per amicitiam & utriusq; salutem obte-
stari

stari, ne pessimæ voluntatis illecebris se-
le obsequentem præberet; filiola quo-
que Catharinæ, matristam abominanda
loquentis ori manum opponere, tamq;
atrocia verba ac facta deprecari. At ma-
ter neq; filiæ, neque vicinæ precibus per-
mota hospitem puellam, quæ nil de ijs
insidijs intellexerat, surgentem surgens
sequitur, ac dum misera illa vestem cor-
pori circumdat, correpta illa fatali run-
cina, partem capitis, quâ mollia tem-
pora etiam mortem præbent, ita com-
minuit, ut multo cum sanguine animam
statim efflaverit: Ei Catharina mox ex-
pedito cultro jugulum solvit, & mem-
bratim conciso corpore, caput quidem
in furno, cæteras partes in lebetibus co-
xit, unaque cum Cæcilia & fami perlita-
vit, adipe tamen prius, quæ deinceps
macris iulculis gratiam efferret, in vascu-
lum collectâ, sed hæc deinde capite pœ-
nas luit Biponti.

169. Alzææ simili exemplo à mu-
liercula in alias sui lexis sævitum.

170. Or-

170. Otterburgi quædam & occidit puellam, & ex ea sibi obsonia paravit, & quicquid carniū sibi minus necessarium videbatur, pro suilla alijs divendit.

171. Non procul Tabernis Montanis, quædam undecim annorum puella fame excandescēte ad eō perdiderat ætatis & sexus sui clementiam, ut puerulo non amplius quinque annos nato fasciâ crinali spiritum eliserit, & ē carnibus sibi elixam & assam, ex intestinis farcimina concinnaverit.

172. Dum equidem tam abominanda refero, vix mihi rationem constare fateor, quo tempore, & de quibus hominibus scribam. Nam in Germania à Germanis, & ævo Germanorum, quo se barbaros olim fuisse non amplius credant, ad eō fera facta perpetrari, ut etiam matres liberos, liberi parentes, cognati cognatos stomacho litaverint, tantum admirationis habet, quantum res ipsa stuporis. Vt verissimè cecinerit olim Poeta.

Nulla

Nulla fides pietasq; viris qui castra sequuntur.

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

173. At bellum tamen, pestilentia, exilium, clades patriæ, & fortunarum communis ruina, non facile ad istos immanes casus gentem hanc adduxissent, nisi militis nimia contra ingenuos prestatas, quam nemo moderabatur, primum omnes facultates interemisset, deinde vastitatem terris dedisset, ut neque aratro locus fuerit, neq; segeti fides, neq; messi custodia, neque arvis labor, neque colonis jumentum, neque jumentis certus ac permanens Dominus: omnia enim hæc sibi vendicabant, qui militiæ autoritate omnia excusabant.

174. Itaque ager sine usu & cultu stabat vacuus, comparebat mortalium nemo, nisi fortè rarus aliquis, atque ille quoque in fuga potius & metu, quam in itinere re aut labore. Profectionibus obnoxius per multa milliaria toto die neque bestiam neque hominem reperiebat, quem de itinere potuerit percunctari. Com-
meatum nisi ultrò tecum ferebas, esuriendum

dum erat, & fontibus situ corruptis, nisi de potu curam anticipaveras, sitiendum. Tales fuisse campos illos desertos, quos servituti Niliacæ ereptus populus quadraginta annorum spatio peragravit, ubi illis è cœlo panis, è rupibus aqua petenda erant, ne perirent. Si dixerò aves quoq; & alia quæcunq; animalia & feras ab his terris recessisse, nihil abloni vel falsi dixerò. Ductis enim in loca opulentiora Colonijs, messem & horrea tanto majori numero affligebant, quanto minus alibi agrorum erat, ubi furtis eorum & pastui aliquid cresceret.

175. De muribus longè nocentioribus frugum hostibus eadem historia est. Horum enim innumerabilis multitudo, veluti Xerxis quædam expeditio, desertis antiquis hospitijis, ubi arborum longum otium egestate penum affecerat, in agros fertiliores commigravit, & illic cupiditate potiendi frumento, quia ad aristam stante segere pervenire non poterat, succis mordicus apud radices culmis, sibi decimas arbitrarias fecit. Ut si
miles

miles non adfuisset, latè grassabunda hæc murium familia per ejusmodi populationes militis officio plus æquo defuncta fuisset.

176. Atqui vinearum quoque deus, magno nostrorum hominum detrimento, quos aquæ olores cæteræ nationes prædicant, extingui cæpit, & sanè eradicata fuisset penitus, si talis temporum ratio huc usq; durasset. Plurimæ enim, dum falx cessabat & sarculum, sine vita & virtute consenescebant. Deerat autem culturæ officium, quia deerant homines, hominibus vires, viribus alimenta, quæ si omnia adfuissent, pericula tamen & metus prohibuissent, ne quisquam ruri visum sui præbuisset. Habuimus tandem iterum illam taciti Germaniam in formem terris, asperam Cælo, tristem cultu aspectuque.

177. Sed tædet me in tam malè politis campis diutius circumspicere omnes querelarum casus ac causas, & in urbes tamen regredi non minus molestum

N stum

stum est, quàm foris periculosum. Pluribus jam supra exposui, cur in urbibus habitare parum conducebat, nec repetam, quantum servitutis mænibus, inclusum fuerit, sed unam fæditatem addam, neque Deo, neque terrestribus probandam. Nam hæcenus quidem viventium res, salus facultatesq; vexabantur, nunc ad mortuos impietas atque avaritia, de qua & supra verba nonnulla fecimus, regreditur. Quid alibi in hoc genere designatum fuerit, hic specialius non persequar, nec urbe Bipontinâ nunc quidem egredior.

178. Est ea sedes antiqua Principum Palatinorum, qui Neupurgicam condiderunt stirpem, vel auxerunt, neque sedes tantùm, sed etiam funerum custodia, in cuius fide Majorum ossa requiescunt. Hanc urbem præsidio tenere iussus *Pallantius Morcanus* ex mediocri postremam, è copiosa fecit desolatissimam. Ipsa vrbs, ipsa cuiq; domus carcer, omnis civis obcrumenam reus, omnis militum arca aut mantica ob avaritiam
ficus

fiscus erat, miles ipse vitæ necis que & prædæ arbiter atque vindex: Ipse lictor, ipse imperium: omniâ jam habebat, & omnia polcebat, cum tamen miserrimis civibus vix ad prandium catinus superesset, aut pulvillus ad somnum, aut lacerata ad tegumentum. Domum si inspiciebas, non minus inanitatum inveniebas, quam in ventre habitatoris. Ruta cæsa quælibet erant in militum pera, pleraque ædificia in foco & cinere, aut in rudibus. Vt autem vigilantissimus miles quâ die qua nocte, clàm & palam effractoris & incendiarij operam gnaviter exercuit per ædes privatas, ita à publicis manus haud quaquam abstinuit. Arcem, tabularia, bibliothecam vi reclusa impune expilavit, & quæ profanissimorum hominum usui non congruebant, corripit ac conspurcavit: *ut huc merito transferatur lamentatio threnor. V. per tot.*

179. Non prætereundum hoc loco facinus atrocissimis æquiparandum, quod centurio nequissimus in oppido Hornbaçenti in unum quendam integer-

rimum, cui probitatis præsagium *candoris* nomen imposuerat, sibi permittere non dubitavit. Dum enim senex optimus, pietate, doctrinâ, sanctisq; officijs erga Deum & Patriam clarissimus ita viveret, ut ne calumnia quidem eum calumniari posse videretur, centurio tamen, virtutum osor irreconciliabilis, hunc potissimum delegit, in quo sævitiae exemplum insigniret, hominem quippe innocentem, & nihil tale metuentem subito corripuit, militumq; ludibrijs atque furori tradidit, deinde in carcerem sordidissimum coniecit, ac tam diu in eo conclusit, donec tandem captivus hoc supplicij genere confectus centurioni curam iniecit, ne crudelitati suæ & avaritiæ inutilis moreretur. Itaque non ægroti, sed sui met misertus, & grave tandem redemptionis pretium pactus semianimem conjugii liberisq; reddidit, qui non multò post, omnibus bonis mœrentibus, animam honestissimam efflavit. Posthæc centurio defuncti heredes aggressus, missis in ædes militibus cruciarijs, trepidos ad solutionem pecuniæ, quæ non statim in prom-

promptu esse poterat, coëgit. Filiorum etiam unum, qui nunc unà cum cæteris fratribus, patris officia pari gloria tractat, turba militaris studiis optimis eripere, & ordini suo aggregare tentavit, adhibitis in eam rem lenocinijs & tormentis, spe, metu, potu, ut quicquid hominis constantiam labefactare posset. Postremò cum nullis artificijs juvenis cederet, eundem in recenti patris luctu ad saltandum invitarunt, ne quid deesset, quod ultimam impietatem consummaret. Ignosce fronti meæ lector, dum subtexere non vereor rem cum velo narrandam & audiendam.

180. Merebat sub signis illis homo impurissimus, factus ex Tympanista centurio, qui personam scurræ in militari illa dignitate nondum deposuerat, & ob istas artes *Moriameo* in delicijs erat, eumq; hic adeò ferebat, ut flagitiosissimus nugator nonnunquam nudus sedenti adstaret, manibusque posticas partes antefricaret, quàm cibum invaderet, & edulia digitis illis præfecto suo cœnanti

obijceret. Quadras etiam inter ministrandum turpissimâ averfione subinde tergeret, saltabat idem inter fœminas virosque totus nudus, nullo præcinctu partium, quas ab oculis natura amovit : sæpè pronus in mensam, porrectus, spectante omni sexu ardentem candelam, nescio quo sustentamento retrorsum choreis exhibuit. Imò interdum perticis quasi lecticæ pronus itidem & nudus impositus & humeris per urbem circumlatus unam obscœnitatem inferiùs patentem, alteram superiùs turpissima insitione frendentem ante oculos totius civitatis propalavit. Sed hæc ut sine scelere non fiunt, ita sine contaminatione vix dicuntur. Pergam ad alia, quæ si fortè minus spurca, impietate tantò famosiora sunt.

181. Restabat Biponti sicut suprà quodammodo diductum adhuc Templum aliquam diu intactum manibus scelerosis, sed nec id quidem injuriam vitavit Septem aditus brevi tempore locis furto opportunis sunt facti, aperta mox pene-

penetralia, perquisitum, quicquid illuc cura & egestatis metus congefferat. Bis centum amplius arcas pretiosis rebus, quales quidem fortuna civilis possidet, refertas militaris avaritia ad unam omnes deplevit: Neq; desitum, donec totius ditionis orbitates nihil haberent, quam vocem liberam de injurijs apud Deum querendi.

182. Perrexit dein impudentissimum scelus, & devolutis ingentibus saxis, virorum Principum capulos eruit; & hominum illustrissimorum corpora, impuris manibus, intra illos ipsos capulos, turpiter invadit ac confudit. Existimare haud difficile est, quibus modis vivos foedaverint, qui à mortuis tributum exegerunt, qui defunctorum membra, in sandapilis honestissimè compositis, distrahere, lacerare, atq; aliò traicere non erubuerunt. Vix pes suo loco, vix caput, vix brachium mansit. Inventum est sanè temerè projectum Virginis Romanæ cor; quod ipsa inter ultima mandata è Gallia Bipontum transferri, &

juxta sororem illic sepultam sepeliri voluit more nonnunquam magnis familijs & dilectionibus usitato. Fuit autem hæc *Henrici*, fortissimi & sapientissimi Rohanij Ducis, qui tunc pro Ludovico Galliarum Rege bellum administrabat, Germana soror, ingenio & pietate admirabilis.

Iam non amplius quærendum est, an Dei hominumque odio digni sint, qui calcata Divinarum humanarumq; rerum sanctitate intra domesticos parietes Dei, in ipso puritatis contubernio, in ipso sacrarum precum & hymnorum, adeoq; in cœlestis doctrinæ Gymnasio, in præsentia Divinæ tabernaculo, Divini humaniq; odij & contemptus feralem scenam peregerunt.

183. Dei legumq; causa agitur, cum agitur Principum; quos omnia jura inviolabiles esse voluerunt: quos mortuos, etiam jus illud commune Gentium, ab improbitate defendit. Quapropter Imperatores, Reges alijq; Principes, si non hæc maleficia vindicarunt, suis ipsi injurijs

injurijs fautores exstiterunt: & in se mortuos videbuntur permittere; quod alijs in alios permiserunt.

184. Quam his in oris tyrannidem experti sunt Principes, & incolæ Palatini, eâdem ferè in Bohemia, Moravia, Silesia, Saxonia, Pomerania, Lusatia, Alsatia-Ducatu Luneburgensi, & Meckelburgensi, alijsq; Germaniæ partibus sævitum; nisi quod ab hostibus Archipalatinae familiæ, cæterisque Principibus palatinis experientia teste, extrema ruina & extirpatio præ cæteris intentabatur. Churpfalk und andere Pfalkgraven mußten das Lebergen gefressen haben.

185. Verum dum Germaniæ nostræ desolationem quâdantenus abumbrare volui; mihi injucundum hoc argumentum sub acumine styli crevit, cui si paulò fastidiosius inhæsi, ignoscendum mihi putabitis. Siquidem ita comparatum esse nemo nescit, ut ibi manum perpetuò habeamus, ubi nos habet dolor. Quanquam nihil nimis longum videri

debet; in quo sanè plus prætermisum, quàm relatum fuit. Cum easaltem hic referantur quæ 1635. 36. 37. 38. quadriennio in Palatinatu contigerunt. Quid hic, & alibi in tota Germania postmodum ad pacem usq; contigisse dicemus? quas ærumnas, quos cruciatus enarrabimus? Sed quis inauditam in Germania nostra exercitam tyrannidem prout decet referre, & suis coloribus secundum omnes circumstantias, depingere poterit? certè mortalium nemo.

186. Supradictum namq; reformationis opus & beneficium rursus profligatum: In ceremonias superstitio, in dogmata falsitas, in cultum idololatria, in gubernationem tyrannis, in totam Religionem omnimoda corruptio, per vim, invitâ Passaviensis pacis sanctione restabilita: & ita non solum in res, & corpora, sed & ipsas hominum animas imperatum ac lethaliter sævitum.

187. Scilicet hæc Iustitia Iehova est,

est, quæ à nostra injustitia pœnas sum-
psit expeditis in nos omnibus iræ suæ in-
strumentis. Desolationis enim hujus
veras inquirenti causas, 4. principales
occurrent:

*Desola-
tionis pra-
dictæ cau-
sæ.*

188. Quas inter prior est rebellio
Germanorum contra divinam Majesta-
tem Deum creatorem nostrum : *Fastus
superbia ac ebriositas Palatinorum præcipuè*; ita
enim ipse Deus conqueritur *Iesaiæ 1. v. 2.*
& seqq. Audite cœli & auribus percipe
terra; nam Iehova loquitur; filios edu-
cavi & extuli; ipsi autem deficientes re-
bellaverunt in me. Ah, gens peccatrix,
populus gravissimus iniquitate, semen
maleficientissimum, filij corruptores, de-
reliquerunt Iehovam, contemtim irri-
taverunt sanctum Israelis, ab alienantes
se se averterunt retrorsum. Quamobrem
quo percutimini amplius, augeatis Apo-
stasiam? totum caput, confectum est eâ-
dem ægitudine, & totum cor langui-
dum. A planta pedis usque ad caput
non est in isto corpore integritas; sed
vulnus, & tumor, ac plaga saniosa: ne-
que

que exprimuntur, neque alligantur, deniq; nulla emollitur unguento. Regio vestra desolata fuit, civitates vestrae exusta igne: terra ipsa vestra, quam coram vobis extranei consumpserunt, iam ita desolata est, ut solet subversione extraneorum. Nisi Iehova exercituum reliquos fecisset nobis superstitibus, utcunq; paucos; ut Sodomum essemus, Hamorae similes essemus. Non eritis similes quercui defluenti folio suo; & similes horto cui nulla est aqua. Eritque fortissimus quisque velut stupa, & opus ejus velut scintilla; ardebuntq; ambo pariter. Principes tui contumaces & socii furum; unusquisq; amat munus, & sectatur retributiones: pupillo non dicunt jus, causa viduae non pervenit ad eos. Ius omne pervertunt, reos absolvunt, innocentes judicant atq; damnant. Propterea dictum Domini Iehovae exercituum, robusti Dei Israelis: Eheu, consolationem capiam de hostibus meis, & ultionem sumam de inimicis meis. *Huc eunt verba ejusdem Prophetae cap. 13. v. 5. & seqq.* Veniunt e terra longinqua, ab extremitate

Cœlorum: Iehova & instrumenta indignationis suæ, ad corrumpendam totam illam terram. Idcirco omnes manus remissæ erunt, & omne cor humanum colliquescet: Et conturbabuntur, tormenta & dolores corripient eos, sicut parturiens indolens, quisque de proximo suo admiratione rapietur, & facies inflammatissima facies eorum futura est. Ecce, dies Iehovæ advenit, sævus & excandescentiâ & accensâ irâ, ad disponendum istam terram in desolationem, ut peccatores ejus perdat ex ea. Quicumq; inventus fuerit transfodietur; etiam omnis decrepitus cadet gladio: Et parvuli eorum illudentur ante oculos eorum; diripientur domus eorum, & fœminæ eorum vitiabuntur. Ecce ego excito contra istos Medum; qui argentum non æstimabunt, sed ipforum arcus pueros allident; & fructus ventris non miserebuntur, filioli non parceret oculus eorum. Recubabunt illic fera; & implebunt domus eorum noxia animalia: habitabuntque illic ululæ, & scopes saltabunt illic; clamabitque terrificum animal.

nimal in viduatis palatijs ipſius , & ſerpens in templis voluptarijs.

189. Experiundo porrò didicimus veritatem Prophetiæ ejusdem prophetæ cap. 5. v. 5. & ſeqq. ubi nos Germanos ſub nomine Iudæorum ſequentem in modum alloquitur: Iam itaq; notum faciam quæſo vobis quid facturus ſim vineæ meæ; amovendo ſepem ejus ut ſit depaſtioni, diſrumpendo mæſtiam ejus ut ſit conculcationi; Exponam eam deſolationi, non putabitur, neq; reſarrietur, ſed aſſurget ſentis & vepres: Inſuper nubibus interdicam, ne dimittant in eam pluviam: Et quamvis exſpectaverit officium, ecce pertinacia, juſtitiam exſpectaverit, ecce autem clamor.

Væ conjungentibus domum domui, agrum agro admoventibus, donec nihil amplius ſit loci, & efficiamini vos ſoli habitatores in media hac terra. Me audiente, Iehova exercituum dixit: ne vivam, niſi domus multæ deſolationi ſint, magnæ & præſtantes; adeò ut nullus ſit futurus habitator. Nam decem jugera vinea-

nearum reddent bathum unicum; & sementis cori reddet epham. Væ surgentibus summo manè, ut potum inebriantem sectentur; prorogantibus ad crepusculum usque, ut vinum incendat ipsos. In quorum convivijis est Cithara ac nablium, Tympanum, tibiaq; ac vinum: opus autem Iehovæ non intuentur, & factum manuum ejus non considerantur. Væ valentibus potare vinum, & strenuè ad miscendum potum inebriantem: Absolventibus improbum propter munus; & Iustitiam justorum abjudicantibus ab unoquoq; eorum. Idcirco ut absumit stipulam lingua ignis, & torridum gramen flamma deficit; radici istorum quasi tabes inerit, & flos istorum ut pulvisculus abibit: Quia contemnunt doctrinam Iehovæ exercituum, & sermonem sancti Israelis spernunt. Propterea accensus est irâ Iehova in populum suum, & extendens manum suam contra eum, percussit eum adeo ut commoti fuissent ipsi montes, fuitq; cadaver istorum succisum in medijs plateis: his omnibus non est adversa ira ejus, sed adhuc manus ejus extenta &c.

190. Eò pertinent insuper 24. & alia eiusdem Prophetæ capita. Etenim ludæorum errores, eorundem merentur castigationes, & tales quidem, quales omnes ferè Prophetæ ejusmodi peccatis determinarunt.

191. Profectò in eo vivimus desperato seculo, de cujus supina malitia Apostolus Gentium appositè scripsit 2. Tim, 3. v. 1. 2. & seqq. verbis subsequen-
tibus; Illud autem scito, fore ut extremis diebus, insint tempora molesta. Erunt enim homines sui amantes, avari, gloriosi, superbi, maledici, parentibus non obsequentes, ingrati, profani. Charitatis expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immites, minimè amantes bonorum, proditores, præcipientes, inflati, voluptatum potius, quam Dei amantes: habentes formam pietatis, sed vim ejus abnegantes. Quid igitur mirum, si nos Germani, tanti, ac tam petulantes peccatores atq; rebelles, initium tantùm prægustaverimus istius pœnæ, quam his peccatis nostris prædixit Spiritus sanctus. 1. Cor. 6. v. 4. 10.

192. Al-

192. Altera causa est summa inter universos Germaniæ Proceres discordia.

193. Tertia Protestantium inter se disunio atq; differenria; Concordia siquidem res parvæ crescunt, discordiâ maximæ dilabuntur: *omne Regnum*, inquit ipse Dominantium Dominus, *in se divisum devastabitur*: Id quod ex modernis Imperijs, vel Venetorum, vel Helvetiorum vel Fœderatorum Belgium satis indicant, ne antiquiora attingamus, cum hac de re prolixius egerimus in Triumpho nostro Suecico & alibi multis rerum argumentis, testimonijs, & exemplis acturi simus accuratius.

194. Quarta Causa est, Bohemiæ Proceribus contra datam fidem, & curata promissa, violata privilegia violatæ leges Regni fundamentales, qua de re alibi solidius agam.

Sectio tertia , in qua

*De Germania utcunque Restaura-
rata agitur.*

195. **N**Ec Germanos tamen ut
ennarratis modis miserrime
prostitutos, desolatos, Deus omnino
destituit; quod enim summo eius bene-
ficio omnibus ac singulis mortalibus in-
dies contingere videmus, dum iucundis-
simâ vicissitudine, atræ noctis tenebras
grata illa & suavissima Lux matutina ex-
cipit: Id anno huius seculi millesimo
sexcentesimo quadagesimo octavo per
pacem Monasteriensem Germaniæ, pa-
triæ, Ecclesiæ orthodoxæ, atq; adeo
etiam Celeberrimæ olim Academiæ
Heidelbergensi, alijsque non levibus ca-
lamitatum tenebris, jam tum à triginta
annis ferè immerfis, indeque solius Dei
optimi Maximi beneficio vindicatis,
contigisse, summa veneratione, summâ-
que animi gratitudine atq; lætitiâ meri-
to agnoscimus.

196. Etenim si ludos *seculares*, Regibus Româ exactis, pro salute & æternitate Imperij Romani, institutos, & centesimo quoque anno solenni pompâ instauratos, memorant rei Romanæ scriptores. Si nihil unquam majori expectatione desideratum, nihil splendidiore apparatu instructum, nihil denique communiori gaudio transactum. Publicâ præconum totam Italiam circuncursantium voce, summi & imi, omnis ætas, sexus omnis ad solennia illa omni studio concelebranda invitabantur, *Ad ludos venirent, nec spectatos hætenus, nec posthac spectandos.* Distributa februa, indicta pervigilia, imperata lectisternia, decretæ & condictæ supplicationes ad pulvinaria Deorum Trinoctio integro. Iovi statori Tauris candidis: hostijs nigris Plutoni: Iuvencis Iunoni: Latonæ, Apollini, Dianæ, hymnis, votis præanibus à patrimis pueris, matrimisque puellis litabatur, iisque pro superstitione gentiliâ Majestas Imperij Romani, & salus Reipublicæ commendabatur.

197. Hoc P. Valerij Publicolæ

institutum, ab Augusto ambitiosè occupatum, à Claudio ante tempus instauratum, à Domitiano, & Severo repetitum, sub Philippis patre & filio, anno urbis Varroniano Millesimo, Olympiadis CCLVI. Anno Tertio, Æræ Dionysianæ CCXLVII. ingenti apparatu Concelebratum refert *Julius Capitolinus*. Atlas mons se in Theatrum intulit, *Reperunt scopuli, mirandaq; sylva cucurrit*, Elephantum XXXII. Alces X. Tigres X. Leones LX. Leopardi XXX. hyenæ X. Arcoleontes. X. Camelopardi X. hippopotomus & rhinoceros, omnis generis ludi in Circo, in arena, in amphiteatro, in Campo Martio, & mille gladiatorum paria populo Romano pervigili exhibita leguntur: noctibus ipsis, quem ab astris habere non poterant splendorem, à crebro, & astris æmulo funali mutuantibus, & in totidem Luces conversis.

198. Quod si Romani, quamvis profundâ gentilitiæ superstitionis caligine merli, *ludos seculares*, eucharisticos partim, partim votivos, & in ijs totidem pa-

patriæ suæ velut Natales optimâ ratione sibi concelebrandos existimarunt, ut testatum facerent, se rem Romanam, & urbis ac Imperij incolumitatem non suæ magnitudini, sed soli Deorum Averuncorum & Iospitalium patrocinio transcriptum ire. Quotò æquiùs, Rerum publicarum Christianarum Natales, Dei immortalis immortalis beneficio restitutos, à Christianis altâ, ut ex imo pulmone ducta voce, suo seculo, suæ posteritati, imo toti orbi ad omnem memoriam impingi, & seculares paganorum ludos in jubilæos sacros converti: ne quæ beneficia Divina bonitas exorta fuerit, ea humanus stupor intervertat, & ij miseri meritò esse iubeantur qui suæ felicitatis nondum sunt capaces.

199. Quòd si Imperium illum, Ecclesia ullainde ab orbe condito, Germania certè nostra vindici, sospitatori & statore suo unico Deo, ter optimo Maximo seculare carmen, & immortales illo ipso quem numeravimus Anno MDC XLVIII laudes debet. Hic enim annus, alter velut Germaniæ natalis

O 3

est,

est, quo ſecundum inivimus ſeculum felicitium illorum temporum, quibus ſuperſtitio proſtigata, barbaries fugata, Lupanaria everſa, Idoleia diruta, Tyrannis ex uſſa, jugum *Exactorum* confractum, *Tenebrae* diſcuſſæ, *Lux* orta. Qua Germaniæ ſua libertas, orthodoxæ Eccleſiæ ſuus nitor, Proceribus proteſtantibus ſuum jus, populo reformato ſua ſalus, vita, anima, ſpiritus, omnia Divinâ bonitate reſtituta fuere.

200. Beneficium ingens ſanè & immenſum, quod omnem ſcribendi vim, omnem cogitandi contentionem, omnem denique grates dignas referendi facultatem ſupergrediens, ita nos totos occupare debet, & percellere, ut in ſola ejus contemplatione defixi, inexhauſtam Divinæ erga nos bonitatis ubertatem ſupplicibus votis veneremur.

Quandoquidem verè.

Omnia nunc rident, nunc formoſiſſimus annus. Iam demum ridet patriæ ſolum, jam demum vernat Eccleſia, jam demum ſpiritum receptant Scholæ Illuſtres, & Academiæ Germaniæ noſtræ Evangelicæ:

æ: Illustre Gymnasium Herborense
factâ pace illico instauratum; Illustris-
sima ac celeberrima olim Academia
Archipalatina Heidelbergæ renata Anno
M DC LI. Iulij XIX. Schola Horn-
bacensis iubente Principe *Friderico*, ha-
bitâ oratione inaugurali, à nobis, Bipo-
tum introducta Anno sequenti M DC
LII pridie Idus Majas. Teutopoli pau-
lo post novus dulcissimæ pacis fructus,
nova erecta Academia saluberrimis pa-
cis hisce fructibus exortis. Patriæ guber-
nacula Patres patriæ sibi commendata
habeant, Ecclesiæ ruinas resarciant pie-
tatis Opifices: Nobis Scholarum sors &
Academiarum sit Curæ, sit cordi. Scho-
læ & Academiæ humano generi adeò sunt
necessariæ, ut necessitatem ac utilitatem
earundem nec mens concipere nec pen-
na ex æquo depingere queat. Academiæ
sunt omnis purioris literaturæ, pietatis ac
virtutum officinæ; Ecclesiarum atque
Rerum publicarum seminaria. In scho-
lis salutaris cognitio de Deo traditur:
Cognitio Lapsus protoplastorum, pec-
cati originalis, Cognitio actualis peccati

*Gymna-
sium.*

*Scholarum
fructus.*

inculcatur : Cognitio de Christo Redemptore nostro ; de Æternis Dei Decretis, de Divina providentia atque voluntate in Scholis ex verbo Divino docetur : In Scholis notitia de Sacramentis, de Sacrosancta Triade, atque adeo totius Theologiæ disciplina mortalium mentibus imprimitur : In Scholis formantur Theologi, formantur legum periti, formantur Medici, formantur Philosophi ; Historici, Philologi ; In Scholis formatur quidvis, scientiæ quævis ; per scientias autem totus terrarum illuminatur orbis, *Teste Imperatore in Auth. habitæ Cod. Ne filius pro patre.*

201. Academia agrestia ingenia informat, ut paria reddantur negotijs, Academia Reipublicæ fulcra suppeditat, saxa & truncos cælat, exasciat & perpolit, ut structura consurgat, & ornamentorum varietate suos delectet, vicinos in æmulationem, & peregrinos in stuporem rapiat. Non excurram plenius velis : actum namque agere videbor, si de Academia-
rum utilitate pro Rei veritate differam.

LAUS ACA-

Solem meridie lucere probare arguar :

Si

Si Academiam Archipalatinam patriæ *demia*
ornamentum, summumq; decus existis- *Heidel-*
se olim pluribus demonstrare conaret. *bergensis.*
Novit id universus Terrarum orbis, qui
frequenter illuc confluere solebat, ut
animum scientiâ & mentem genuinâ pie-
tate impleret: Neque enim literatissimi
nomen quispiam apud exteras Nationes
merebatur, nisi hunc aërem haurisset, his
Musis excultus triumpharet, & Pala-
tinis facultatibus ditatus ad suos rediis-
set; Nota sunt, quæ olim ex Musis Pala-
tinis Gallia, Britannia, Hungaria, Tran-
sylvania, Polonia atque Batavia habue-
rint emolumenta.

202. Beatus nonnemo prædicat
agricolas, sua si bona norint: quod idem
ferè opprobrium nobis impingi posset,
qui tanto bono saginati, eius gloriam
haud magni fecimus, donec vicissitudi-
nes fatales hoc literarum lumen nobis ex-
tinguerent: Adeò verum facimus, tum
demum mortales sua intelligere bona, si
ea, quæ possederint, amittant. Nihil at-
tinet recordari calamitatum, quas Bello-
rū Furia urbi Heidelbergensi intule-
runt;

runt: Directiones, incendia, cædes, insolentias militares, vel reminiscendo horrescimus. Quis talia, scribendo sibi temperabit à lachrymis? Ex tanto labore, & agone eluctatura aliquo modo videbatur sibi urbs Archipalatina, modo omnibus jam ornamentis spoliata, Aca-
demix suus constitisset splendor, sed non sustinuere barbariem pijssimæ Musæ, avo-
larunt veluti apud Nasonem incestum fu-
gientes Tyranni, in omnes Europæ par-
tes. Quæ regio in terris Palatino non
plena labore? Palatina calamitas alijs
usui erat, ut videlicet Palatinis luminari-
bus irredirentur domi singulatim, quod
olim hic quærebant, & junctim invenis-
se gaudebant. Hinc solitudo per sub-
sellia facta; Hinc Musæum sacratissi-
mum, in Equile conversum. Neque hoc
in gradu adhuc substitit dolor Archipa-
latinus, vidit enim ut supra dictum, etiam
peregrina sacra & alienam doctrinam in-
troductam: Atque hoc flagellum men-
tes pias maximè conscindebat, ubi præ-
conibus verbi Divini, abire jussis, Lu-
men

men Academiae omninò extinctum conspiciebant.

203. Sed hæc pacis Monasteriensis beneficio quodammodo restituta, restaurata. Non enim sustinuit Divina clementia, Cælum voris inanibus diutius pulsari; reduxit lumen ex tenebris, atque adeo allegata 19. Julij est illa dies, albo signanda lapillo, qua Academiam Archipalatina[m] tanquam solem orientem denuò licuit aspicere, cui suus paulatim reddit splendor, postquam ex tenebris longissimæ noctis anhelus emergit, & pristini temporis memor, luminaria virorum illustrium & clarissimorum iterum conspicit, & ex Celeberrimis Germaniæ Academiis viros Doctissimos evocatos serenâ fronte expectat.

204. Ignosce Serenissime Princeps Elector Palatine Almæ Academiae tuæ Fautori, si nimio forsan fervore, piam matrem jam ferè deploratam, sepulchro illatam, & sibi inopinatò redditam, exosculetur. Tu es ille sol Palatinus, fons & principium totius Luminis Palatini. Tu vitam Academiae reddidisti; Tu vocalem

lem eam fecisti, & sic pacis beneficio Ecclesiam atque politiam tuam restituiti primævæ puritati atq; orthodoxiæ.

205. Liceat Serenissimum Electorem Palatinum, Nutritium & Patronum Ecclesiæ, Politix, Scholarum, & Academiæ clementissimum, Soli, Politiam, Scholas, & Academiam Lunæ conferre, quæ suo, aut nullo, aut exili admodum splendet lumine; sed à Sole illustrata, nocturnis præfulget itineribus. Vnde sanè non mirum, noctes per tot annos Germanis, ac Palatinis fuisse illunes, & novilûnio perpetuo laborasse Palatinos, cum sol ipsorum illis occidisset: ut ejus radiis destituti, perpetuas timerent tenebras. Sed reconciliatis Cæsaris Regum, Procerumq; Imperialium animis, factâ pace, & per eandem causatus Serenissimi Principis Electoris Palatini reditus, suppressisti tot tantisque ad versitatum nebulis, & quæ ab adverso Marte per Celsitudinis suæ absentiam obscurata jacebant, tranquillâ iterum ac gratâ illustrat serenitate. Hujus præsentia Scholæ, Ecclesiæ, Politia, Academia, quæ tanquam

quam navis à tempestate, excusso Gubernatore huc illucque distracta, variè impulsà, agitata, & à continuis fluctibus ferè obruta, vitam & animam resumisse, & ad antiquum vigorem & splendorem sensim redire videntur: Haud secus enim ac solis ad nos accessu, recessuque diem vel noctem constitui videmus: Ita Serenissimæ Celsitudinis suæ adventu Academiam, Ecclesiam, Politiam à caligine & tenebris ad lucem clarissimam, à fallacijs ad veritatem, & à morte ad vitam reductum meritò dicere possumus.

206. Hæc illa lux est, quæ longè hætenus gementium Palatinorum expectatione processit: hæc illa lux, quæ tam diu, in atrocissima adversariorum insultantium persecutione, nobis cendum fuit: hæc illa lux, quæ rejectis, discussisque omnium tempestatum & procellarum ærumnis, omnibus, quos Palatina Regio vivos intueretur, natalis verè lætissimus indigitari potest. Quemadmodum enim Gentes Septentrionales, quibus perpetua ferè per hyemem nox in-
cubabat, singulari gaudio afficiuntur, cum
vere

vere appropinquante adiosus sol lucē sua illos illustrat: Ita quotquot supersunt etiamnum Palatini, meritò summā lætitiā perfunduntur, cum ex tot annorum tenebris solem suum, & benignissimum principem conspiciunt, & gratiosissimæ ejus benevolentiaē lumine se sentiunt irradiatos; adeoq; restitutæ atque restauratæ Germaniæ fructus dulcissimos. Iam nunc iucundi ipsis transacti labores, cum voluptate quisque suarum commemorat Iliada ærumnarum: nulla prorsus jacturæ mentio, postquam prætoris Navis portum tenet Benignus solius Principis oculus præstat beatos.

207. Redijsti ad tuos, Serenissime Princeps, posteaquam ea sustinuisti, quæ totus terrarum orbis stupet, & nunquam non satis mirabitur, si gravissimas procellas, quas in Serenissimum Caput tuum Novercans fortuna terrâ mariq; concitaverat, attentius consideret, & ad Magnatum, Heroumque labores componat, Nihil peccatum vidit, audivitque prima tua pueritia, sed omnia undique horrida & sevis tempestatibus colluctantia.

tia. Inde inter bella, per adversitates crevisti; insidias toties tibi paratas felicissimè elusisti: hostium etiam cuniculos, machinationes, circumventiones, & criminationes fortissime retudisti. Et ne quid auxiliij Mortalibus deberes, sed omnia divinitus collata agnosceres, quasi Deo ipso manudente ab extremo orbe, Britannia Regno, ubi extrema etiam spes expirarat temporibus maximè asperis, ad avitam patriæ possessionem sive deductus, sive evocatus es. Quis enim usque adeò hebes est iudicijs, & in peritus consiliorum præteritorum, qui hæc omnia non singulari & insperato Numinis Divini auxilio deferat? Planè nos certiores sumus, quam ut ullâ linguâ expressi queat, patriam Deo optimo, Maximo, singulari curæ fuisse, qui Electoralem Palatinum ex ruinis erigere, & tantâ suffulcire Columnâ dignatus est.

208. Statuunt Philosophiæ Antistites ipsam naturam immittere mentes generosas Corporibus & Domicilijs non nisi competentibus, & rectè dispositis, adeò ut ex solo intuitu & facie hominis dig-

dignosci possit non saltem temperamentum, sed & quantus intravit habitator. Tibi Serenissime Princeps, augusti animi templum intrinsecus adornatur virtutum Thesauro, quibus Lampadis instar præfulgent pietas & prudentia: neque enim virtutem & pietatem inter laudes hominis privati despicias, sed tuo exemplo tuos ad virtutes & pietatem excitas: hinc in Consilijs & actionibus tuis veram & sanctam exerces prudentiam, quam literarum studijs peperisti, & usu rerum difficillimarum roborasti: hinc machinationes in patriæ perniciem factas tandem suffocasti, & quasi cælitus de communi rerum incolumitate persuasus, etiam rationes privatas bono publico postposuisti. Cumque à Literis ipse sentias maximum emolumentum, & facile intelligas, quanti intersit subditorum tuorum & Provincialium, earundem studia neglecta, hinc exulantem sapientiam restituere satagis: Academiam in dignitatis solum reponis; Nec patriam ad pristinum gloriæ fastigium perventuram existimas, nisi hanc literarum arcem,

ecm,

cem, iuxta & Ecclesiam, atque Politiam, pietatis matrem, & prudentiæ altricem ex pulvere iterum erigas. Academia igitur te merito Conditorem suum feret alterum, tibi comprecabitur vegetam & longævam ætatem: te nunquam non exclamationibus faustis excipiet, Deus te conserver, Sospitator noster, Pater patriæ, Religionis columen, Musarum delitiæ, pietatis genuina soboles, & spes populi. Tibi meritò exclamabit, vivat Carolus Ludovicus Elector palatinus, vivat, vivat, vivat, vigeat, floreat ad seros usque nepotes.

208. Maestè igitur Serenissime Princeps Elector Palat. fove orthodoxam fidem, eandem promove, auge quas instaurasti Scholas & Academiam, moderatos atque rerum peritos evoca porro professores; protege Ecclesiam, protege Ministerium; Divinorum oraculorum protege Symmystas; prospice ut illis statis temporibus salaria sua exsolvantur convenientia. Erige & refice indies, magis magisque tabularia, ama eruditos quoscunque, patrocinare litera-

P

tis,

tis, consiliarios suscipe ac fove cordatos,
fidos, constantes, integros scelerisque
puros.

*Defende integros, si quos deceperit error,
illos castiga cum ratione tamen.*

Reseca ab aula tua omnes ignavos, at-
que ventres inanes, ventres nil nisi
fruges consumere natos, Martis filios
prophanos prohibe: exeant ex toto tuo
Territorio inutilia terræ pondera quæ-
vis: scelerati proscribantur omnes: Sic
namque diminues cæteroquin tuis nimis
quam pressis & afflictis subditis imposita
onera; sic tibi conciliabis subditorum
amorem, sic obedientiam, sic benevo-
lentiam indigenarum, favorem extero-
rum: Sic benevolam, iucundam, &
Magnatibus propriam populi acclama-
tionem, Vivat Serenissimus Elector Pa-
latinus, vivat Celsissimus CAROLUS
Ludovicus princeps palatinus Elector,
vivat, vigeat, floreat: Vivat, vivat in
secula seculorum: Sic tibi parabuntur
Sta.

statuæ, sic erigentur arcus Triumphales, sic tibi cantabuntur encomia, laudes; usque dum in cælis læti, glorificati tecum cantabimus omnes Divinum illud Halleluja, Halleluja, Halleluja, in sempiterna gloria. Præstat sanè benedictio, quam maledictio populi; ut enim illa felicitatis, sic hæc infelicitatis certissimus index.

210. Sed quò provehor! Et Dei judicia, & beneficia in Ecclesiam Germanorum atque Politiam *hac ipsa pace, pacis hujus beneficio* effusa, justı voluminis argumentum sunt, non huius instituti.

211. Celebrate igitur Iehovam vos Principes Electores Imperij: laudate Iehovam vos cæteri Germaniæ Principes, Proceres, atque Magnates: deprædicate Dominum Dominorum & vos Germaniæ populi, subditi, & incolæ: Celebrate Iehovam Palatini, laudate Iehovam Saxones, celebrate Iehovam V Vestphali, laudate Iehovam Bavari, Iuliaci, Montenses, Clivenses, celebrate Iehovam Moguntini, Franci, Suevi, Trevirenses Colonienses; laudate Iehovam Alsatii, Lusatii, Moravi, Silesij, Bohemi, Po-

merani; deprædicate Iehovam Austria-
ci, Misnenses, Luneburgenses, Halber-
stadienses, Paderbornenses; deprædica-
te Iehovam quotquot estis incolæ &
subditi vniuersi Imperij Teutonici, ju-
bilate, psallite, & exaltate Dominum,
proclamate nomen ejus; notas facite in
populis actiones ejus. Canite ei, psallite
ei, confabulamini de omnibus mirabili-
bus ejus. Laudibus vos offerte & efferte
in nomine sancto ejus. Lætetur animus
quærentium Iehovam. Requirit Ieho-
vam & robur ejus: quærite faciem ejus
jugiter. Recordamini mirabilium ejus
quæ fecit, prodigiorum ejus, & judicio-
rum oris ejus. Hic est Iehova Deus no-
ster: in rota terra sunt indicia ejus. O
semen Israelis servi ejus; filij Iacobi
Electi ejus. Recordamini in seculum
fæderis ejus; in mille ætates verbi quod
præcepit: quod stabilivit Israeli in fœ-
dus perpetuum. Canite Iehovæ tota
terra: annunciate de die in diem salu-
tem ejus. Narrate in Gentibus gloriam
ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.
Nam magnus Iehova, & summo perè lau-
dan-

dandus , reverendus est super omnes Deos. Quia omnes Dij populorum sunt Idola : Iehova verò Cælos fecit : Decor & Majestas coram eo, robur & gaudium in loco ejus. Cedite Iehovæ familiæ populorum : Cedite Iehovæ gloriam & robur : Cedite Iehovæ gloriam nominis ejus : afferte munus & venite in conspectum ejus : incurvate vos honorem habentes Iehovæ in decore sanctitatis. Formidate à conspectu ejus tota terra : Etiam stabilietur orbis habitabilis ne dimoveatur. Lætamini cæli & exultate terra : ac dicite in gentibus : Iehova regnat ; perstrepet mare & quod ipsum implet , exultate agri , & quicquid in ijs est. Cantate arbores sylvæ ob præsentiam Iehovæ. Celebrate Iehovam, quoniam bonus est, quoniam in seculum benignitas ejus. Et dicite toti, toti, serva nos Deus salutis nostræ, & congrega nos, & libera à gentibus ad celebrandum nomen sanctum tuum , & laudationibus commendandum nos in laude tua. Benedictus Iehova Deus Israelis à seculo usque in seculum , dicat populus , dicant

omnes gentes, dicat tota terra, Amen & laudem Iehovæ.

212. Quod si enim olim Regius Propheta David cor Iehovæ, 1. Chron. 16. v. 8. & seqq. præfatis verbis & formula Iehovæ beneficia exulit, laudavit, eccur nos iisdem eandem ob causam non utemur? Cantate Iehovæ canticum novum, canticum laudis ejus ab extremis terræ; attollant vocem desertum, civitates & villæ ejus: canant habitatores terræ, è vertice montium vociferentur. Tribuant Iehovæ gloriam, & laudes ejus in Regionibus indicent. *Iesaiæ* 42. v. 10. & seqq. Cantate cæli, & exsulta terra, & frangorem edite montes cantui quia solatus Iehova populum suum, & pauperum suorum misertus est *Iesaiæ* 49. v. 13.

213. Hanc à nobis gratitudinem, hanc tesseram hospitalem, hunc cultum exigit qui pacis hujus beneficio Germaniam utcunque restituit, ille qui nobis hæc oriafecit Deus triunus, non hostias, nec hecatombas, non lectisternia, nec pervigilia, non spectacula, nec histrioniam, non soccos, nec cothurnos, non
Cre-

Crepitacula, nec fistra, non corollas, nec
corymbos, non ludicras *Retiariorum* &
Mirmillonum pugnas, non cæcos *Andabata-*
rum conflictus, nec insanos bacchan-
tium & lymphatorum pæanas, & quic-
quid gentilitiâ superstitione ac luxurie
peccatum: Sed sinceram beneficij ac-
cepti agnitionem, gratam commemora-
tionem, preces Eucharisticas partim, par-
tim votivas, pro longa & diuturna bene-
ficij collati prorogatione: ut summi hu-
jus boni dator ejusdem velit esse stator
& vindex perpetuus, idque ratum & sa-
lutare esse jubeat & nobis, & posteritati
nostræ, ad seros usque nepotes.

214. Cum in ea nos sanè, summus
ille Rerum humanarum arbiter singula-
ri pacis hujus gratiâ atque favore, post
acerbissima fata; & minus speratas rerum
vicissitudines, servavit tempora, quibus
felicitati Evangelicæ, & nobis de pace
data meritò gratulamur: tot & tanta sunt
pacis hujus, tumque inaudita & gloriosa
beneficia, ut neminem adeò vecordem
& ingratum suspicari possim, qui non ex-
ultet, & totus, totus gaudio perfundatur.

Sectio Quarta.

*Quæ est, de Ecclesijs Protestantium
in Europa, in Imperio Germanico præsertim,
& de Christiano inter eas Syncretissimo, vel
ad minimum de mutua Tolerantia
serio instituenda, ac sanctè conservan-
da; si Germaniam penitus re-
stauratam velimus atq;
securam.*

215. **V**T verò magnitudinem bo-
ni, quod alienæ liberalitati
debemus, nosse, & immotâ observantiâ
agnovisse, & observare inviolabiliter,
pars gratitudinis est, & verum ejus in-
centivum: Sic tanto sanguine, ære, &
curâ redemptæ pacis fæda violatio, ipsis
Ethnicis detestatæ ingratitude certis-
simus index est, & horribilis Divinæ Cle-
mentiae atq; bonitatis contemptus. Equi-
dem cum pacis Monasteriensis placita,
quantum ad evacuationem Hombur-
genlem, & Landstulensem & alias id ge-
neris, & majoris momenti sanctiones,
suum

suum necdum sortiantur effectum; ejusdem pacis, ac Imperij leges fundamentales, à Pontificijs præcipuè, indies magis magisque violentur & subvertantur; ut per novissimam expeditionem Monasteriensem satis apparet. & aliæ quotidianâ praxi roboratæ contraventiones abundè testantur. Neque ab illis attendatur nec salus publica, nec sanctio, nec ratio l. 35. ff. de V. signif. Ecquid hoc aliud est, quam Imperij & Europæ Protestantibus securitatis suæ curam atque sollicitudinem commendare, & ut Germani loquuntur die Nacht ankündigen? Cui securitati stabiliendæ solidius medium nullum occurrit, nec potior extat ratio, quàm Christiana inter Lutheranos atque Reformatos Protestantium Ecclesiarum Reconciliatio, vel ad minimum mutua inter sese tolerantia.

216. Quæ licet in Ecclesia universalis, per totum mundum sparsa, omnium particularium Ecclesiarum, purissimi quos novi, greges sint atque cætus, qui in syncretismum facile ac firmiter coalescere queant, doctrinam si respi-

ciamus. Tamen inde à Reformationis usque initio, disrutâ præsertim Marpurgi Anno 1529 stabilitâ tolerantia, pro dolor etiamnum miserè & infelicer inter sese digladiantur. Id quod omnibus ab utraque parte cordatis, ac verè pijs, hætenus summoperè displicuit; quare omnem movebimus lapidem, & eò rem intelligentibus meritò innitendū omnibus, ut de stabili pace atq; *syncretismo* seriò ineantur Consilia. Sicut autem utrinque dimicatum est, sic utrinque peccatum, levius tamen à nostra quam ab altera parte à charitatis & modestiæ legibus aberratum esse animadvertet prudens scriptorum lector, & justus rerum arbiter. Dissolutâ siquidem Marpurgi Anno 1529 stabilitâ inter partes mutua tolerantia, (ne de alijs quid dicamus) nullus prurientibus ac inquietis quibusdam Lutheranorum ingenijs fuit dimicandi, altercandi, accusandi, calumniandi atque etiam nostros condemnandi finis. Quid autem quæso infelicibus illis armis effectum? Quid tot ac tantis calumnijs lucratum? Quid tot pugnacium libro-
rum

rum plaustris promotum? Quid? Istis certè distractionibus sanavit bestia Apocalypica, à primis illis Heroibus, ipsi spiritus gladio inflicta vulnera. Fratribus enim inter sese commissis, bestia in sinu gavisa, dentes suos in eos iterum acuit & acutos ita infixit, ut inter sese disceptantes, Pontificijs primò derisioni, deinde contemptui, tandem prædæ facti sint, atque supra in sectione secunda enarratæ desolationi. Sic exorbitatum, sic infanitum, tolerabilius tamen ab hac quam ab altera parte, ut animis exacerbatis, & ingenijs ad lites assuefactis & unicè intentis, nobis pietas defloreat, charitas exulet, & in earum locum succedant, plurimis in locis, & apud quamplurimos, in vita profanæ dissolutiones, in animo amarulentia acerbissima, ac odia plusquam Vatiniana, ut irreconciliabiles evalerint spiritus illi jurgiosi, exceptis undiq; pacificis atque pijs.

2. 7. Quousque igitur devorabit gladius? Redeat in præcordia virtus. De possibili cōcordia, seria ut ut sera capiantur consilia, ne fortassis quod Deus affer-

avertat, utrinque pereatur. Deus opt. Max. propterea ardentissimè invocandus, ut mentibus nostris infundat luminis sui radios efficaces, voluntatibus verò superabundantes pacis ac spiritus ejus inclinationes, ut sepositâ feritate, ad pacē pectora & mutuam tolerantiam solidè inflectantur, flexa verò in modum tanti acquirendi boni indefinenter & constanter inquirant, nec cessent, donec acquiescat terra ab istis suis motibus.

218. Fateor equidem, non ideò solum à pacificis jam dudum effusè lamentatum, sed multoties etiam laboratum à nonnullis: quamvis itidem ab unius partis affleclis vehementius quàm ab alterius, ab utrisque quales quales fuerit optimâ credimus intentione atque animo; quod verò pijsimi eorum ac laude dignissimi conatus, temporum injuriâ hominumq; culpâ hætenus pleram partē evanuerint, verum est ac dolendum juxta. Vt à compluribus porrò huic rei deludatum, ita, quod notandum imprimis, modis diversis, pro suis cujusq; meditationibus eum in finem quæsitâ ratio, ac attentata media,

dia. Alij per disputationes, alij, per scripta, alij per amica colloquia, alij per fraternas collationes: alij per synodos, alij per opinionum quarundā mixturam inflicta vulnera sanare voluerunt & tollere mala. Per me licet, ut suā quisque sententiā fruatur, dummodo per eos mihi liceat etiam quod optimum omnium videtur atq; facilimum in medium proferre, & prudentiorum disquisitioni proponere, magis convenientia si producantur approbatur.

219. Principio itaque per viam mutuæ Tolerantiæ negotium tanti momenti tentandum esse puto, antequam ad ipsum syncretismum progrediamur.

220. Ita verò tolerantiam hanc comparatam esse cupio, ut reservatis utrinq; opinionibus, ceremonijs, gubernandi modis, & manentibus pariter distinctis Ecclesiarum corporibus, ab utraq; parte salutis fundamenta servari agnoscamus, in reliquis verò indecisīs patienter nos invicem perferamus, mutuis nos officijs devinciamus & à solitis & impertinentibus abstinemus condemnationibus, & ad
ver-

versus communes & externos hostes in rebus politicis unā agamus ac defendamus causam unanimiter & necessariō.

221. Concessā hac tolerantia ab altera parte, quemadmodum à nostra in Archipalatinate ac Belgio conceditur: haud difficulter Deo tali benedicente initio brevi dabitur propior partium accessio, sedatio affectuum major, & Christiana magis, & inter eas strictius vinculum, seu omnimoda Concordia procul dubio.

222. De hoc verò syncretismo sive Concordia dissertaturus removebo obstacula, objectas & obijciendas contra eam objectiones atque difficultates eorum, qui ab utraq; parte Rei tam sanctæ & necessariæ minus favere videntur sed eandem potius impedire conantur. II Modum atque rationem ejus ineundæ concordie indicabo. III Ejus probabo possibilitatem ac Iustitiam. IV facilitatem; Et denique V necessitatem & utilitatem ejus demonstrabo.

C A P. I.

223. **N**aturam verò Syncretismi, indolem, vel quæstiones circa illum, tum theticas seu generales, tum hypotheticas seu particulares, ut solidius cognitas, atq; perspectas habeamus adeoque quæsitæ Reconciliatio facilius ac uberiori cum fructu procedere queat; legere non inutile erit, Clariss. ac Celeberrimi D. Gisberti Voëtij &c. Disputationis Theologicæ de Syncretismo seu unione Dissidentium Ecclesiarum partem 1. 2. 3. 4. ubi multa insignia & ad rem pertinentia reperire est. Quâ præmissa præmonitione ad ipsas pergo objectiones, difficultates, & obstacula.

I.

224. Quas inter Prima est, paucissimorum Theologorum nostrorum opinio, frustraneos omninò conatus meos futuros; quod experientiâ magistrâ; uti à parte nostrorum omnia sint præstita, ad schisma & præveniendum, & ad unionem retinendam, per Theologos Helveticos non tantum, & Gallos, sed & Germanos

manos Melancthonem, Bucerum, & Theologos V Vittebergenses Melancthonis discipulos; sic postea constituto tā schismate & discorde concordia Bergensi, nihil omissum quo concordia resarci-ri, & legitimus quis Syncretismus iniri possit. Argumento esse scripta henotica & irenica Heidelbergensium Germanica tit. Admonitio ad pacem, & scriptū, apologeticum ejusdem admonitionis postea contra Lutheranos emissum; Parei Eirenicon; Lampadij prodromum concordia Evangelicæ; Epistolas quasdam Theologorum Reformatorum à Ioanne Dureo editas. Vbi ad finem syllabum scriptorum irenicorum subiicit. Huc referenda esse Colloquia hac de re sæpissime frustra instituta, quorum duodecim præter propter refert clarissimus D. Hornbeckius in *Summa sua Controversiarum. &c.* Huc referatur relatio ultimi Colloquij Lipsiæ habiti inter nonnullos Reformatos & Lutheranos Theologos Anno 1631. Et quæ Conradus Bergius inseruit tractatui de fide Catholica ejusque fundamento &c. Bremæ Anno

1639. Et Ludovicus Crocius Antio-
chinismi disp. 23. Cum quibus conferen-
da admonitio Neostadiana de libro Con-
cordiæ; ejusdemq; apologia. Sed Lu-
theranos (saltem Theologorum maxi-
mam partem) his consilijs ac conatibus
nostrorum obstitisse, ut sit videre in hi-
storia sacramentaria Hospiniani; & et-
iamnum hodie constanter obsistere, uti
doceant varia scripta opposita Heidel-
bergenfibus, Lampadio, Parei Eirenico;
& recentia scripta Nicolai Hunnij, &
Ioannis Himmelij; qui posterior Tit.
Collegij Irenici seu pacificatorij 8. di-
sputationibus contendit modum conci-
liandi hunc unicum esse, si Calvinistæ
in omnibus controversijs usque ad mini-
mas problematicas, etiam fantasticas &
calumniatorias, Lutheranis applaudant.
Authoribus modo citatis adjungi etiam
potest tanquam unguis in alieno ulcere
Adamus Contzen tract. de unione & sy-
nodo Evangelicorum, & quæ idem le-
suisa inseruit Politicæ suæ lib. 9. cap. 24.
30. Quæ licet de verbo ferè ad verbum
habeantur in Thes. 6. jam allegatæ Di-

Q

Spü-

sputationis Theologicæ, parte tertia
Clarissimi Voetij: non tamen eum in fi-
nem à Celeberrimo D. Voetio proferun-
tur, ut quem intendo syncretismum, vel
intentionem meam improbet. Sic enim
habent verba in eadem Thesi subsequen-
tia: Nos ut hactenus nostrorum rationi-
bus pro syncretismo non refragamur: Sic
cum prudentioribus & rerum Germa-
nicarum intelligentibus censemus Eccle-
siasticis & communibus consilijs pru-
denter despiciendum, non verò schola-
rum disputationibus & privatorum quo-
rundam conceptibus determinandū, An
& qua potissimum ratione hoc rerū statu
post omnia hactenus frustra tentata, Lu-
theranosque Theologos nonnullos per-
tiores, non obstantibus plagis & iudi-
cijs Dei in Germaniam perpetuò exun-
dantibus magis magis que efferatos, absq;
iudicio & periculo tum veritatis tum in-
columitatis Ecclesiarum nostrarū, syn-
cretismus universalis urgendus, petendus,
instituendus sit, ad modulū syncretismi,
quo in Bohemia (testel oan. Micrælio Lu-
therano syntagm histor. Ecclesiæ p. 872.
& ioh. Læto Reformato in compendio

historiæ universalis p. 605. 606.) obtinuit ; aut ejus , qui etiamnum obtinet in Polonia (de quo Parei Eirenicon, & harmonia confessionum , & Ioh. Lætus loco citato) aut ejus, qui hodie etiam obtineredicitur Elbingæ in Borussia. Interim quia circa Syncretismum ejusmodi occurrere possent dubia non pauca & calus conscientia, in antecessum cogitandum est illis, qui hæc consilia ex professo agitant, de perspicua & solida eorum determinatione rationibus utrimque expensis. Quæ autem illa sint videantur in ipsa allegata Thesi literatissimi D. Voetij. Vnde hujus, & aliorum saniorum Theologorum judicio apparet, non omnino vanos tandem futuros conatus meos: circumspectè saltem & prudenter negotium perficiendum existimant; sicut enim, ut desint vires, tamen est laudanda voluntas, sic & hoc in casu, ut hætenus defuerint effectus, tamen ab eo instituto, proposito, & intentione nequaquam desistendum est. II.

225. Nullos verò ex nostris esse puto, qui salutarem hanc re-

conciliationem penitus dissuadeant : si qui tamen sint, quod ignoro, sciendum illis, hoc seculo apud plures esse peculiare ut præjudicijs potius regantur quam recto utantur iudicio, pluris opinionum & præjudicii farraginem, quam rationum pondus eos æstimare.

l l l.

226. Tam sanctæ intentioni, qui ab altera parte magnâ, ut jam vidimus, congerie passionis zelo, perperam sese opponunt Theologismagis pacificam, meliorem mentem atq; pietatem à concordia Authore Deo imprecamur primò.

227. Secundò asserimus, quod rerum non fuerint nescius, quisquis primus dixerit, *nil esse quod fortius multitudinem regat, quam vana & obstinata præjudicia*: Divinissimè enim ut omnia profatus est Christus; *prudentiores esse filios tenebrarum quam lucis*: ut non modo opinantium, major plerumq; sit impetus, sed ea multitudinis perversitas, ut decipi malint quam ad Rectum inclinare.

228. Raro tot elogijs verum cultum commendavit Deus, quin ferè plus super-

superstitione adeptus sit malus Dæmon, quam sanctus Dei Spiritus. Omnis mundi ætas si percurratur, in asserti huius veritatem consentiat. *Mos* n Divinissimum prophetam Deu multis mirandis armaverat in legatione ad pharaonem; æ statim obstinere *Iannes & Iambres*, eâ contentione, ut aliquamdiu plus valerent falsis exorcismis, quàm ille veris miraculis. Templum struxerat & inauguraverat *Salamon*, quali in perpetuam veri cultus custodiam: vix quadraginta annis post, gregarius *Ieroboam*, idola collocavit *Dan & Bethel*, tanto profectu, ut decem tribus in Idololatriæ commercium traheret. Quam impetuosa fuit *Achab* *Isabel* in superstitiosi *Bael* patrocinio! ut non omnem modo Dei populum cum cultu extingueret, sed ipsum *Heliam*, qui ignem de cœlo poterat provocare, ita exterreret, ut stationem deserens, profugus mortem vulgarem sibi precaretur, cui tamen destinatum erat, igneis bigis ut tandem ad Cœlum eveheretur illustris. Nil apertius est quam plus moliri, plus assequi ferè

Q 3

mali-

malitiæ falsos protelatores, quam solent veritatis ac bonitatis Architecti.

229. Is malus profectus ex multitudinis vitio nascitur; cui proprium plus opinari quam sciri; citius assentiri quam ratione expediri. Et si non ferebant noctu *lolia mali homines*, a vita tamen maledictione terrâ produceret spinas. Et si nulli essent malitiæ fabri, multitudo vanorum appetens, sibi fingeret, quod superstitiosè veneraretur. Non oritur à veritatis defectu ista calamitas, sed iusto Dei iudicio; quia sicuti lapsus indignatione fecit, ut plus valeat terra sponte protrudendis zizanijs, quam omnis hominum industria producendis frugibus; ita quoq; plus valeat serpens, in demendandis hominum animis, quam Spiritus Sancti cooperarij in reconciliatione nostra propaganda. Sed triumphabit tandem veritas bonæ causæ.

230. Præsertim cum illis tertio opponamus & alios multos Augustanæ confessionis Theologos, non paucos, & si non majoris, non minoris tamen auctoritatis ac pietatis ut suo loco inferius pluri-

pluribus ostendam. Et hæc sufficient pro
solutione, primæ, secundæ, ac tertiæ
objectionis.

231. Quartam utriusque partis
nonnulli ponunt in reconciliationis dif-
ficultate; quam objectionem quodam-
modo annullare posset *vetus Poetæ vers⁹*

*Per varios casus, per tot discrimina rerum
Nitimur in Latium.*

Et tritum illud, *omne principium grave,
res ardua virtus*: Initium equidem rei
tanti momenti sua non carebit difficulta-
te, verum ubi semel Dei benedictione
seriâ curâ factum fuerit initium, ex
voto res facilius procedet, quam existi-
maveris, ut verum sit

Dimidium facti, qui benè cœpit habet.

Id quod juxta & hujus objectionis
imbecillitatem inferius peculiari de-
monstrabo capite.

232. Futilius est quintum ob-
staculum, quod obijcientes quærunt,
quisnam in re tam gravi, ac sum-
ptuosissima, immensos istos sit fa-
cturus sumptus, & impensas, quas negotiū

tanti ponderis ac durationis requireret ? modo res eò pervenerit , non deerunt Godefridi Bullionij Duces sanctam hanc suscepturi expeditionem, id est, concordiam tantoperè optatam ergo atq; quæ sitæ sumptus facturi quoscunq;. Divinæ quippe zelus gloriæ, rebus quibuscunq; pretiosis, nobis carior esse debet, atq; major : nec sumptus vel impensæ censendæ quicquid eò impenditur.

233. Sunt sextò ab aliera parte quidam, qui perpetui nostros, hoc est, per omnes ferè & singulos articulos, dissensus accusant, ac ea propter hanc reconciliationem impossibilem esse clamant. Sed quanta hæc sit falsitas atque calumnia, res ipsa loquitur, confessionum Genevæ impressa Harmonia, contrarium evincit, Reformatorum facta, scripta atq; confessiones ejusmodi mendaces nugæ satis explodunt atq; redarguunt. Vnde de refutatione ejusmodi socios indignos existimo, Eccur etiam paucorum hominum criminationes mendaces æquè ac temerarias, toti eorum genti tribuerem cum idem ab ipsis efflagitem, ne confes-

sio.

sionibus nostris ac ordini toti impingat quod huic, vel illi nostrorum Theologorum exciderit gravius vel præcipitanti-
us effusum. Deplorandus tamen est, talium impurus ac impotens affectus, quo ita abripiuntur, ut in eo totos esse putes, animum quæ obfirmasse suum, ut omnes omninò vias pacis & tolerantiae, quantumvis justas, faciles, & utrique parti, ad sui conservationem utiles & necessarias, per fas & nefas semper dissuadeant, ut in adversarios concepta odia sua ad satietatem usque exercere queant. Siccine didicerunt Christum? Viderint & sciant, à parte stent quacunque, horum & aliorum Deo tandem aliquando reddendam esse rationem.

234. Sed pergunt septimò alij Lutheranorum nonnulli asserentes, Reformatos genuinos Augustanae confessionis non esse Professores. Hæc assertio, quam sit absona & veritati contraria vel hinc satis apparet, quod Augustana confessio à nostris in publicis imperij comitijs, & alijs conventibus non una vice approbata fuerit ac subsignata, & nostri

à Lutheranis habiti & pro fidei confortibus agniti. Ne autem latius me effundam, omnia huc spectantia diducendo, quædem saltem proferam, alibi ea, si opus fuerit prolixius deducturus. In conventu VVeinfurtenfi Anno 1532. admissa fuit confessio quatuor civitatum, tanquam Augustanæ congrua, à quibus civitatibus Augustana quoque fuerat approbata. In conventu VVittenbergenfi Anno 1536. dextra quoque fraternitatis data est, vivente etiamnum & non reclamante Luthero, & hoc pacto inter partes stabilita sancta concordia. Huc pertinet amica tractatio inter Saxones & Helvetios, Anno 1536. habita. Et Colloquium VVormatiense, Anno 1557. cui Farellus & Beza interfuerunt, & pro afflictis Reformatæ Galliæ Ecclesijs, tanquam ejusdem fidei confortibus, egerunt apud Protestantes, ut oppressis suppetias ferrent, intercedendo scilicet penes Galliarum Regem, vel alio modo quovis, quod etiam sæpissimè laudabiliter factum. Anno 1561. Fridericus Tertius Elector Palatinus, quamvis Reformatæ

ma-

matius addictior, nihilominus pro Augustanæ confessionis socio, in Conventu Naumburgensi fuit agnitus. Et in Comitibus 1566 Augustæ habitis, frustra nitentibus Theologis quibusdam, ad lites natus, non solum admissus & confirmatus in eo jure, sed etiam Directorium inter Protestantes, ut antea & postea factum, obtinuit. Idem de filio suo Ioanne Casimiro & de nepote Friderico IV. principe Electore, in comitijs Augustanis An. 1582. Et Ratisbonensibus Anno 1590; probare firmius & dilucidare fusius in promptu foret, si opus esset quibus adjungo, ipsius *Ioannis Calvinii* Exemplum, qui non tantum Augustanæ Confessionis subscripsisse invenitur, sed & multoties Germaniæ Conventibus interfuisse, gratus, ac magni nominis, inter Theologos deprehenditur; à Magistratu Argentoratensi eò missus: Imo ab eodem Magistratu ad Conciliū Tridentinū fuit deputat⁹.

235. Manifestum hinc itaque est, quam vana octavo alia quorundam ex illis sit objectio, Reformatos nimirum in pace Religionis Passaviensi non esse comprehensos, eoque in Impe-

rio non tolerandos, nec Protestantibus habendos. R. equàm falsa hæc sit objectio ex dilutione præcedentis quadante nus apparet. Sexcenties demonstratum est, Augustanam confessionem, quoad substantiam, à Reformatis fuisse approbatam, subscriptam, atque defensam, quod infinitis atque irrefragabilibus testimonijs demonstrare facile esset, nisi ad alia instituti scopus properaret. A multis ac magnis viris frivolæ huic objectioni læpius solidissimè fuit occursum; necquicquam responsum, quod ullius sit momenti. Videatur hæc insuper objectio solidè refutata in Triumpho nostro Suecico.

236. Vaniores sunt qui sequenti modo obijciendo argumentantur nono: si maximè in ijs saltem discordaremus, quæ fundamentum non invertunt, non liceret tamen Lutheranis purioribus hujusmodi Syncretismum cum Reformatis instituere, quia nunquam licet veritatem cum erroribus commiscere. R. Objectioni huic superius in causis reformationis quodammodo respondi, pro primò. Se-

Secundò dico Ecclesias nostras errorum nondum esse convictas : Puriores enim nostris Ecclesijs, Lutherani demonstrare nequeunt. Tertiò nolumus hic sententiarum commixtionem, nolumus ut altera pars alteri per vim sententiam suã obtrudat recipiendam. Hæc tantum volumus, ut si qui sint utrimq; errores, ejiciantur, syncretismus de super instituat; vel ad minimum mutua tolerantia: citrà mutuas condemnationes, mutuis nos officijs devinciamus. A nostris hucusq; sanè hac in parte nihil est omissum siquidem in Archipalatinatu, Palatinatu Simmerano, Bipontino, in Hassia, à Principe Electore Brandenburgico Lutherani non tantum tolerantur, sed & ad honores, & præcipua munera atq; officia admittuntur : Et quam benignè in Belgio & alibi habeantur res ipsa loquitur. Parem ab altera parte humanitatem, tolerantiam desideramus : neque nos contra conscientiam consentiemus ut vel tantilla veritatis pars vel negando, vel connivendo periclitetur.

237. Ejusdem planè naturæ est
de-

decima cujusdem Lutherani objectio ; Reformatos propterea vel maximè non esse tolerandos , quod à Lutheranis egressi, schismatis sint facti rei : R. nos à Lutheranis egressos, falsum esse ; Magnus quippe Lutherus solus non fuit, nec primus, qui manum Reformationi ad-moverit. Longè ante ejus tempora formati & Reformati erant innumeri Valdensium & Albigen-sium cætus, qui multas persecutiones usque ad Luthe-rum passi perdurarunt, multis in locis quidem, sed in Galliæ partibus impri-mis, & in Sabaudia quibusdam Regio-nibus montosis ; Ex quorum reliquijs, pars florentissimarum Gallicarum Ec-clesiarum Reformatarum exstructa, jam constat atque componitur, ut no-runt illi, quibus historia earum inno-tuit. Quæ jam Reformatae Ecclesiæ Gallicæ Lutherum nunquam Reforma-torem habuerunt , potius hos Al-bigen-ses & Valdenses, trecentis annis Luthero antiquiores, agnoscunt suas, ut ita dicam, matrices, ubi tamen Lu-

*Reforma-
tio annis
Luthera-
nis sunt
antiquio-
res.*

Lutheri nomen & virtus ipsis innotuit, gaudio quidem affectæ sunt summo, sed nunquam tamen illis recepta est opinio ejus, *de modo præsentia corporis Christi*. Id quod & Bohemorum, Anglorum, & Helveticorum annales evincunt, quos prætereo brevitatis ergo.

238. Alijs fortassis indoctis, hac undecimâ tantum nitentibus objectione, nolumus hanc reconciliationem; & inquirentibus, non aliam autem rationem dantibus quam

Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas,

sanam ac meliorem mentem precamur, pacis ac Spiritus sancti illuminationem. Stupore certè non caret, quod protestantibus protestantes eousq; malè cupiant, ut alij alios extinctum ire velint & ex Imperio extirpatum! & quidem suo proprio tandem malo, si pergant in suis illis dissidijs ac odijs.

239. Si qui fortè duodecimò ab al-
te-

terutra parte hoc scripti genus, & hosce salutare conatus meos indignabuntur; quasi falcem meam in alienam messem temerario ausu immittere voluerim, & πολυπραγμονεῖν: Is sciat velim, quod nul-

Studium

Theologia

& Divi.

na gloria

promo-

enda ad

omnes

pertinet.

lum me cacoethes cum quoquam litigandi, non πολυπραγμοσύνη, nulla scripturiendi prurigo, me impulerit ad hunc laborem: nec illum suscepi quod falcem meam in alienam messem immittere voluerim: Sed quicquid hic est oppellæ, mihi extorsit Divinæ gloriæ studium, & vocationis meæ ratio, quibus privatim & publicè cupio bene mereri de Ecclesia & publico, secundum divinitus mihi concessum talentum. Acceperint alij qui ex professo Theologiam profitenturque in illa facultate talenta, acceperint alij duo: Lucrentur totidem in arduo hoc negotio: unicum autem mihi in eadem facultate creditum talentum, ut in terram defodiam, & occultam pecuniam Domini, contra præcepta Christi Matth. 25, quis imperabit? Et quis prohibebit, vel jure impediet, quod inde Christo debeo fœnus? cum ea tantum secta.

ectatus sim , quæ ab omnibus pacis
huius amantibus approbantur, aut in-
sectatus , quæ à meliori parte impro-
bantur, idque illis rationibus quas ex
orthodoxa didici Theologia. Qua-
re nullum nefas esse puto , si discipulus
lectionis suæ pensum reddiderit : Siqui-
dem mortalibus cuiuscunque status, sa-
num rationis uum , & Theologiæ
scientiam adeptis , de Religionis ne-
gotijs judicare licet atque promovere
hanc quam quærimus reconciliatio-
nem. Sicut enim omnes homines dua-
bus partibus , animâ & corpore con-
stant ; ita quoque omnes ad duplicem
tenentur actionem ; unam quâ Deiglo-
riam nos magnificare ac celebrare de-
cet ; alteram , quâ Reipublicæ tran-
quillitatem , & salutem publicam pro-
curare tenemur. Vtrumque in hoc
reconciliationis præstatur negotio.
Atque ut illarum partium quamvis
naturâ distinctarum , magna tamen in-
ter ipsas est cognatio : Sic hæ actiones
à se mutuò sine gravi scelere separari
non possunt. Ut impiè faciant , qui ita
R mun-

mundanis negotijs, publicis vel privatis incumbunt, ut Divinarum rerum nullam aut exiguam rationem habeant. Quin imò alios mei Generis hoc exemplo meo, ad similes conatus, ac sollicitudinem excitare volui, ut quisque suo loco & ordine, sicut ego meo, negotium hoc studeat promovere pro virili. Res enim ubi Politicorum sedulò æquè ac Theologorum urgebitur consilio, & operâ; dubium non est quin speratum fortiatur eventum.

240 Fateor equidem nos hac in parte satis lubrico consistere loco, hoc maximè eristico seculo, quo plerumq; sinistra sumitur quod dabatur dextrâ, & sæpiùs ceu vento Cæsiâ, atras nubes & nimbum densum nobis attrahimus jurgiorum & litium, quæ etiam non rarò ex civilibus in criminales abeunt. Interea tamen apud homines cordatos debet vincere amor recti, ut freti bonæ conscientiae testimonio, semper & ubique citra omnem personarum respectum, quam credunt veritatem eloqui & profiteri audeant, parati vel suum errorem corri-

corrigere, si errasse convincantur, vel sua tueri, si injuste impugnentur. Et quamvis non una me sollicitudo tenuerit in hac exaranda qualicunq; scriptio-
ne, omnem tamen excussi metum præ-
posterum de illius eventu, quem censui
committendum divinæ providentiæ, ex
quo apud me reputavi hanc causam tot
solidarum rationum, etiam ex Dei ver-
bo, columnis, & politicis maximis sub-
nixam, & Politicis & Ecclesiasticis viris
in Europa, præsertim in Germania gra-
tam esse debere imò utrisque peraccep-
tam fore vehementer spero & opto. Il-
lis quo spectat ad legem fundamenta-
lem Protestantium rerum publicarum,
quam in tuto collocare, bonorum omniū
interest; His verò quod non aliò hic
collimem, quam ad promovendam in
Ecclesijs protestantibus Christianam u-
nionem.

241. Si cui hæc nostra non pla-
cuerint, benè merebitur de publico &
de me, dando meliora. Imo si quis cer-
tiora meis habuerit, mea q; confutare ag-
gredietur, eum per viscera Divinæ mise-

ricordiæ obtestor, ut id faciat in spiritu lenitatis & charitatis; ac missis iurgiis ac personalibus, hominum ordine indignis, me κατὰ πόδα sequatur, & unius veritatis Triumpho studeat, cui sanctè protestor me hic litare; si certiora me docuerit; ipsi publicè gratias agam; si verò pacificè & Christianè scrupulos suos circa meam sententiam proposuerit, eodem planè animo cum ipso agam in illis pro virili eximendis.

C A P. II.

De Modo Reconciliationis.

242. **R**Emotis obstaculis quæ syncretismum hunc impedire videbantur, ipsum Reconciliandi Modum introspiciamus & videamus quâ potissimùm viâ atque ratione tam salutaris reconciliatio institui queat atque perfici. I.

243. Censemus igitur primum syncretismum hunc communibus Politicis ac Ecclesiasticis consilijs prudenter dispiciendum, non verò scholarum dispu-

disputationibus, & privatorum quorundam conceptibus determinandum.

II.

244. Ut ante omnia totius instituti fundamentum & ratio cum Evangelicis utriusque partis summis Magistratibus communicetur, eorumque in eo inchoando, promovendo & feliciter terminando impleretur consensus, concursus & auctoritas.

III

245. Adornetur eorundem ordinatione atque mandato publicus in loco quodam convenienti conventus, ex utriusque partis pijs, doctis & moderatissimis & politicis rerum Theologicarum peritis conscriptus, qui ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ, omni carnis affectu seposito, opus hoc in timore Domini aggrediantur, nec sub ejus onere fatiscant, donec illud ad optatum finem perduxerint.

IV

246. Durante hoc tentamine atque conventu indies publicè ardentes per omnes utriusq; partis Ecclesias pro felici ejus successu ad Deum fundantur preces.

V

247. Plenissime in omnibus fundamentalibus fidei articulis asseratur & ratificetur consensus, isq; consensus ex antiquissimis & ab omnibus approbatis utriusque partis confessionibus ex verbo Dei concinnatis, depromatur.

VI.

248. Si quid his confessionibus contrarium, quod licet fundamentum non evertat, circa illud tamen versetur, illudq; adeoq; Dei verbum, aliquo modo sive eminens, sive cominus lædat, rescindatur, proscribatur.

VII.

249. In rebus adiaphoris, ceremoniis putà & ritibus Ecclesiasticis, quantum fieri potest, ad facilitandum syncretismum stabiliatur conformitas, eaq; cum Ecclesia veteri Apostolica quam maximè conveniens.

VIII.

202. Sin verò in rebus circa fundamentum versantibus concordia obtineri nequeat adeoque à receptis confessionibus longius(quod tamen Deus clemens.

menter avertat) recedatur, mutua saltem
fanciatur Tolerantia, quâ quisque judi-
cio suo liberè fruens, fraternâ charitate
& mansuetudine socium licet aliter sen-
tientem, complectatur, ab ejusque sacris
sive publicis sive privatis non abhorreat,
donec Deo in cujus manu sunt corda
hominum, mutuum charitatis vincu-
lum intellectu pariter & affectu coa-
lescentibus animis, arctius stringere vi-
sum fuerit.

IX

251. Confecto hoc modo nego-
tio, præteritorum omnium amnestia,
candido pectore stabiliatur, religiosâ
mente conservetur, scholasticis alterca-
tionibus finis imponatur, injuriosum il-
lud & fallax sæpenumero ex consequen-
tiarum pondere argumentandi genus,
quo alterius partis causa præter ejus
mentem gravatur & convitiis fenestra
aperitur, penitus exulare jubeatur.

X.

252. Facta Reconciliatio per u-
triusque partis præcones de Cathedris
in Ecclesijs undique publicetur mu-

tua charitas & tolerantia jubeatur, & Deo tanto beneficio ubique publicè privatimque agant gratias. Talibus stipulatis ac publicatis conditionibus, dubium non est, quin Deus conatibus tantopere sanctis atque pijs affatim sit benedicturus.

CAP. III

*De possibilitate & æquitate hujus
Syncretismi.*

753. **P**RO syncretismo hoc dato modo, possibilitatem & æquitatem ejus demonstrabimus, quæ in eo consistunt, quod non tantum in omnibus & singulis circa salutis fundamentum versantibus punctis arctissimus utriusque partis sit consensus; sed & utraque pars Augustanam ex æquo amplectatur confessionem. Id quod ex varijs ab utraque parte institutis Colloquijs, eorumque decretis firmiter & prolixè satis demonstrare possem. Sufficiat impræsentiarum pro re nata, ultimi Anno 1631. Lipsiæ 3. Martij manè inter Saxoniam, Hassiam, & Brandenburgiam.

gicos Theologos Lutheranos atque Reformatos desuper habiti Colloquij contenta in medium proferre ; ubi utriusque partis Theologis per singulos Augustanæ Confessionis articulos ire placuit, suamque de ijs mentem in medium asserere.

250. Primus articulus per omnia probatus fuit, disertim affirmantibus Brandenburgicis & Hassis, se una cum Saxonis firmiter credere Deum Essentiâ esse unum, personis trinum, Divinæque Essentiæ unitatem & trium in Deitate distinctarum personarum Mysterium validissimis, tam in veteri, quam in Novo Testamento rationibus ac argumentis astrui, non obstantibus diversis quibusdam circa aliquot loca Doctorum expositionibus. Præterea non minus Saxonicos se toto pectore asserere, Deum simpliciter & omni modo Essentiam æternam, incorpoream & invisibilem esse, sine fine, ulla aut circumscriptiōe, adeo infinitè omnipotentem, ut agere possit, quicquid velit, eique nihil prorsus impossibile sit præter id, quod verbo Divino

Naturæ, & voluntati ejus repugnare, ostenditur. In reliquisquæ primo articulo ejusque antithesi comprehenduntur, prorsus se idem utrimq; sentire.

*Consensus
de peccato
originali.*

255. De secundo articulo hæc Theologorum sententia fuit, credere se, post lapsum Adami homines omnes naturali modo genitos, ipsosque ad Credentium liberos in peccatis reverà concipi & nasci, istam quoq; labem & vitium originis revera in ipsis peccatum esse, omnesque eos æternâ Dei irâ condemnare, qui baptismo & Spiritu sancto non regenerentur. Isq; primæ collocationis finis fuit.

*Consensus
de perso-
na Chri-
sti.*

256. Tertiâ & quartâ Martij à meridie tertius Augustanæ Confessionis articulus accurate perpensus fuit: Brandenburgicus & Hassus ita animi sui mentem aperientibus omnia secundum literam & verba se amplecti & probare articulo isto prolata; quippe non minus ac Saxonicos sincerè se credere, Dei filium verum hominem factum, natum ex Maria Virgine, quæ ante, in & post nativitatem Virgo pura & il-
liba.

libata manserit, eamque non tantum hominis genetricem, vel etiam *χρῖστο-τόκον* sive Christi genetricem, sed verè *θεοτόκον* sive Deiparam esse. Item verum hunc Deum & hominem, in una indivisa & indivulsa persona verè natum, verè passum, crucifixum, mortuum & sepultum esse, verè tertio die ex mortuis surrexisse, ascendisse in Cœlum & sedentem ad dexteram Dei dominari omnibus Creaturis per Spiritum Sanctum sanctificare, mundare, roborare, consolari, iisque denique vitam & omnis generis dona & bona distribuere, nec non adversus diabolum & peccatum tueri ac defendere, ut reliqua porro hujus articuli verba sonant: Sequæ etiam optare, ut compendiariâ ejusmodi confessione defungi ipsis liceat.

237. Quandoquidem verò tertij articuli verba aliter à *Brandenburgicis* & *Hassiacis* aliter à *Saxonicis* intellecta, indeque satis acris hætenus in
diver-

diversis capitibus orta esse certamina, neutri diffiterentur; haud abs re visum fuit, ulteriorem de tam sublimibus arduisque materijs impræsentiarum tractationem institui: Tandemq; re utrò citroq; examinata in sequentes articulos utrisque consentum fuit.

I.

258. Filium Dei perfectam ex anima & corpore constantem humanam naturam in utero duntaxat virginis Mariæ in unitatem Personæ Divinæ assumpsisse, ita ut vi unionis personalis filius Dei non tantum verbaliter, sed verè & re ipsa homo, & vice versa, homo (scilicet) Christus non verbotenus; sed etiam verè filius Dei sit, personæque illa omnes utriusque naturæ proprietates communes sibi habeat, illæque rectè de ea prædicentur.

II.

259. Duas Naturas in Christo Divinam & Humanam indissolubiliter & inseparabiliter inter se unitas esse,

se, & nullo tempore, nullove loco, tam in statu exinanitionis, quam exaltationis, earum vel dissolutionem vel divisionem factam, nec unquam in ipsa etiam morte unam ab altera distractam sive divullam fuisse. Licet enim tunc vinculum corporis & animæ dissolutum fuerit, nihilominus tamen vinculum unionis personalis utriusque naturæ indivisum & indissolubile mansisse, neque vi illius filium Dei extra suam carnem, hoc est, absque carne, seorsim à carne sua & ab ea separatum, vel ullibi vel unquam post conceptionem fuisse, vel imposterum citra suam carnem assumptam ullibi vel unquam futurum esse.

III.

260. Non solum ambas naturas prorsus indivisè & indissolubiliter intimè; sed etiam inconfusè & absque ulla conversione, commixtione & exæquatione, tam ipsarum naturarum, quam earum proprietatum unitas esse. Vt enim divina natura per unionem

nem personalem, non humana; Sic neque hæc Divina facta est: verum Natura Divina manet Divina, humanitas etiam vera humana Natura est & manet in æternum: Ita etiam Divinæ proprietates Divinæ Naturæ proprietates manserunt, & nunquam Humanitatis proprietates factæ sunt, sicut & Humanitas suas proprietates retinuit, quæ nunquam Naturæ Divinæ proprietates fuerunt.

IV.

261. Et tametsi pati & mori humanæ tantum naturæ proprietas sit, minime tamen nudam Humanitatem passam, sed ipsummet Filium Dei Dominum gloriæ 1. Cor. 2. Ducem vitæ Act. 3. Benedictum Deum ab æterno passum esse juxta carnem, sibi que passionem appropriasse sive ut propriam vindicasse Rom. 8. 1. Pet. 4. ac proinde sanguinem pro nobis fufum non esse tantum nudi hominis, sed etiam Filii Dei sanguinem 1. Ioh. 1. vel Dei proprium sanguinem, ut Paulus loquitur Act. 20.

V.

262. Has duas locutiones, ipsam
nimi-

nimirum Deitatem passam, item nudam
Carnem tantum passam esse à Scriptura a-
lienas, ac propterea meritò ab ijs absti-
neri.

VI.

263. In Christo non solum ver-
baliter, sed verè plenitudinem Deitatis
corporaliter habitare, Col. 1. totumque
Christum citra divisionem naturarum
omniscium, omnipotentem, & omni-
præsentem esse non quidem, quasi omni-
scientia, omnipotentia & omnipræsen-
tia etiam humanæ naturæ proprietates
fiant, vel ipsi in, per, & ex se compe-
tant, multò minus hæ proprietates essen-
tialiter in Carne Christi hæreant: Sed
sint & maneant duntaxat proprietates
Divinæ naturæ, & nihilominus tamen
toti personæ, Deo & homini propter in-
timam personalem ambarum Naturarum
unionem adscribantur.

VII

264. Christum Iesum totum in
una indivisa persona, ut Θεανθρώπου Deū
& hominem, citra ullam exclusionem
vel separationem humanæ naturæ ado-
randum, & fiduciam in illo ejusq; meri-
to

to collocandam esse, uti in Concilio Nicæno hac de re conclusum fuit.

VIII

265. Totum Iesum in una indivisa persona, Deum & hominem in cælo & in terra omnipræsentem (tamen absque localitate corporali) omnia regere & omnibus dominari, ab uno mari usque ad alterum *ps.* 72. omnia ipsius pedibus subjecta *ps.* 8. unum pedem in mari alterum in terra habere *Apoc.* 10. Apud nos esse præsentem & mansurum usque ad finem mundi *Matth.* 28. & ubicunque duo aut tres in ipsius nomine conveniant, totum in medio illorum esse *Matth.* 18. omnia in omnibus implere *Eph.* 4. & juxta Pauli sententiam Deum Patrem, Dominum Iesum à mortuis suscitasse, ipsumque in cælum ad dextram ipsius collocasse supra omnes principatus, omnem vim, potentiam & dominatum; Imo supra omne id, quod dici potest, non solum in hac; sed & in futura vita *Eph.* 2.

IX

266. Vtraque pars descensum Christi ad inferos pro gravi & arduo fidei articulo.

ticulo habet, qui non magis, ac alter, de
fessione ad dextram humana ratione
possit penetrari, fatetur verò totum
Christum, Deum & hominem ad infer-
num descendisse, diabolum devicisse, in-
ferni robur destruxisse, & Sathanæ omnē
potentiā ademisse. X.

267. Vtrinque affirmant Christum
non in utero matris sed quadagesimo
demum die post resurrectionem suam in
Cælum ascendisse, & quamvis verè, lo-
caliter, visibiliter, & non per disparen-
tiam in Cœlum ascenderit, & hoc Cœ-
lum in quod ascendit, & in quo sunt be-
nediti cœlestis Patris, jucunda habita-
tio, & certus extra hunc mundum in sub-
limi à Deo constitutus verus locus sit,
ubi nostræ habitationes erunt *Iob. 14.* Ta-
men cum Cœlo inclusum non esse.

XI.

268. Fatentur utrimq; per dextram
Patris Omnipotentis, neq; certam, neque
creatum locum, neque per sessionem ad
dextram Dei localem vel corporalem si-
tuationem intelligendam esse; Sed dex-
tram Dei esse Majestatem, robur, & po-

tentiam Dei, ac propterea eam dextram
Virtutis Dei appellari, *Luc. 22.* item dex-
teram Majestatis in excelso *Hebr. 8.* Dex-
tram victoriam obtinentem *Pf. 118.* Dex-
teram à qua se nemo subducere, vel oc-
cultare potest. *Pf. 138.* Sedere autem ad
dextram Dei esse idem, ac habere Chri-
stum æternum Regnum & dominium,
illudq; etiam post ascensionem in Cælum
perfectè & gloriosè secundum utramque
naturam in omnes creaturas administra-
re, imprimis vero gubernare suam Eccle-
siam, ut ipsius caput, per quod Pater o-
mnia gubernat, quodq; ab omnibus vult
honorari & adorari. XII.

*Consensus
de officio
Christi.*

269. De officio Domini Iesu Chri-
sti ita utrimq; sentiunt, eum ipsum Iesum
scilicet juxta duas naturas sanctum Me-
diatoris & Redemptoris officium obivis-
se. Filium Dei in, cum & per assumptam
Carnem sanctissimam operatum esse, ac
proinde eam à vera effectione & efficaci
operatione apotelesmatum Domini, ut-
pote à vivificatione, justificatione, salva-
tione hominum & ejusmodi alijs nequa-
quam esse exclusam; atq; hinc fieri, ut ca-

ro Filij Dei Vivifica Caro appelletur
Ioh. 6. & sanguis Filij Dei vim pur-
gandi omnes homines ab omnibus i-
pforum peccatis habeat 1. Ioh. 1.

270. Præter hæc verò Theologi
Saxonici, & id manifestæ veritatis esse
professi sunt: Dominum Salvatorem Ie-
sum non tantum secundum Divinam, sed
etiam humanam Naturam verè omni-
scium, omnipotentem, & omnipræ-
sentem esse; sic tamen ut omniscientia,
omnipotentia, & omnipræsentia, non
ut naturales proprietates, sed ut per u-
nionem personalem & per subsecutam
ad dexteram Dei ei communicatæ sta-
tuantur, eidemque in persona & non
seorsim extra ipsam attribuantur. Fir-
mâ ipsis semper hac regulâ: Quicquid
gloriæ, potentiæ, Maiestatis & honoris
Christus in tempore accepisse dicatur, id
non ad Divinam, sed humanam tantum
ejus naturam referendum esse, secun-
dum quam Christus potuerit extolli, ei-
que ex gratia nomen supra omne nomen
tribui, prout antiqua habet regula: Ex-
celsus non exaltatur: Sed Caro Excelsi

*Saxonicoo-
rum sen-
tentia de
humana
Christi
Natura.*

exaltata est : hoc est, qui jam ut Deus, natura Excelsus, imò Excellentissimus est, is demum in tempore exaltari nequit. Caro verò Excelsissimi in tempore, non tamen extra personam ; sed, in persona ad infinitam Divinam Majestatem, gloriam & honorem erecta & exaltata est.

*Brandenburgicorum
sententia.*

271. *Brandenburgicorum* contra & *Hassiacorum* sententia fuit : fateri sese libenter, Deitatem Christi, vel Christum juxta deitatem propriè exaltatum non esse, neque etiam novam internam gloriam, honorem, potentiam & Majestatem juxta Deitatem in seipsa accepisse, cum secundum eam sit ac maneat ab æterno Altissimus, potentissimus & perfectissimus : Sed nec etiam humanam Naturam per se tantum & seorsim exaltatam esse, quemadmodum quoque illa, nec per se.

272. Tantum, nec seorsim passa est ; sed Dei Filij personam in carne ad mortē Crucis esse exinanitā, & in carne per Resurrectionem, Ascensionem in cælum ac

Ses-

Sessionem ad dextram patris exaltatā & per eam exaltationem humanam naturam glorificatam & supra omnes creaturas erectam esse. Deitatem verò non in se, & per se, sed nobis tantum hominibus perfectius glorificatam & patefactam. Officium item mediatorium, totamque potestatem & gloriam officij, non uni vel alteri naturæ seorsim; sed toti Personæ Filij Dei in carne à Patre esse traditam. Quod officium quoque, ut antea dictum, secundum utramq; naturam simul obeat. Fateri porrò, Christum non solum secundum Deitatem; sed etiam humanitatem per illuminationem & cooperationem Deitatis, omnia scire & efficere posse, quæ quolibet modo ad officium ejus spectant.

273. Item illum non modo juxta Divinam sed & humanam Naturam Ecclesiæ suæ in terris efficaci operatione, gratia & auxilio semper præsentem esse, eamque potenter tueri, conservare & regere in medio hostium

*Differen-
tia.*

secundum promissionem: Ego sum vobiscum usque ad finem mundi: Et rursus: ubi duo vel tres in meo nomine congregati fuerint, ibi præsensero in medio illorum. Hoc tantum constanter se, ut sacrae Scripturae contrarium negare: Christum secundum humanitatem aut humanam Naturam & Essentiam, vel corpus Christi, seu in statu Exinanitionis ob personalem unionem, aut sessionem, aut Imperium ad dexteram Dei, substantiâ suâ invisibilimodo in omnibus locis præsens adesse. Negare item reliquas proprietates Divinas omniscientiam & omnipotentiam ita Humanæ naturæ esse communicatas, ut ea eodem prorsus modo, quo Divina, omnia, omnipotens facta sit, idque in abstracto, ut in Scholis loquuntur, id est, nominibus naturæ rectè ei tribui possit.

*Modus
Reconci-
liationis.*

274. Postremò optimam ad consensum in hoc articulo viam arbitrari, si in tam sublimi Mysterio, eæ tantum loquendi formulæ quæ in sacra Scriptura, in antiquis Oecumenicis concilijs & Augustana Confessione disertim habentur, reti-

retineantur, prout & ipsi nullis alijs loquendi modis sese sint astricturi: Quos Saxonici futuræ colloctioni & uberiori deductioni reservare voluerunt. Atque tantum de Articulo tertio.

275. Cui Theologi utrinque addiderunt; toto pectore se damnare & rejicere omnes veterum Recentiorumq; Arrianorum, Nestorianorum, Eutychianorum, Monotheletarum, Marcionitarum, Photinianorum, & quocunq; prætere a nomine appellantur errores: Symbolis contra Apostolico, Nicæno atque Athanasij ore & corde se assentiri.

276. Articulus quartus itidem nihil inter ipsos controversi habuit, expressè testantibus Brandenburgicis & Hassiacis eundem semper à se approbatum, nihilque aliud ex hac parte publicè dictum fuisse, quàm Christum Dominum & Salvatorem pro omnibus hominibus mortuum esse, suaq; morte pro totius mundi peccatis plenè, sufficienter & in se efficaciter satisfecisse. Neque simulatam aliquam; sed veram, sinceram & seriam voluntatem ejus ac mandatum esse, ut o-

*Consensus
de merito
Christi.*

omnes in ipsum credant, ac per fidem salventur. Sic ut nemo efficaciam & fructu satisfactionis Christi excludatur, nisi qui ipse sese per incredulitatem excludat. Similiter articulos sequentes, quintum, sextum, septimum & octavum sine omni exceptione æq; ac Saxonici receperunt, quippe qui eodem plane modo sint traditi & explicati in Ecclesijs Reformatis.

*Consensus
de Bapti-
smo.*

277. Pariter & nonum, expressam additam declarationem, Sacrosanctum Baptismum, tanquam præscriptum Divino mandato medium, ad salutem necessarium esse: & licet gratiam Dei per Baptismum, non ex opere operato, vel propter solum opus, neque etiam per nudam externam ablutionem, vel asperersionem salutem operetur: nihilominus tamen hoc fieri vi verbi institutionis & promissionis mediante Baptismo. Præterea unum cum Saxonis licitum ac necessarium esse arbitrati sunt, infantes baptizari & per baptismum oblatos vi ordinationis Divinæ in gratiam Dei recipi.

278. Martij septima matutinis & pomeridianis horis ad reliquorum articulo-

culorum examinationem processum est. Decimo de S. Cæna Brandenburgici & Hassiaci prout in Confessione Anni 1530. habetur, per omnia sunt assensu; rejicientes unà cum Saxonis Pontificiam transubstantiationem, concomitantiam & perpetuam Sacramentalem præsentiam corporis & sanguinis Christi, extra mandatum usum, συνσχολαυ, coexistentiam in-existentiam, omnem localem & corporalem modum corporis & adorationem ad panem sive ad speciem panis directum.

Consensus
de S. Cæ-
na.

279. Desuper confessi sunt in S. Cæna non tantum vera elementa panis & vini, vel tantum efficaciam & operationem; vel nuda signa corporis & sanguinis; sed & ipsum verum essentiale corpus pro nobis traditum, & verum essentialem sanguinem Christi pro nobis effusum, mediante pane & vino benedicto, verè adesse, exhiberi, distribui & percipi vi unionis Sacramentalis, quæ non consistit in nuda significatione, neque tantum in obsignatione, verum in conjunctione indivisa distributione terrenorum

Elementorum & veri corporis & sanguinis Christi. Quæ tamen sacramentalis unio non extra actionem à Christo præceptam, in ea locum habet.

280. Unanimi insuper utrinque consensu testati sunt etiam in Spiritualī perceptione, non modo virtutem efficaciam & operationem, verum ipsam etiam substantiam corporis & sanguinis Christi in usu S. Cœnæ, quæ hic in terris peragitur, percipi, hoc est: Spiritualiter per veram fidem manducari & bibi; & hanc spiritualem fruitionem ad salutarem S. Cœnæ usum maxime & ante omnia necessariam esse.

*Brandenburgicorum
& Hassiacorum
sententia.*

281. Non minus utrique in eo fuerunt concordēs, quod in sacramento perceptione terrena elementa & corpus & sanguis Christi unā accipiantur. Eam verò perceptionem organo oris tam ab indignis, quàm dignis fieri Brandenburgici & Hassiaci concedere noluerunt. Nam, ut non inficiarentur, mediante pane & vino benedicto verum corpus & sanguinem Christi præsentem accipi, id tamen non fieri ore, sed tantum fide, quâ corpus &

& sanguis Domini ijs qui S. Cœnâ utuntur, spirituali modo uniatur. Indignis verò offerri tantum corpus & sanguinem, non verò ab ijs per ipsorum incredulitatem recipi, sed prorsus reijci & contemni.

282. *Saxonicus* econtra immotum fuit, in S. Cœna, mediante pane & vino benedicto, verum corpus & sanguinem Christi oraliter manducari, & bibi, prout verba sonant; edit & bibite. Et quamvis benedictus panis & corpus Domini in sacramentali fruitione ab omnibus communicantibus, uno & eodem oris organo, five ore corporeo percipiatur, nihilominus tamen hanc perceptionem, quod ad modum, diversa ratione fieri; ita nempe, ut cum ore panis, & vinum immediatè & oraliter percipiatur; corpus & sanguis Christi non immediatè, sed vi Elementorum benedictorum, Cœlesti & supernaturali, Deoque soli noto modo, absque ulla carnali & naturali masticatione, in stomachum demissione & concoctione corporis & sanguinis Christi, ore percipiatur.

283. *Quamquam verò quantum*
ad

Modus
Reconci-
liationis.

ad hanc decimi articuli de orali man-
dicatione partem, consensus tum tem-
poris iniri non potuit; sed quemadmo-
dum olim *Marpurgi*, Anno 1529. tota hæc
materia fuit seposita, *Brandenburgici* tamen
& *Hassiæ* concordiam Christianam ni-
hilominus sanciri aut mutuae tantum to-
lerantiae locum esse posse arbitrati sunt:
neque enim se alios, si alij modò ipsos
non damnent, aut opiniones suas necessa-
rij instar articuli fidei obtrudere præsu-
mant, damnare velle. Non dubitare in-
terim cum in reliquis præcipuis hujus ar-
ticuli partibus inter utrosque conveniat,
quin nihilominus junctis viribus ab utra-
que parte *Papatus* possit oppugnari, de
quo consilio cum *Saxonis* amplius in
timore Domini deliberandum, cum plu-
ribusque Theologis communicandum
videretur, & id tum in medio relictum
fuit.

Consensus
de auri-
culari
confessio-
ne.

284. De undecimo articulo Con-
fessionis *Augustana*, *Brandenburgicorum* &
Hassiæ sententia fuit, receptam in
quibusdam Ecclesijs Confessionem, si
sine

sine abusu & tanquam res adiaphora adhibeatur, pro licita, Christiana & pia Ceremonia à se haberi, quæ in Ecclesia Dei cum fructu usurpari, & ubi jam obtinet, sine scrupulo obtineri possit. Pontificiam verò coactam confessionem non minus ac alios ingentes ibi abusus, ut impiam & iniquam penitus reiiciendam esse.

285. In 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28, articulis ab utraque parte per omnia est consensum, Brandenburgicis & Hassiacis ad 19. articulum expressè statuentibus: Deum nec causam, nec authorem peccati esse neminemque ad incredulitatem condidisse, aut absoluto aliquo decreto ad peccatum damnationemve prædestinasse.

*Consensus
de Reli-
quis arti-
culis.*

189. Tametsi verò in Augustana confessione, Doctrina de æterna prædestinatione expressè non contineatur, Theologis tamen utrinque è re visum est & de hoc capite tantisque litibus hactenus exagitato, mentem suam planius ape-

*De præ-
destina-
tione.*

Branden- aperire: Brandenburgici igitur & Hassi &
burgicorū se semper unanimiter assertum & credi-
& Hassia- tum testati sunt. I.
eorum

sententia.

287. Deum ab æterno ex toto perdi-
 to genere humano non omnes sed quos-
 dam homines, quorum numerus & no-
 mina ipsi soli nota, in Iesu Christo ele-
 gisse; quos deinceps tempore suo vi &
 operatione verbi & Spiritus ad finem us-
 que conservet, tandemq; per eam æter-
 næ salutis participes reddat.

II.

288. Causam nullam Deum, nec oc-
 casionem, antecedensve medium vel con-
 ditionem hujus Electionis in Electis re-
 perisse aut prævidisse, eoq; nec bona ipso-
 rum opera, nec fidem, nec primam ad
 fidem salutarem inclinationem, motum
 aut promptam ejusdem receptionem:
 Sed quicquid in ipsis boni est, id omne
 ex mera & liberrima gratiâ Dei illis præ-
 alijs ab æterno in Christo destinata, data-
 que tanquam ex fonte profluere.

289. Ab æterno Deum quoq; in
 peccatis & in credulitate perseverantes
 æterno exitio addixisse, non quidem ab-

solu-

soluto eiusmodi Decreto, ac si maximam partem mundi, aut ullum hominem sine peccatorum, & incredulitatis ipsius respectu, ad sempiternam damnationem aut causam ejusdem, vel ab æterno præordinarit, vel in tempore creavit: Sed reprobationem non minus ac damnationem ex iusto ejus judicio, cujus in ipsis hominibus causa est, peccatum nempe, inæpænitentia & incredulitas, factam esse. Sic ut omnis reprobationis & damnationis infidelium causa penes ipsos resideat: Causa verò Electionis & salvationis fidelium in mera gratia Dei in Iesu Christo sita sit, ex ipsius verbi Dei sententia: Perditio tua ex te *ô Israel*, ac salus tua penes me solum est.

290. Quapropter quemlibet de sua electione & fide non à priori ex occulto scilicet consilio Dei, sed à posteriori ex revelato verbo Divino, ex sua item fide & fructibus fidei in Christum, certum esse debere ac posse, nec (prout improbus mundus sublimè hoc mysterium malignè detorquet) inde sequi, multò minus asseri posse, electum, ut ut in omni

mini impietate, quamdiu ipsi libitum fuerit, persistat æternâ salute tamen excidere non posse: contra, qui non fit Electus, utut in Christum verè credat pieq; vivat, nihilominus non posse non damnari. Quod si quis in profundo hoc Mysterio ulterius scrutari & præter Dei liberam, gratiosam & justam voluntatem alias indagare causas velit, cur, cū omnes homines natura pares essent, Deusq; pro omnipotentia sua omnes omninò credentes & salvos efficere potuisset, is tamen aliquos tantum ex ijs fide donarit, reliquos verò in suis peccatis ac voluntaria pertinacia, impænitentia & incredulitate reliquerit; ei se cum Apostolo oggerere; quises ô homo, qui respondes Deo? Figulusne potestatem habet in lutum, ut ex eadem massa faciat, aliud quidem vas ad decus ex mera gratia, aliud verò ad dedecus ex justo Dei judicio! O profundas divitias, tum sapientiæ tum cognitionis Dei! Quis enim cognovit mentem Domini, aut quis fuit ei à consilio, aut quis prior dedit ei, & reddetur ei?

291. Ex altera parte Saxonici hunc in modum sententiam suam exposuere!

I

292. Deum ab æterno, & ante iuxta fundamenta mundi, in Christo non omnes; sed quosdam homines ad æternam salutem elegisse.

*Saxonico-
rum
sententia.*

II

293. Numerum & nomina electorum soli Deo nota esse, sicut Christus inquit *Ioh. 10.* se recognoscere oves suas; & Paulus *2. Tim. 3.* Deum nosse suos.

III

294. Eisdem Deum ab æterno elegisse, quoscunq; prævidit in tempore vi atque operatione verbi sui, & spiritus S. in Christum credituros, & in fide usque ad finem vitæ perseveraturos esse: Et licet Electi ad tempus gratiâ Dei excidere possint, impossibile tamen esse, ut hoc finaliter & in perpetuum fiat.

IV.

295. Electionis Deum nullam causam vel occasionem in ipsis Electis, vel primam aliquam salutarem inclinationem,

nem, motum vel assensum ad fidem invenisse; sed quicquid boni in Electis est, ex mera liberrima gratia Dei, quæ illis in Iesu Christo ab æterna data fuit, originaliter provenire.

V.

296. Deum, quos præscivit in peccatis, & in incredulitate perseveraturos, ad æternam damnationem & abjectionem præordinasse.

VI.

297. Hanc reprobationem nullo modo ex absoluto decreto & voluntate factam esse, ac si Deus citra respectum infidelitatis, hominum aliquem ex suo solo & mero beneplacito prædamnaverit: Nullum enim fuisse ejusmodi absolutum in Deo decretum, quo ipse vel maximam hominum partem, vel etiam unicum saltem hominem ad æternam damnationem vel causam ejus sive ab æterno, sive in tempore destinaverit ac creaverit.

VII.

298. Quod verò nihilominus tot homines in æternum pereant & condemnentur, fieri hoc justo Dei judicio, sed
con-

Condemnationis causam hominibus ipsis
inesse : regnantia scilicet in ipsis pecca-
ta, incredulitatem & impœnitentiam:
ita ut in solidum culpa & causa reproba-
tionis ac condemnationis existat in ipsis
infidelibus : Causa verò electionis & sa-
lutis fidelium ex omni partè sit mera &
pura gratia Dei in Christo, juxta verbum
Domini . *Israel* perditio tua ex te , salus
verò tua penes me solum est.

VIII.

299. Quemlibet suæ electionis
& salutis, non à priori ex occulto Dei
decreto; sed à posteriori ex ipsius scili-
cet verbo patefacto, & ex fide sua in Chri-
stum, certum esse debere & posse. Ne quæ
ulla ratione lequi, prout mundus impius
& perversus hoc sublimi articulo ignomi-
niosè abutitur, multò minus ita docen-
dum, electum in sua impietate, quamdiu
velit perseverare posse, & tamen salutem
adipisci. Qui verò non electus sit, etiam-
si firmissimè in Christum credat, & san-
ctissimè vivat, damnationem tamen au-
fugere non posse.

IX

300. Multas de sublimi hoc Electionis Mysterio quæstiones à quibusdam moveri, quæ tamen & captum mortalitatis nostræ longè transcendunt, nec aliud quam ex Paulo responsum admittant; O homo qui tu es, qui ex adverso respondes Deo? *Rom. 9.* Item o profundas divitias tum sapientiæ, tum cognitionis Dei. *Rom. 11.*

X

301. Hisce postremum addidere Saxonici, quæcunq; in libro Concordiæ de hoc Electionis articulo doceantur, ea & vera & S. scripturæ convenientia à se judicari: Nimirum Deum quidem ex gratia nos elegisse, sic tamen ut præviderit quinam perseveraturus & verè in Christum crediturus foret, & quos ita credituros præviderit, eos etiam elegisse, & prædestinasse, quos salute & æternâ gloriâ bearet.

Conclusio

Colloquij.

302. Tal ter placidæ huic collationi 23. Martij finis fuit impositus, repetitâ protestatione, quicquid hujus factum sit, à neutra parte, vel summis potest-

testatibus, vel alijs Theologis, omnium minimè integris utriusque partis Ecclesijs præiudicandi animo susceptum fuisse: Sed eò unicè spectasse, ut compendiariâ viâ exploraretur, primò, *An & quatenus utraque pars in 28. Confessionis Augustanæ articulis consentiat: deinceps, anne sperandum, & ulterioribus pacis plurium amantium Theologorum Colloquijs; interveniente item principum Christianorum & statuum auctoritate, opera in eo collocanda, ut arctior impofterum conjunctio sanciat, eoque pacto vera Dei Ecclesia augeatur & extendatur, Pontificijs vero spes, quam ex Evangelicorum dissidijs hætenus concepere, aliqua ex parte adimatur.*

303. Interea antequam hæc eveniant, omnia, quæ in hac collatione acta sunt, in eo statu erunt, ac si nunquam acta fuissent: neutrique parti licebit hancce translationem ejusque consignationem sine expresso alterius permisso in vulgus spargere: Theologi verò utrinque Christiana charitate impofterum sese prosequantur. Omnia bona fide & sine dolo.

CAP. IV.

*Quod est de facilitate quem
desideramus Syncretismi.*

304. **H**inc igitur manifestissimè
demonstratâ Syncretismi,
quam quærimus, possibilitate, summâ
æquitate atque iustitia, ad ejusdem faci-
litatem porò progrediamur.

265. Nititur autem facilitas hæc
ijsdem ferè per omnia argumentis, qui-
bus ejusdem possibilitas; possibile enim
& facile in hac materia termini sunt
prope convertibiles & æquipollentes;
Quamvis aliàs non omne possibile iti-
dem sit facile, prout Alchimix peritis
constare potest; qui omnes communi-
ter cæterorum metallorum transmutatio-
nem in aurum, sive lapidis philosopha-
lis inventionem possibilem esse statuunt:
Quàm verò sit difficilis id hætenus pro
dolor experientia docuit: Vt hic suo
modo locum habeat energia L. 144.
ff de Reg. Iur. Non omne, quod licet, ho-
nestum est.

306. Quamvis summa licentia, permissio, & honestas optatissimi hujus syncretismi, & æquitate & justitia ejusdem per sese pateat; ac insuper ideò sit quàm facilimus; maximè

I.

307. Quoniam circa omnes Augustanæ Confessionis articulos, ut ex præcedenti capite liquet, ab utraque parte initimus est consensus, nisi quod circa personam Christi, prædestinationem, & sacram Cœnam, talis qualis sit differentia, quæ sanè fundamentum rei, si modo accurate, & cum judicio, penfitetur, nullo modo evertit, necquicquam syncretismum hunc impedire nec potest, nec debet attentis circa eosdem articulos reconciliandi modis.

308. Circa modum siquidem præsentia corporis & sanguinis Christi in Cœna, eousq; non debemus esse solliciti, ut ea propter sanctam hanc concordiam intermittamus, de re ipsa

CAP. IV.

*Quod est de facilitate quem
desideramus Syncretismi.*

304. **H**inc igitur manifestissimè
demonstratâ Syncretismi.

quam quærimus, possibilitate, summâ
æquitate atque justitia, ad ejusdem faci-
litatem porò progrediamur.

265. Nititur autem facilitas hæc
ijsdem ferè per omnia argumentis, qui-
bus ejusdem possibilitas; possibile enim
& facile in hac materia termini sunt
prope convertibiles & æquipollentes:
Quamvis aliàs non omne possibile iti-
dem sit facile, prout Alchimix peritis
constare potest; qui omnes communi-
ter cæterorum metallorum transmutatio-
nem in aurum, sive lapidis philosopha-
lis inventionem possibilem esse statuunt:
Quàm verò sit difficilis id hætenus pro
dolor experientia docuit: Vt hic suo
modo locum habeat energia L. 144.
ff de Reg. iur. Non omne, quod licet, ho-
nestum est.

306. Quamvis summa licentia, permissio, & honestas optatissimi hujus syncretismi, & æquitate & justitia ejusdem per sese pateat; ac insuper ideò sit quàm facilimus; maximè

I.

307. Quoniam circa omnes Augustanæ Confessionis articulos, ut ex præcedenti capite liquet, ab utraque parte initimus est consensus, nisi quod circa *personam Christi, prædestinationem, & sacram Cœnam*, talis qualis sit differentia, quæ sanè fundamentum rei, si modo accurate, & cum judicio, penitetur, nullo modo evertit, necquicquam syncretismum hunc impedire nec potest, nec debet attentis circa eisdem articulos reconciliandi modis.

308. Circa modum siquidem præsentia corporis & sanguinis Christi in Cœna, eousq; non debemus esse solliciti, ut ea propter sanctam hanc concordiam intermittamus, de re ipsa

principaliori præsertim cum inter utrosque adæquatus sit consensus: Præsentiam enim realem corporis Christi ejusque sanguinis in actione sacramentali non negamus nos Reformati; præterquam enim, quod præsens sit divinâ sua persona & Spiritu suo sancto, præsens quoque est corpore & sanguine suo, mysterialiter & sacramentaliter; id quod Lutherani nobiscum ex æquo statuunt ac credunt.

309. Nec ideò hoc sacramentum vanum signum est, manet nihilominus primò signum significans, secundò signum exhibens, tertio signum applicans, 4. signum obsignans. Præsentia non opponitur distantiae, sed absentiae.

310. De re ipsa igitur cum constet, quod spiritualiter & fide in actione sacramentali corpus & sanguinem Christi, cum omnibus ejus meritis, nobis applicamus, & fructum eorundem per fidem in cordibus nostris percipimus, ecquid ad perniciem utriusque modum tantoperè scrutabimur? cum in illis ipsis circa hunc, reliquosq; geminos articulos, quæ inter partes controvertuntur, ea
quæ

quæ remanent non controversa, ad salutem sufficient. II.

311. Quia ab utraque parte à nostra præsertim, quàm vehementissimè urgetur; argumento est præter alia multa, superiori capite introductum colloquium, cui à parte nostra interfuerunt, Ioannes Bergius D. M. P. Ioannes Crocius D. M. P. Theophilus Neuberger, Ecclesiastes aula Casell. M. P. A parte verò Lutheranorum Matthias Hoe van Heneg g. D. M. P. Polycarpus Iyser. D. M. P. Henricus Hopfner : D. M. P. & alij.

III.

312. Tertio quoniam hoc modo syncretismus hic non tantum à Theologis particularibus per universam Europam suadetur, ut in Gallijs à Clariss. & solidissimo Theologo Ammiraldo; in Anglia à celeberrimo & purissimo Theologo D. Ioanne Duræo & alijs: in Suecia à Reverendissimo in Christo Patre D. Ioanne Matthiæ Episcopo Stregn. In Dania, Polonia, Germania, ac Belgio ab alijs: Sed etiam à totis cætibus & Ecclesijs per universam Europam particularibus urgetur strenuè; namq: rescripserunt & hac de re
ju-

judicarunt deputati Ecclesiarum Gallo-Bel-
gicarum in Synodo Medioburgensi An. 1656
13. Sept. de Rever. viri D. Ioannis Duræ i
Irenico sequentibus verbis, Quo loco ve-
rum pacis seu conciliandæ, & promovendæ,
seu conservandæ & colendæ studium apud
Christianos imprimis habendum sit, vel solum
illud summi illius inter Deum & homines
ἐἰρηνοποιού servatoris nostri Iesu Christi effatum
luculenter ostendit, quo publicum suum mini-
sterium à beatitudinis eulogiis exorsus, eos
prædicat beatos & gloriosa in filios Dei adoptio-
ne remunerandos, qui huic studio animum ad-
dixerint: Vnde consequitur, quo pacis pro-
curandæ objectum aliud est, & nobilius, mediæ
potiundi scopi abstrusiora, labores exantlandi
diuturniores, sperari inde fructus uberior, et
laudabilius & majori dignum commendatione
esse hoc studium.

313. Iam verò cum objectum nobilius
præclaro huic occupando instituto offerri ne-
queat, quàm campus Ecclesiæ Iesu Christi, nec
ulla culturæ mediæ ob triste animorum divor-
tium pravo carnis affectu, & sathana artibus
sufflatam, intricata magis & obstrusa, proindeq;
nec laborum moles ulla major, nec messis ulla,
(quæ summa Dei gloria, totq; myriadum ani-

marum salus) uberior; meritò hoc nomine non nobis duntaxat, sed & omnibus bonis commendatissimus Vir infracti animi & domus Dei zelo flagrantissimus D. Ioannes Duraeus, Theologus eximius, celeberrimus ille Ecclesie Evangelicæ ἐκπνοστήκων, qui tametsi triginta fere annorum spatio laudatissimo huic labori impenso, variis molestissimisque ad exteras & longè distitas Ecclesias exiguo quandoque successu, susceptis peregrinationibus, immensis difficultatibus tantum non oppressus, vegetioris ætatis viribus præpemodum exhaustis, adeoque ipsâ experientia edoctus, quantæ molis esset tantum (pro desperato à plurimis habitum) conamen; Dei tamen Opt. Max. sustentatus auxilio animum non despondit hæctenus, sed malis minimè cedens contraxit audentior, adeo ut innumeris eluctatus remoris, spes conficiendi negotij, Deo pijs votis captisque benignè annuente, effulgeat haud exigua, cujus illustria nobis documenta, tam à summis Magistratibus, Principibus & Rebuspublicis utriusque professionis Evangelicæ protestantibus, quam à Reformatis per Europam Ecclesijs, Pastoribus & Theologis, Britannis videlicet, Helveticis, Genevensibus V Vetteravicis, Nassovicis, Hassiacis, Palatinis, Anhaltinis, Lip-

piacis, Embdanis, Bremensibus, Iuliacensibus, Gelricis, alijsq; innumeris profecta, in conventum nostrum coram admissus exhibuit, obnixè rogans, ut & nostrum super tam laudabili instituto medysque ad id requisitus iudicium & συμβουλν addere, quo de professionis nostrae hac in parte consensu & assensu apertius constare posset, non gravemur; Cui aequissimo postulato facere non potuimus quin annumeremus, sanctum hunc conatum non probantes duntaxat, sed & uti antehac, ita nunc denuò summoperè laudantes; omni tempore si quid momenti in nobis situm illud in bonum publicum protinus effundere, cum venerandis Ecclesiarum Belgicarum fratribus collatis operis paratissimi: & media quidem quod attingeret, quandoquidem de ijs p. è, doctè, solidè, eaq; quâ pro subjecti dignitate & merito decebat excipienda dissertatum fuit ab alijs, prolixius de ijs imprecatorum agere erit supervacuum, praesertim cum omnium in eum reitrahenda finem & ordinem collimare videantur studia, qui & nobis in tam arduo capefciendo negotio vehementer probatur, nempe, ut à nobis supra capite secundo verbotenus quasi est ostensum.

IV.

314. Quemadmodum huc quoque collimarunt ante 24. circiter annos ordinum Imperij Protestantium Francofurtum deputati legati omnes, expresse de facto decreto, quod ut & deputatorum nomina, continet & exhibet fufius *Colloquium* inter præcipuos aliquot *Lutheranos & Reformatos Theologos*, habitum Lipsiæ An. 1631. in quo de tollendis Ecclesiarum Evangelicarum diffidijs agitur: prout lingua Germanica à D. Doctore Hoë Electoris Saxonici Concionatore Aulico primario initio consignatum; & postea ab alio ad exterarum Ecclesiarum informationem in Latinum sermonem traductum fuit: & postea Hagæ Comitum Anno 1656. factum de nullo publici juris ad præparandos pacificorum Theologorum atq; Politicorum in consilijs concordia Ecclesiasticæ hoc tempore capescendis animos.

315. Additur præterea huic colloquio decretum ordinum Evangelicorum super eodem colloquio Francofurti factum, ex Germanico itidem in latinum sermonem traductum: Cui renovatæ

de pace Ecclesiastica Religiosæ tractationes jam postliminio superstruuntur. Adduntur insuper documenta duo, Alterum Episcopi Aregnensis viri in Suecia permagnæ authoritatis : Alterum Venerandæ Synodi Gallo Belgicæ. Ex quibus patet utriusque partis in renovando Concordiæ tractatu sensus, consensus, possibilitas, atque facilitas.

CAP. V.

De Necessitate Syncretismi &c.

316. **D**Emonstratâ quoque hujus Syncretismi facilitate, ad ejusdem necessitatem deinceps deproperabimus finaliter.

317. Rationes hanc suadentes necessitatem duplicis sunt generis, vel *Theologica*, vel *Politica*;

I

318. Inter Theologicas prima est, quia pax Ecclesiæ mandatur *Psal.* 122. & *Ioan.* 14. 27. & 16. 33. *Eph.* 4. 4. eò tenent scripta & consilia Irenici Erasmi, Franci. Junij, Parei, Melanchtonis; opti-
ma

ma enim pax est inquit *Hilarius* Pax Christi.

II

319. Quia Caritas nobis commendatur 1. Cor. 13. 13. Rom 12. 18. Ioan. 13. 35. præsertim cum pax & fraterna caritas, fidei non repugnet, nec pietati in Deum, neque conscientiam lædat, Act. 4. 19. & 5. 29. Luc. 14. 26. Galat. 1. 10.

III

320. Quoniam in Ecclesia Galatica & Corinthica non obstante dissidio in doctrina de justificatione, observatione legis Ceremonialis, resurrectione mortuorum fuit servata unitas & communio Ecclesiastica; Ergo multò magis inter nos protestantes Syncretismus necessarius est ac utilis. Maximè si instituaturs secundum placitum Pauli ad Galat. 1. 5. 9. 7. 8. 9. & 3. 1. 3. 3. & 4. 9. 10. 11. & 1. Tim. 1. 2. 3. 4. 8. 11. 1. Cor. 15. 33.

IV

321. Quia Apostolicum Concilium Syncretismum sancivit inter dissidentes Ecclesias, Act. 15.

V.

322. Quia fundamentalia salutis ut supra evictum utrimq; retinemus & in ijs arctè convenimus, fide scilicet in unum Deum, & Servatorem Christum & caritate erga Deum & proximum; Reliqua tria capita, de quibus aliquid scrupuli in superiori colloquio remansit, tanti non sunt momenti, ut ipsum fidei ac salutis nostræ fundamentum tangant: Sed tales continent controversias, quæ magis scholis, quàm pulpito aptæ sunt: tales præterea materias, quæ ab utriusque partis Theologis pro magnis Dei mysterijs habeantur, quæque admiranda potius sint, quam scrutanda. Quis enim ex verbo Dei nescit, articulum incarnationis verbi, indeq; manantem materiam de communicatione Idiomatum, maximum esse mysterium, captum humanum longè transcendens? in quo nihilominus utraque pars consentit, nisi quod in unica forma loquendi de humana Natura Christi aliquid discrepantiæ super sit, ut ex tertio articulo videre est. Pari modo fatentur collocutores, Materiam de S. Cœna

Cœna Domini, de prædestinatione, magna & impenetrabilia in se Mysteria complecti, eoque hac ex parte sacræ scripturæ acquiescendum, nec scrupulosè & altè nimis in ijs rimandum.

VI

323. Cum igitur tam expressa declaratio tantorum Theologorum pro utriusque partis vera, sincera ac propria sententia sit habenda; necessum est, ac utile, ut uniantur; cum primò nulla iusta nec sufficiens causa restet, cur Evangelicæ utriusque partis Ecclesiæ divellantur amplius, cum in fundamento salutis idem sentiant, controversiæ verò in ijs versentur, quæ ad salutem scitu non sunt necessaria. Secundò neutra ex utrisque Ecclesijs tam erronea, horrenda & execrabilia dogmata statuat, qualia nonnunquam altera pars alteri impingit. Ideoque injustum nec coram Deo excusabile, si sub hoc prætextu separationes utrarumque Ecclesiarum porrò foveantur, ut à nonnullis hæctenus impiè factum est.

VII.

324. Quia hoc pacto optime cæteros infideles convertemus, eorumque

V.

322. Quia fundamentalia salutis ut supra evidum utrimq; retinemus & in ijs arctè convenimus, fide scilicet in unum Deum, & Servatorem Christum & caritate erga Deum & proximum; Reliqua tria capita, de quibus aliquid scrupuli in superiori colloquio remansit, tanti non sunt momenti, ut ipsum fidei ac salutis nostræ fundamentum tangant: Sed tales continent controversias, quæ magis scholis, quàm pulpito aptæ sunt: tales præterea materias, quæ ab utriusque partis Theologis pro magnis Dei mysterijs habeantur, quæque admiranda potius sint, quam scrutanda. Quis enim ex verbo Dei nescit, articulum incarnationis verbi, indeq; manantem materiam de communicatione Idiomatum, maximum esse mysterium, captum humanum longè transcendens? in quo nihilominus utraque pars consentit, nisi quod in unica forma loquendi de humana Natura Christi aliquid discrepantiæ super sit, ut ex tertio articulo videre est. Pari modo fatentur collocutores, Materiam de S. Cœna

Cœna Domini, de prædestinatione, magna & impenetrabilia in se Myſteria complecti, eoquæ hac ex parte sacræ ſcripturæ acquieſcendum, nec ſcrupuloſè & altè nimis in ijs rimandum.

VI

323. Cum igitur tam expreſſa declaratio tantorum Theologorum pro utriusque partis vera, ſincera ac propria ſententia ſit habenda; neceſſum eſt, ac utile, ut uniantur; cum primò nulla juſta nec ſufficiens cauſa reſtet, cur Evangelicæ utriusque partis Eccleſiæ divellantur amplius, cum in fundamento ſalutis idem ſentiant, controverſiæ verò in ijs verſentur, quæ ad ſalutem ſcitu non ſunt neceſſaria. Secundò neutra ex utriſque Eccleſijs tam erronea, horrenda & execrabilia dogmata ſtatuat, qualia nonnunquàm altera pars alteri impingit. Ideoque injuſtum nec coram Deo excuſabile, ſi ſub hoc prætextu ſeparationes utrarumque Eccleſiarum porrò foveantur, ut à nonnullis hæcenus impiè factum eſt.

VII.

324. Quia hoc pacto optime cæteros infideles convertemus, eorumque

sectis omnibus sublati adversos eos ibimus audentiores, atq; validiores.

VIII

325. Quia si ita uniamur Protestantes, tanto melius subsistere poterimus contra Tyrannidem Antichristi Romani.

IX

326. Politica ratio est, eaq; prægnans, Protestantium in Europa salus, ac conservatio quoque civilis; hanc enim ipsis apprimè necessariam esse, nemo eorum negabit, qui vel sanæ mentis est; eam autem ego nunquam tutam & securam esse mihi imaginabor, nisi illi ipsi inter se jungantur, nec firmiter conjungi sperare possum, nisi prius hæc sacrâ in Religione concordia constitutâ & religiose servatâ.

327. Atque sic putem firmissimo talo stare sententiam meam piam esse ac solidam de Syncretismo vel concordia instituenda inter Europæ protestantes Ecclesias, maxime Imperij nostri Romano-Germanici; idque liquido demonstratum, citra ullam culpam præjudicii vel temeritatis, ex solo charitatis studio & amore veritatis, cujus me esse persuasissimum

simū in mea conscientia novit omniscius.

328. Quid restat itaque, nisi ut linguas, oculos, mentes, animos ad illum erigamus, qui Germaniam, qui Genevā nostram & utriusq; partis Ecclesias miraculum esse vult, & portentum adhuc in diebus nostris, & quod unum possumus, grata acceptorum professione, supplicibus votis, ardentissimis precibus atq; suspirijs, illi hoc sanctum sanctæ concordie negotium, illi Germaniæ, illi Genevæ nostræ sacra, muros, penates, publicas privatasq; charitates & necessitates committamus ac commendemus, à quo uno arbitrariam pacem, libertatem & precarium spiritum ducimus, & diu ducemus, ubi nobis benè cum illo, benè cum officij nostri sanctitate convenerit.

*Conclusio
operis.*

329. Ad te ergo, æterne triune Deus, protestantium Ecclesiarū Stator & Vindex unice (qui cælum, terras, maria, corda & animos nostros, quicquid hoc universum ambit, in potestate habes (nos ea quâ decet animorum submissione convertimus, obnixissime precantes, ut hæc qualiscunq; mea ad nominis tui gloriam suscepta scriptio, non dissidijs ferendis,

Preces.

aut turbandæ Ecclesiæ & Politicæ, præter
meam intentionem omninò, sed ani-
mis potius antea in nonnullis diffidenti-
bus inter se conciliandis, & ad mutuam
concordiam in Ecclesijs protestantibus
queat inservire. Perfice, perfice, Domi-
ne quod apud nos sæpius & in nobis hac
de causa cæpisti bonum opus. Tibi
Germaniæ nostræ, Genevæ nostræ fun-
datæ, reformatæ, conservatæ, instauratæ,
ac reparatæ, & in hunc usque diem pro-
tectæ & vindicatæ, laudem, honorem,
gloriam, toto pectore transcriptum imus.
Tu æterne Deus, Germaniam, Gene-
vam nostram ex humili altam, ex ignobi-
li splendidam, ex gentili Christianam, ex
Romana Reformatam, ex desolata Re-
stauratam, ex tenebrosa lucidam, ex re-
calcitrante obsequentem, ex serva libe-
ram, ex Antichristi mancipio majorem
partem tuum peculium, & tibi soli, pul-
sis gentilitatis æque ac superstitionis te-
nebris sacram esse jussisti. Tu, A Eterne
Deus, tot annorū decursu, libertatem sa-
cræ simul & civilem Germaniæ, & Rei-
publicæ Genevensi inter tot motus & tur-
bines, & orbis undiquaq; crepitantis rui-
nas

nas immotam & inconcussam stare voluisti. Tuum, tuum beneficium est, quod adhuc hodiè Ecclesiâ, Republica Academiis, Scholis salvis, tibi laudes seculares, imo immortales dicere possumus. Fac, Germania, fac Geneva nostra in futurum quoq; sit miraculum & portentum in diebus nostris, sit constans gratiæ tuæ sedes, sit perenne gloriæ tuæ Theatrum, sit pupilla oculi tui, tua Zoar, tua Zion, tua Sarepta, tuæ sanctitatis sacra in perpetuū & dicata habitatio. Indue spiritu sapientiæ, roboris, fortitudinis ac sanctitatis tuæ Serenissimos Germaniæ proceres, Evangelicos præcipuè, & animos illis indas ad Syncretismum unanimes ac fortiter inclinantes. O Deus indas animos similes servis tuis Theologis & Pastoribus Ecclesiæ undiq; protestantis; Da servis tuis apertionem oris, concordēs animos, & ad hanc pacē & concordiam Evangelicā zelū ardentem, robur invictum, patientes operæ humeros, & felix plantationis ac rigationis in hoc syncretismi opere incrementum, progressum feliciorē, exitum verò felicissimum atq; eum ob finem concordiae benignissime Deus præstantissimum servum

vum tuum Ioannem Duræum huius pacis ergo novis forsan adhuc expeditionibus implicatum & deditum, pancraticâ corporis valetudine & invictò animi robore præstes instructum, ad sis ei prudentiæ & consilij spiritu perpetuò, dirigas viam ipsius per pacis Angelum, impedimenta omnia ab humani generis hoste si-ve objecta, si-ve objicienda discutias, favorem ei & benevolentiam apud omnes, si-ve, Politicos si-ve Ecclesiasticos concilies, quo tam præclaro operi, cui vitam suam consecravit, veluti *σκεῦος ἐκλογῆς* in manu Domini ante emensum vitæ curriculum Colophonem feliciter imponat, Ecclesiamq; Iesu Christi per totam Europam suo & omnium piorum gaudio pacatam videat. Da Academijs, Da Scholis Doctores fidos, juventutem docilem, profectus uberes, halcyonia frequentia. Da populo Germanico, Genevensi, constantem in orthodoxa veritate fidem, vitam fidei parem, & fidei ac vitæ tibi placentis præmium, felicitatem. Sanctifica Lebetes etiam tuæ Hierosolymæ inter nos, & equorum Phaleras procul abesse jube ab æde tua & Cananæos, & quicq;

& quicquid Cananæorum mercium, sordium ac corruptelarum. Sit Germania, Geneva nostra semper felix, sit beata, sit Respublica salva, sit Ecclesiæ sancta, sint Academiae floridæ, sint Scholæ frequentes, sint civitates nostræ, ut verbo omnia complectar, tua civitas in qua tuum sibi semper jus salvum constet & illibatum, Magistratui sua authoritas, Ecclesiæ sua puritas, Academiae suis nitor, Scholis suum decus, populo Germanico ac Genevensi sua libertas, & tranquillitas: quo tibi soli obnoxij, tibi soli affixi, tibi soli sacri, incolumitatem nostram in te solo constanter quæramus, à te solo expectemus, de te solo gloriemur, per te solum non præsentem tantum felicitate, sed & perennaturâ beatitate in omnem seculorum æternitatem dominemur, mactemur, Amen, Amen, Amen.

F I N I S.

*Errata quædam quæ operi obrepserunt, in transcurso animadvertenda notamus pag. 7. lege factum pro tactum. p. 11. lege fucatarum, p. 16. temporum, p. 18. Ademari, ead. p. Index, p. 23. augustum, p. 28. quam, p. 29. secuturus, p. 31. prævaliturum, ead. p. quam, p. 39. secundam, ead. p. ab, p. 47. iustitiam, p. 48. parentis, p. 55. animorum, ead. p. V Valenbur-
chij*

chij, p. 56. Moyne, p. 60. abjecta, p. 70. &, p. 71. cassare,
p. 74. prolatas, p. 76. moderatius, p. 86. multorum, p. 87.
doctrina, ead. p. in marg. Vienrensis, p. 88. Beriboldo, p. 89.
commendare, p. 90. clamo(a, crebra convitia pro crebro
convitio, p. 91. se, ead. p. reipublica, p. 95. Salnerius, p. 97.
Salnerio, p. 100. Ballardo, p. 112. crudelitati, p. 125. licere,
p. 131. senatus, p. 132. pena, ead. p. oppugnatum, ead. summi
p. 136. post frequenter adde recentari, p. 140. in marg. ci-
tantiur, p. 143. magna, p. 144. abnuisset ead. p. in marg. acta
p. 146. quam, ead. p. iri, p. 149. proscissa, p. 150. arietata,
ead. p. quibusdam, ead. p. Periculosos, ead. Sebastiani, p. 158.
ausis, ead. p. Levrierij, p. 172. deletum, p. 173. sect. 2. ead. p.
connexa aum, ead. p. Hornbacum, p. 177. sect. 2. ead. p. post
omissa adde fieri, p. 179. sect. 2. ead. p. videantur, p. 181. post
qui adde hos, p. 184. vivebatur, p. 186. infecta, p. 187. ad-
jungeret, p. 189. sect. 2. ead. p. afferret, p. 194. Moriamaeus,
p. 197. &, p. 201. adumbrare, p. 204. nullo, p. 209. diffi-
dentia ead. p. jurata, p. 210. utur, p. 212. Capitolinus, a p.
213. usq, ad 231. sect. 3. p. 213. &, ead. p. ullum, p. 218. irra-
diarentur, p. 219. sect. 3. p. 223. judicij, p. 228. jubilate,
p. 231. tamq, p. 233. sect. 4. p. 235. ad p. 243. sect. 4. p. 242.
pertinatiores, p. 244. fuerit, p. 245. consenriet, p. 249. im-
pingant, p. 252. post nec adde pro, ead. p. defensam, p. 254.
in marg. lege reformati 300. p. 256. occultem, ead. p. quinq,
p. 259. quod, p. 260. πόδα, p. 261. post moderatissimis adde
Theologis, p. 204. post Deo adde pro, p. 290. aeterno,
p. 295. equitas, ead. p. intimus, p. 299. pasto-
ribus, p. 302. Siregnensis.

Gilenius, Johannes

Germania reformata, deformata, restaurata

Vesalia 1659

H.ref. 167 s

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10449165-4

VD17 12:116781M